INFORMATOR TURYSTYCZNO-PODRÓŻNICZY NA ROK 1932

POLSKIE BIURO PODRÓŻY
••ORBIS••

NAKŁADEM POLSKIEGO BIURA PODRÓŻY „ORBIS"
SPÓŁKA Z O. O.

INFORMATOR TURYSTYCZNO-PODRÓŻNICZY NA ROK 1932

POLSKIE BIURO PODRÓŻY

••ORBIS••

NAKŁADEM POLSKIEGO BIURA PODRÓŻY „ORBIS“
SPÓŁKA Z O. O.

OPRACOWANE PRZEZ DZIAŁ
PROPAGANDY POLSKIEGO BIURA
PODRÓŻY „ORBIS" W KRAKOWIE
POD REDAKCJĄ
STANISŁAWA FAECHERA.

CZCIONKAMI DRUKARNI NARODOWEJ W KRAKOWIE

OD WYDAWCY

Polskie Biuro Podróży „Orbis", oddając niniejsze wydanie „Informatora Turystyczno-Podróżniczego", szerokiemu ogółowi polskich Turystów, czyni to w przekonaniu, że publikacja ta powinna przyczynić się do krzewienia turystyki w naszym kraju.

Jako Narodowe Biuro Podróży, widzimy w rozwoju turystyki polskiej, wielki interes gospodarczy Państwa, oraz możność polepszenia bytu, szerszej części naszego społeczeństwa. W tej też myśli podjęliśmy wydawnictwo, starając się o nadanie mu praktycznego charakteru. Uważamy, że zebranie i ogłoszenie praktycznych informacyj, dotyczących turystyki, jest niemniej ważne od teoretycznych nawoływań w kierunku poznania własnego kraju i od zapewnień o uroku podróżnictwa.

Podjęta próba, jest pierwszą tego rodzaju w Polsce i zamiarem Wydawców jest — przez stałe uzupełnianie „Informatora" i przez wprowadzenie z czasem, nowych działów — stworzenie możliwie kompletnego podręcznika, którym mógłby się posługiwać prawie każdy turysta.

Polska literatura turystyczna ma dotychczas szereg publikacyj specjalnych. Brakło jednak jeszcze wydawnictwa ogólnego, któreby podawało zbiór informacyj praktycznych, ważnych zarówno dla: miłośników krajoznawstwa, dla szukających poratowania zdrowia w uzdrowiskach, dla turystów górskich, zwolenników turystyki samochodowej, amatorów narciarstwa, miłośników wędrówek kajakowych, lub też dla pragnących wyjechać zagranicę i t. d. Dzisiejsze nastroje turystyczne coraz bardziej są wielostronne i coraz więcej jest osób, uprawiających z zamiłowaniem przeróżne gałęzie turystyki. Zadaniem „Informatora" będzie, służyć im doradą i wskazówkami praktycznemi.

Rozległy obszar poszczególnych zagadnień czynnej turystyki, nie pozwala — narazie przynajmniej — na bardziej wyczerpujące opracowanie informacyj, niż jak to się stało w niniejszem wydaniu. Pragnieniem Wydawców jest, aby z czasem mogły zniknąć z wydawnictwa działy o charakterze teoretycznej propagandy, ustępując miejsca innym potrzebnym wskazówkom praktycznym. Życzliwy osąd Czytelników o naszej pierwszej niniejszej próbie, przesądzi dalszą w tym kierunku pracę.

Kończąc, poczuwamy się do miłego obowiązku złożenia podziękowań tym wszystkim Instytucjom, które w przygotowaniu „Informatora" okazały nam pomoc i udzieliły wskazówek, a w szczególności: Ministerstwu Komunikacji, Ministerstwu Robót Publicznych, Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Związkowi Uzdrowisk Polskich, Polskiemu Towarzystwu Tatrzańskiemu, Polskiemu Towarzystwu Krajoznawczemu, Polskiemu Związkowi Narciarskiemu, Polskiemu Związkowi Towarzystw Turystycznych, Krakowskiemu Klubowi Automobilowemu i Sekcji Kajakowej Krakowskiego Akademickiego Związku Sportowego.

Polskie Biuro Podróży
„ORBIS"
Spółka z ogr. odp. w Warszawie.

STYCZEŃ 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	**P.**	**Nowy Rok**	7.46	15.33	—	11.11
2	S.	Makarego op.	7.46	15.34	1.13	11.23
3	**N.**	Genowefy p.	7.45	15.35	2.42	11.40
4	P.	Eugenjusza m.	7.45	15.36	4.13	12.01
5	W.	*Im. Jezus*	7.45	15.38	5.43	12.33
6	**Ś.**	**Trzech Króli**	7.44	15.39	7.02	13.21
7	C.	Lucjana m.	7.44	15.40	8.03	14.26
8	P.	Seweryna op. i b.	7.44	15.42	8.45	15.46
9	S.	Juljana i Baz.	7.43	15.43	9.12	17.09
10	**N.**	**1 po 3 Kr.,** *św. Rodz.*	7.43	15.44	9.30	18.31
11	P.	Hygina pap.	7.42	15.45	9.44	19.48
12	W.	Arkadjusza, Ernesta	7.42	15.47	9.55	21.03
13	Ś.	Weroniki	7.41	15.48	10.03	22.14
14	C.	Hilarego,dK.	7.40	15.50	10.12	23.24
15	P.	Pawła I pust.	7.39	15.52	10.21	
16	S.	Marcelego pap.	7.38	15.53	10.31	0.35
17	**N.**	**2 po 3 Kr.** Antoniego	7.38	15.55	10.45	1.49
18	P.	*Stol. św. Piotra w Rz.*	7.37	15.56	11.02	3.05
19	W.	Kanuta, Henryka	7.36	15.58	11.27	4.21
20	Ś.	Fabjana i Sebastj.	7.35	16.00	12.05	5.35
21	C.	Agnieszki pan.	7.34	16.01	13.00	6.39
22	P.	Wincentego	7.33	16.03	14.13	7.28
23	S.	Rajmunda de P.	7.32	16.04	15.38	8.02
24	**N.**	**Starozap.** Tymot.	7.30	16.06	17.08	8.25
25	P.	Nawrócenie św. Pawła	7.29	16.08	18.38	8.42
26	W.	Polikarpa b. m.	7.28	16.10	20.07	8.56
27	Ś.	Jana Złotoust. dK.	7.26	16.12	21.33	9.07
28	C.	Flawjana m.	7.25	16.13	23.00	9.19
29	P.	Franciszka Salez.	7.23	16.15		9.30
30	S.	Martyny pn. m.	7.21	16.17	0.29	9.45
31	**N.**	**Mięsop.** Piotra z Nol.	7.20	16.19	1.59	10.04

LUTY 29 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	P.	Ignacego b. m.	7.19	16.21	3.29	10.32
2	**W.**	**MP. Gromnicznej**	7.17	16.23	4.50	11.13
3	Ś.	Błażeja b. m.	7.16	16.25	5.56	12.12
4	C.	Andrzeja Korsyn. bp	7.14	16.26	6.43	13.25
5	P.	Agaty pn. m.	7.12	16.28	7.14	14.47
6	S.	Tyt. b., Dor. p. m.	7.10	16.30	7.25	16.09
7	**N.**	**Zapust.,** Romualda	7.09	16.32	7.50	17.29
8	P.	Jana z Matty	7.07	16.34	8.02	18.44
9	W.	Apolonji pn. m.	7.05	16.36	8.12	19.57
10	Ś.	*Popielec.* Scholastyki	7.03	16.38	8.19	21.08
11	C.	M. B. z Lourdes	7.02	16.39	8.29	22.19
12	P.	7 założycieli SS. NMP.	7.00	16.41	8.38	23.31
13	S.	Grzegorza II.	6.58	16.43	8.49	
14	**N.**	**Wstępna,** Walent.	6.56	16.45	9.05	0.46
15	P.	Faustyna i Jowity	6.54	16.47	9.26	2.02
16	W.	Juljany p. m.	6.52	16.49	9.56	3.17
17	Ś.	*Suche dni.* Konstancji	6.50	16.51	10.42	4.25
18	C.	Symeona	6.48	16.52	11.45	5.19
19	P.	*Suche dni,* Konrada	6.46	16.54	13.05	5.58
20	S.	*Suche dni,* Leona bp.	6.44	16.56	14.35	6.27
21	**N.**	**Sucha,** Feliksa b.	6.42	16.58	16.07	6.47
22	P.	St. św. Piotra w A.	6.40	17.00	17.38	7.02
23	W.	Piotra Damjana	6.38	17.02	19.09	7.13
24	Ś.	Piotra djakona	6.36	17.04	20.39	7.25
25	C.	Macieja ap.	6.33	17.06	22.11	7.37
26	P.	Cezarjusza	6.31	17.08	23.44	7.51
27	S.	Aleksandra	6.29	17.10		8.09
28	**N.**	**Glucha,** L. i J.	6.27	17.11	1.15	8.34
29	P.	Romana opata	6.25	17.13	2.41	9.11

MARZEC 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	W.	Albina b.	6.23	17.15	3.52	10.04
2	Ś.	Heleny wd.	6.21	17.17	4.44	11.13
3	C.	Kunegundy	6.18	17.19	5.19	12.32
4	P.	Kazimierza królew.	6.16	17.21	5.42	13.53
5	S.	Przen. św. Wacława	6.14	17.22	5.58	15.13
5	**N.**	**Środop.** *Fel.* i *Perpet.*	6.12	17.24	6.10	16.28
7	P.	Tomasza z Akw.	6.10	17.26	6.20	17.42
8	W.	Wincentego	6.08	17.27	6.28	18.54
9	Ś.	Franciszki wd.	6.05	17.29	6.37	20.05
10	C.	40 Męczenników	6.02	17.31	6.46	21.16
11	P.	Sofronjusza b.	6.00	17.33	6.56	22.30
12	S.	Grzegorza W. pap.	5.58	17.35	7.10	23.45
13	**N.**	**Czarna,** Krystyny p.	5.56	17.36	7.28	
14	P.	Matyldy kr.	5.54	17.38	7.54	1.00
15	W.	Klemensa Dw.	5.51	17.40	8.32	2.10
16	Ś.	Abrahama pust.	5.48	17.42	9.26	3.09
17	C.	Patrycjusza b., Gert.	5.46	17.44	10.37	3.55
18	P.	7 *Boleści NMP.*, Cyr.	5.44	17.45	12.01	4.27
19	S.	*Józefa obl. NMP.*	5.42	17.47	13.31	4.49
20	**N.**	**Palmowa,** Eufem. m.	5.40	17.48	15.02	5.06
21	P.	Benedykta opata	5.38	17.50	16.33	5.20
22	W.	Katarzyny Szw.	5.35	17.52	18.05	5.31
23	Ś.	Feliksa m.	5.32	17.54	19.39	5.43
24	C.	*Wielki Czwartek*	5.30	17.56	21.14	5.56
25	P.	*Wielki Piątek*	5.28	17.57	22.51	6.13
26	S.	*Wielka Sobota*	5.26	17.59		6.34
27	**N.**	**Wielkanoc**	5.23	18.00	0.23	7.07
28	**P.**	**Pon. Wielk.**	5.21	18.02	1.43	7.56
29	W.	Eustazjusza	5.18	18.04	2.43	9.02
30	Ś.	Anieli wd.	5.16	18.06	3.22	10.20
31	C.	Balbiny p.	5.14	18.08	3.48	11.41

KWIECIEŃ 30 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	P.	Hugona bp.	5.12	18.09	4.06	13.01
2	S.	Franciszka z Pauli	5.10	18.11	4.19	14.17
3	**N.**	**Przewod.,** Ryszarda	5.07	18.12	4.30	15.31
4	P.	Izydora b. dK.	5.04	18.14	4.38	16.42
5	W.	Wincentego	5.02	18.16	4.47	17.53
6.	Ś.	Celestyna pap.	5.00	18.18	4.55	19.04
7	C.	Epifanjusza bp. m.	4.58	18.20	5.05	20.17
8	P.	Djonizego	4.56	18.21	5.18	21.33
9	S.	Marji Kleofy	4.54	18.23	5.34	22.47
10	**N.**	**2 po W.,** Ezechjela	4.51	18.25	5.56	23.58
11	P.	Leona W. papieża	4.48	18.27	6.29	
12	W.	Juljusza p., Wiktora	4.46	18.28	7.17	1.01
13	Ś.	Hermenegildy	4.44	18.30	8.21	1.51
14	C.	Justyna m.	4.42	18.31	9.37	2.26
15	P.	Bazylego, Anastaz.	4.40	18.33	11.02	2.52
16	S.	Benedykta Labre	4.38	18.35	12.30	3.10
17	**N.**	**3 po W.,** Aniceta p.	4.35	18.37	13.58	3.25
18	P.	Apolonjusza	4.33	18.39	15.27	3.36
19	W.	Tymona m., Leona p.	4.31	18.40	17.00	3.48
20	Ś.	Teodora W., Wikt.	4.29	18.42	18.35	4.01
21	C.	Anzelma b.	4.27	18.43	20.13	4.15
22	P.	Sotera m. i Kajusa	4.25	18.45	21 51	4.35
23	S.	Wojciecha bisk. m.	4.22	18.47	23.22	5.03
24	**N.**	**4 po W.,** Fidel.	4.20	18.49		5.45
25	P.	Marka Ewang.	4.18	18.51	0.32	6.47
26	W.	Kleta i Marcelina	4.16	18.52	1.21	8.03
27	Ś.	Piotra Kanizjusza	4.14	18.54	1.52	9.27
28	C.	Pawła od Krzyża	4.12	18.56	2.13	10.48
29	P.	Piotra m.	4.10	18.58	2.27	12.06
30	S.	Katarzyny panny	4.08	18.59	2.39	13.20

MAJ 31 DNI

		Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	**N.**	**5 p. W.** Fil. i Jak.	4.06	19.01	2.48	14.32
2	P.	*Dni Krzyż.*, Zygmunt.	4.04	19.02	2.56	15.43
3	**W.**	*Dni Krzyż.* **K. Kor.P.**	4.03	19.04	3.05	16.54
4	Ś.	*Dni Krzyż. Zn. św. Krz.*	4.01	19.05	3.15	18.06
5	**C.**	**Wniebowst. P.**	3.59	19.07	3.26	19.20
6	P.	Jana przy br. łac.	3.57	19.09	3.41	20.35
7	S.	Florjana, Domiceli p.	3.55	19.11	4.02	21.49
8	**N.**	**6 p. W.,** Stanisława b.	3.53	19.12	4.32	22.55
9	P.	Grzeg. z Nazjanzu bp.	3.51	19.14	5.14	23.48
10	W.	Izydora rol., Antonina	3.49	19.15	6.13	
11	Ś.	Mamerta	3.47	19.17	7.25	0.27
12	C.	Pankracego	3.46	19.19	8.45	0.55
13	P.	Serwacego	3.45	19.21	10.09	1.15
14	S.	*Wig.* Bonifacego	3.43	19.22	11.34	1.30
15	**N.**	**Ziel. Święta**	3.41	19.24	13.00	1.43
16	**P.**	**Pon. Św.**	3.40	19.25	14.27	1.54
17	W.	Paschalisa Baylon.	3.39	19.26	15.58	2.05
18	Ś.	*Such. dni*, Wenancj.	3.37	19.28	17.33	2.18
19	C.	Piotra Celest., pap.	3.36	19.29	19.12	2.35
20	P.	*Such. dni*, Bernar.	3.34	19.31	20.47	2.58
21	S.	*Such. dni*, Fel. i Hel.	3.33	19.33	22.10	3.33
22	**N.**	**1 p. Św., św. Trójcy**	3.32	19.34	23.11	4.28
23	P.	Dezyderjusza bp. m.	3.30	19.35	23.51	5.40
24	W.	*NMP. Wsp. w.*	3.29	19.37		7.03
25	Ś.	Grzegorza VII., Urb.	3.28	19.38	0.16	8.29
26	**C.**	**Boże Ciało**	3.27	19.39	0.33	9.51
27	P.	Bedy W.	3.26	19.40	0.46	11.07
28	S.	Augustyna b.	3.25	19.42	0.56	12.21
29	**N.**	**2 po Św.** Marji de P.	3.24	19.44	1.04	13.32
30	P.	Feliksa p.	3.23	19.45	1.13	14.42
31	W.	Anieli Mer.	3.22	19.46	1.23	15.54

CZERWIEC 30 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	Ś.	Bł. Jakóba Strepy b.	3.21	19.47	1.34	17.08
2	C.	Marcelina, Sadoka m.	3.20	19.48	1.48	18.23
3	P.	*Najsł. Serca P. Jezusa*	3.19	19.49	1.07	19.37
4	S.	Franciszka Carrac.	3.19	19.50	1.34	20.46
5	**N.**	**3 p. Św.,** Bonifacego	3.18	19.51	3.13	21.44
6	P.	Norberta biskupa	3.17	19.52	4.07	22.28
7	W.	Roberta op.	3.16	19.53	5.16	22.59
8	Ś.	Medarda b., Seweryna	3.16	19.54	6.35	23.20
9	C.	Felicjana, Pelagji	3.15	19.55	7.57	23.37
10	P.	Małgorz., Bogum.	3.15	19.56	9.20	23.50
11	S.	Barnaby ap.	3.15	19.56	10.44	
12	**N.**	**4 p. Św.,** Jana a Fac.	3.14	19.57	12.08	0.01
13	P.	Antoniego z Padwy	3.14	19.57	13.34	0.12
14	W.	Bazylego b.	3.14	19.58	15.03	0.24
15	Ś.	Jolanty	3.14	19.59	16.37	0.38
16	C.	Jana Franciszka	3.14	19.59	18.13	0.58
17	P.	Marcjana m.	3.14	19.59	19.43	1.26
18	S.	Efrema diak.	3.14	20.00	20.55	2.10
19	**N.**	**5 p. Św.,** Gerw., Prot.	3.14	20.00	21.44	3.16
20	P.	Sylwerego pap.	3.14	20.00	22.16	4.36
21	W.	Alojzego Gonzagi	3.14	20.01	22.36	6.03
22	Ś.	Paulina b.	3.15	20.01	22.51	7.28
23	C.	Zenona m.	3.15	20.01	23.03	8.49
24	P.	Jana Chrzciciela	3.15	20.01	23.12	10.05
25	S.	Wilhelma opata	3.16	20.01	23.21	11.18
26	**N.**	**6 p. Św.** Jana i Pawła	3.16	20.01	23.30	12.29
27	P.	Władysława	3.16	20.01	23.40	13.41
28	W.	Ireneusza	3.17	20.01	23.53	14.53
29	**Ś.**	**Piotra i Pawła ap.**	3.17	20.01		16.08
30	C.	Wsp.św. Pawła, Em.	3.18	20.01	0.10	17.23

LIPIEC 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	P.	*Przen. Krwi P. Jezusa*	3.18	20.01	0.34	18.35
2	S.	*Nawiedzenie N.M.P.*	3.19	20.00	1.09	19.37
3	**N.**	**7 po Św.,** Anat.	3.20	20.00	1.58	20.26
4	P.	Teodora b.	3.21	19.59	3.04	21.01
5	W.	Antoniego	3.22	19.59	4.21	21.26
6	Ś.	Łucji m.	3.23	19.58	5.44	21.44
7	C.	Cyryla i Metodego	3.24	19.57	7.09	21.58
8	P.	Elżbiety kr.	3.25	19.56	8.33	22.09
9	S.	Weroniki, Mikołaja	3.26	19.56	9.56	22.19
10	**N.**	**8 po Św.,** 7 Braci śp.	3.27	19.55	11.20	22.31
11	P.	Piusa I. pap. m.	3.28	19.54	12.46	22.44
12	W.	Jana Gwalberta	3.29	19.54	14.16	23.00
13	Ś.	Małgorzaty p.	3.30	19.53	15.49	23.24
14	C.	Bonawentury	3.31	19.52	17.19	
15	P.	Henryka ces.	3.32	19.51	18.38	0.01
16	S.	*Matki Bosk. Szkapl.*	3.34	19.49	19.35	0.55
17	**N.**	**9 po Św.,** Aleks.	3.35	19.48	20.14	2.08
18	P.	Szymona z Lipn.	3.36	19.47	20.39	3.33
19	W.	Wincentego à Paulo	3.37	19.46	20.56	5.01
20	Ś.	Czesława, Hieronima	3.39	19.45	21.09	6.25
21	C.	Andrzeja i Benedykt.	3.40	19.44	21.18	7.44
22	P.	Marji Magdaleny	3.41	19.43	21.28	9.00
23	S.	Apolinarego bisk. m.	3.42	19.41	21.37	10.13
24	**N.**	**10 po Św.,** Kun..Kr.	3.44	19.40	21.47	11.25
25	P.	Jakóba apost., Krz.	3.46	19.38	21.58	12.37
26	W.	Anny matki N.M.P.	3.47	19.37	22.13	13.52
27	Ś.	Pantaleona	3.48	19.35	22.35	15.07
28	C.	Wiktora pap.	3.50	19.34	23.04	16.20
29	P.	Marty p.	3.52	19.33	23.47	17.27
30	S.	Abdona i Sennena m.	3.53	19.31		18.21
31	**N.**	**11 po Św.,** Ign. z L.	3.54	19.29	0.47	19.01

SIERPIEŃ 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	P.	Piotra w okowach	3.56	19.28	2.01	19.29
2	W.	*N.M.P. Anielskiej*	3.58	19.26	3.25	19.49
3	Ś.	Znal. św. Szczep.	3.59	19.24	4.51	20.04
4	C.	Dominika wyznaw.	4.01	19.22	6.16	20.17
5	P.	*NMP. Śnieżnej*	4.02	19.21	7.42	20.28
6	S.	*Przemienienie P.*	4.04	19.19	9.07	20.39
7	**N.**	**12 po Św.,** Kajetana	4.06	19.17	10.33	20.51
8	P.	Cyrjaka m., Emila	4.07	19.15	12.02	21.07
9	W.	Jana Vianney'a	4.09	19.13	13.34	21.27
10	Ś.	Wawrzyńca dj. m.	4.10	19.11	15.05	21.58
11	C.	Zuzanny p. m.	4.12	19.09	16.26	22.44
12	P.	Klary p.	4.13	19.07	17.29	23.49
13	S.	Hipolita m.	4.15	19.05	18.13	
14	**N.**	**13 po Św.,** Euzeb.	4.17	19.03	18.42	1.10
15	**P.**	**Wnieb. N.M.P.**	4.19	19.01	19.01	2.36
16	W.	Joachima	4.20	18.59	19.15	4.01
17	Ś.	Jacka w.	4.22	18.57	19.27	5.23
18	C.	Heleny ces.	4.23	18.55	19.35	6.40
19	P.	Ludwika z Tuluzy	4.25	18.53	19.45	7.54
20	S.	Bernarda op.	4.27	18.51	19.54	9.07
21	**N.**	**14 po Św.,** Joanny	4.29	18.49	20.04	10.20
22	P.	Tymoteusza	4.30	18.47	20.18	11.34
23	W.	Filipa, Benicjusza	4.32	18.45	20.36	12.49
24	Ś.	Bartłomieja	4.33	18.43	21.01	14.04
25	C.	Ludwika króla	4.35	18.40	21.38	15.12
26	P.	Zefiryna	4.37	18.38	22.30	16.12
27	S.	Józefa, Kalasantego	4.39	18.35	23.37	16.58
28	**N.**	**15 po Św.,** Augusta	4.40	18.33		17.30
29	P.	*Ścięcie św. Jana Chrz.*	4.42	18.31	0.58	17.53
30	W.	Róży Limańskiej	4.43	18.29	2.24	18.10
31	Ś.	Rajmunda w.	4.45	18.26	3.51	18.24

WRZESIEŃ 30 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	C.	Bronisławy, Idziego	4.47	18.24	5.18	18.35
2	P.	Stefana kr. węg.	4.49	18.22	6.46	18.46
3	S.	Zenona, Szymona	4.50	18.20	8.14	18.58
4	**N.**	**16 po Św.,** Rozalji	4.52	18.17	9.45	19.13
5	P.	Wawrzyńca, Justyn.	4.53	18.15	11.19	19.32
6	W.	Zacharjasza pror.	4.55	18.13	12.51	20.00
7	Ś.	Melchjora m.	4.56	18.11	14.17	20.40
8	C.	*Narodz. N. M. P.*	4.58	18.08	15.25	21.39
9	P.	Piotra Klawera	5.00	18.06	16.14	22.55
10	S.	Mikołaja z Tolentynu	5.02	18.03	16.46	
11	**N.**	**17 po Św.,** Prota i J.	5.03	18.01	17.08	0.19
12	P.	*Najśw. Imienia Marji*	5.05	17.59	17.23	1.43
13	W.	Filipa m., Aleks.	5.06	17.57	17.35	3.05
14	Ś.	*Podw. św. Krzyża*	5.08	17.54	17.44	4.22
15	C.	*M. B. Bolesnej*	5.10	17.52	17.53	5.37
16	P.	Kornela i Cyprjana	5.12	17.49	18.02	6.51
17	S.	Piętna św. Franciszka	5.13	17.47	18.13	8.04
18	**N.**	**18 po Św.,** Józefa z K.	5.15	17.45	18.24	9.17
19	P.	Januarego b. i m.	5.16	17.42	18.40	10.33
20	W.	Eustachego m.	5.18	17.40	19.02	11.46
21	Ś.	*Suche dni*, Mateusza	5.20	17.37	19.33	12.58
22	C.	Tomasza b. z Vil.	5.22	17.35	20.18	14.01
23	P.	*Suche dni*, Tekli	5.23	17.33	21.18	14.52
24	S.	*Such. dni, NMP. wyk.*	5.25	17.31	22.32	15.29
25	**N.**	**19 po Św.,** Władysł.	5.26	17.28	23.54	15.55
26	P.	Cyprjana, Justyna	5.28	17.26		16.14
27	W.	Kosmy i Damjana	5.29	17.24	1.20	16.29
28	Ś.	Wacława	5.31	17.21	2.46	16.41
29	C.	*Michała Archan.*	5.33	17.19	4.15	16.53
30	P.	Hieronima w. dK.	5.35	17.16	5.44	17.05

PAŹDZIERNIK 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	S.	Jana z Dukli	5.36	17.14	7.16	17.18
2	**N.**	**20 po Św.,** An. Str.	5.38	17.12	8.51	17.35
3	P.	Teresy od D. Jezus	5.39	17.10	10.28	18.00
4	W.	Franciszka	5.41	17.07	12.00	18.37
5	Ś.	Placyda	5.43	17.05	13.18	19.32
6	C.	Brunona, Emila	5.45	17.02	14.14	20.44
7	P.	*N. M. P. Różańc.*	5.47	17.00	14.50	22.07
8	S.	Brygidy p., Laurencji	5.48	16.58	15.14	23.30
9	**N.**	**21 po Św.,** Djonizego	5.50	16.56	15.31	
10	P.	*Dzięk. za zwyc. chocim.*	5.51	16.54	15.43	0.53
11	W.	Emiljana, Germana	5.53	16.51	15.54	2.10
12	Ś.	Maksymiljana	5.55	16.49	16.02	3.24
13	C.	Edwarda kr.	5.57	16.47	16.11	4.38
14	P.	Kaliksta pap.	5.59	16.45	16.22	5.50
15	S.	Teresy	6.00	16.43	16.33	7.03
16	**N.**	**22 po Św.,** Jadwigi	6.02	16.41	16.48	8.18
17	P.	Małgorzaty Alacoque	6.04	16.38	17.07	9.32
18	W.	Łukasza ew.	6.06	16.36	17.34	10.45
19	Ś.	Piotra z Alkantary	6.08	16.34	18.13	11.51
20	C.	Jana Kant., Ireny	6.09	16.32	19.07	12.45
21	P.	Urszuli p. m.	6.11	16.30	20.14	13.27
22	S.	Korduli p., Filipa	6.13	16.28	21.31	13.56
23	**N.**	**23 po Św.,** Ign., Sew.	6.14	16.25	22.53	14.18
24	P.	Rafała Archanioła	6.16	16.23		14.34
25	W.	Kryspina	6.18	16.21	0.16	14.47
26	Ś.	Ewarysta pap.	6.20	16.19	1.41	14.58
27	C.	Frumencjusza, Sab.	6.22	16.17	3.09	15.10
28	P.	Szymona i Tadeusza	6.23	16.15	4.39	15.22
29	S.	Narcyza bp.	6.25	16.13	6.13	15.38
30	**N.**	**24 po św.,** Chr. Kr.	6.27	16.11	7.51	16.00
31	P.	*Wig.* Lucyli, Antonin	6.29	16.09	9.29	16.31

LISTOPAD 30 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	**W.**	**Wszyst. Świętych**	6.31	16.08	10.58	17.20
2	Ś.	Dzień Zaduszny	6.33	16.06	12.05	18.28
3.	C.	Huberta b. w.	6.34	16.04	12.50	19.50
4	P.	Karola Boromeusza	6.36	16.02	13.18	21.17
5	S.	Zacharjasza i Elżb.	6.38	16.00	13.38	22.40
6	**N.**	**25 po Św.,** Leonarda	6.40	15.58	13.51	
7	P.	Antoniego Bal.	6.42	15.57	14.02	
8	W.	Gotfryda bp.	6.44	15.55	14.11	1.14
9	Ś.	Teodora, Ursyna	6.45	15.54	14.21	2.28
10	C.	Andrzeja z Awelinu	6.47	15.52	14.30	3.39
11	P.	Marcina b. w.	6.49	15.51	14.41	4.51
12	S.	5 Braci Polaków	6.50	15.49	14.55	6.04
13	**N.**	**26 po Św.,** Stan. K.	6.52	15.47	15.12	7.20
14	P.	Jozafata b. m.	6.54	15.46	15.37	8.33
15	W.	Leopolda, Gertrudy	6.56	15.44	16.13	9.41
16	Ś.	*MB. Ostrobramskiej*	6.58	15.43	17.02	10.40
17	C.	Salomei, Grzegorza	7.00	15.42	18.05	11.25
18	P.	*Pośw.baz.św.Piotr.iP.*	7.01	15.40	19.18	11.58
19	S.	Elżbiety kr. w.	7.03	15.39	20.36	12.21
20	**N.**	**27 po Św.,** Feliksa	7.05	15.38	21.56	12.39
21	P.	*Ofiar. N. M. P.*	7.07	15.37	23.17	12.52
22	W.	Cecylji p.	7.08	15.35		13.04
23	Ś.	Klemensa pap. m.	7.10	15.34	0.41	13.15
24	C.	Jana od Krzyża	7.11	15.33	2.05	13.27
25	P.	Katarzyny p. m.	7.13	15.32	3.34	13.40
26	S.	Jana Berchmansa	7.14	15.31	5.09	13.58
27	**N.**	**1 Adwentu,** Walerj.	7.16	15.31	6.48	14.24
28	P.	Zdzisława, Grzeg.	7.17	15.30	8.23	15.05
29	W.	Saturnina	7.19	15.29	9.44	16.04
30	Ś.	Andrzeja, Justyny	7.21	15.28	10.41	17.24

GRUDZIEŃ 31 DNI

Kalendarz rzymsko-katolicki			Słońca wschód g. m.	Słońca zachód g. m.	Księżyca wschód g. m.	Księżyca zachód g. m.
1	C.	Eligjusza, Natalji	7.22	15.27	11.17	18.52
2	P.	Bibjany p. m.	7.24	15.27	11.41	20.21
3	S.	Franciszka Ksawer.	7.25	15.26	11.57	21.44
4	**N.**	**2 Adw.,** Barbary	7.26	15.26	12.10	23.02
5	P.	Anastazego, Sabby	7.27	15.26	12.19	
6	W.	Mikołaja b.	7.29	15.25	12.29	0.17
7	Ś.	Ambrożego b.	7.30	15.25	12.38	1.29
8	**C.**	**Niepokal. Pocz.**	7.31	15.25	12.48	2.41
9	P.	Leokadji p.	7.32	15.24	13.02	3.53
10	S.	*N. M. P. Loretańskiej*	7.33	15.24	13.18	5.08
11	**N.**	**3 Adw.,** Damazego	7.34	15.24	13.40	6.21
12	P.	Aleksandra	7.36	15.24	14.12	7.32
13	W.	Łucji p. m., Otylji	7.37	15.24	14.58	8.34
14	Ś.	*Such. dni*, Spirydj:	7.38	15.24	15.57	9.24
15	C.	Walerjana, Celiny	7.39	15.24	17.08	10.00
16	P.	*Such.dni*, Euzeb., Alb.	7.40	15.24	18.25	10.26
17	S.	*Such. dni*, Łazarza bp.	7.40	15.24	19.45	10.44
18	**N.**	**4 Adw.,** Gracjana	7.41	15.24	21.05	10.59
19	P.	Nemezjusza	7.42	15.25	22.25	11.11
20	W.	Teofila	7.42	15.25	23.45	11.21
21	Ś.	Tomasza ap.	7.43	15.25		11.33
22	C.	Zenona m.	7.43	15.26	1.09	11.44
23	P.	Wiktorji p. m.	7.44	15.26	2.38	12.00
24	S.	Wigilja Adama i Ewy	7.44	15.27	4.11	12.21
25	**N.**	**Boże Narodzenie**	7.45	15.28	5.46	12.52
26	**P.**	**Szczepana m.**	7.45	15.28	7.15	13.41
27	W.	Jana apost. i ew.	7.45	15.29	8.24	14.51
28	Ś.	Młodzianków	7.45	15.30	9.11	16.18
29	C.	Tomasza z Kent. b.m.	7.45	15.31	9.40	17.50
30	P.	Eugenjusza b. p.	7.45	15.32	10.00	19.18
31	S.	Sylwestra p., Melanji	7.45	15.33	10.15	20.41

POLSKA JAKO TEREN TURYSTYCZNY

Szeroki ogół w Polsce nie docenia, jak pięknym i wdzięcznym terenem turystycznym jest Polska i jak wiele, zupełnie niezwykłych wrażeń dostarczyć może zwiedzanie własnego kraju. Kraj ten ma osobliwości, których napróżno szukaćby można zagranicą, ma także pomniki i dzieła sztuki, zdolne zainteresować każdego. Polski teren turystyczny ma przedewszystkiem oryginalny koloryt, co zgodnie stwierdzają wszyscy zwiedzający Polskę cudzoziemcy, a co uchodzi jednak uwadze naszych własnych obywateli.

Aczkolwiek wiele się mówi o tem, że Polacy, to naród dużo i chętnie podróżujący, to jednak, odsetek naszych podróżników znających dość dobrze liczne kraje Europy, jest znikomy, gdy chodzi o znawstwo własnej ojczyzny. Iluż bowiem jest u nas turystów na większą skalę, którzy nie znają np. Wilna, Polesia, Pomorza, Podola, nawet Krakowa i Warszawy i nie wstydzą się przyznać do swojej, wielkiej w tym kierunku, ignorancji? Podobnie jest z naszemi uzdrowiskami. Mamy ich ponad 400, wody ich są doskonałe i w wielu wypadkach znacznie skuteczniejsze od renomowanych źródeł zagranicznych. Tymczasem, w stosunku do ogółu ludności w Polsce, procent kuracjuszy odwiedzających nasze uzdrowiska, wynosi zaledwo jedną czwartą część tego, co wynosi ten procent u naszych sąsiadów.

W ostatnich jednak latach widać korzystną zmianę w polskim wewnętrznym ruchu turystycznym. Działalność licznych towarzystw społecznych, wpływ szkoły, ułatwienia czynione ze strony władz, oraz zrozumienie sprawy u miejscowych czynników w ważniejszych centrach turystycznych sprawiły, że zainteresowanie Polską jako terenem turystycznym stale wzmaga się u naszych obywateli i że wewnętrzna turystyka, ma przed sobą piękne widoki rozwojowe.

* * *

W poniższem zestawieniu pragniemy zwrócić uwagę Czytelników naszego „Informatora“ na celniejsze objekty turystyczne w Polsce. Zestawienie to nie jest oczywiście przewodnikiem, gdyż wyklucza to szczupłość miejsca. Dla wygody czytelników uwzględniony został podział terytorjalny na województwa.

Bliższe dane dotyczące zbiorów i muzeów w miastach, uzdrowisk i ich własności leczniczych, turystyki górskiej, wodnej, samochodowej, zimowej i t. d. zebrane są w odrębnych ustępach „Informatora“. Osobno zestawione są domy wycieczkowe (szkolne) i schroniska w górach.

* * *

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE: Białystok jest ośrodkiem dość silnie rozwiniętego przemysłu włókienniczego. Na uwagę zasługuje: pałac Branickich oraz niedalekie miasteczko **Supraśl** z warowną świątynią. Białystok jest punktem wypadowym dla wycieczek, do **Puszczy Białowieskiej,** słynnych w Europie obszarów leśnych, w większości zachowanych w stanie pierwotnym (Białowieski Park Narodowy, żubry, zabytki flory i t. d.). Najstarszem miastem województwa jest **Grodno,** pięknie położone nad Niemnem. Z zabytków Grodna, na uwagę zasługują fara, stary zamek, kościółek na Kołoży.

Teren województwa obfituje w lasy, rzeki i jeziora. Pejzaż falisty, niezwykle malowniczy. Interesujące warunki dla turystyki wodnej (punkt wypadowy: Augustów — Kanały Augustowskie, — Sejny i t. d.).

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE: W Kielcach na uwagę zasługuje pałac biskupi oraz liczne stare kościoły. W województwie leży szereg wielkich ośrodków turystycznych jak: **Częstochowa,** z Cudownym Obrazem Matki Boskiej na Jasnej Górze, (gromadzi olbrzymi ruch pątniczy). Częstochowa jest poza tem poważnym ośrodkiem przemysłu hutniczego i włókienniczego; — **Sandomierz,** jedno z najstarożytniejszych miast polskich z zabytkami sztuki i architektury od XI w. Na uwagę zasługują: katedra, zamek, ratusz, brama Opa-

łowska, kościół św. Jakóba. W niedalekiej okolicy ruiny zamków (Ossolin, Konary, Międzygórze) oraz **Góry Świętokrzyskie** (Łysica — 612 m. n. p. m.) z „puszczą" Żeromskiego (Stare klasztory); **Chęciny:** ruiny zamku królowej Bony; **Olsztyn** (ruiny); **Złoty Potok** (malownicze położenie). Miasta **Zagłębia Dąbrowskiego: Będzin, Dąbrowa, Sosnowiec** — są centrami przemysłowemi. **Ojców i Pieskowa Skała:** uzdrowiska, dzięki malowniczemu położeniu zwane „polską Szwajcarją". **Racławice:** pobojowisko kościuszkowskie. **Wiślica:** (kollegjata). **Opoczno:** zamek kazimierzowski. **Szydłów:** ruiny zamku, ratusz, kollegjata i t. p.

Teren Województwa jest nader urozmaicony przez liczne wzniesienia, poprzerzynany rzekami: Wisłą i Pilicą. Duże bogactwa kopalniane.

Liczne uzdrowiska (Busk, Solec i t. d.).

Z objektów terenowych na uwagę zasługuje wielka, piaszczysta **„Pustynia Błędowska"** (niedaleko Będzina) zwana „Polską Saharą". Teren województwa przedstawia wdzięczne pole dla oryginalnych wycieczek krajoznawczych.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE jest najcelniejszym w Polsce terenem turystycznym, gromadząc osobliwości na skalę światową. **Kraków:** dawna stolica Polski, miasto o tysiącletniej przeszłości, obecne naukowe i kulturalne centrum kraju, przedstawia nieprzebrane skarby pomników historji, architektury i sztuki, oraz zawiera pamiątki narodowe. Z długiego szeregu celniejszych objektów wymienić należy: katedrę na Wawelu z grobami królów i skarbcem, zamek na Wawelu z odnawianemi obecnie komnatami królewskiemi (słynne arasy wawelskie), kościół marjacki z ołtarzem rzeźbionym przez Wita Stwosza, bibljotekę Jagiellońską, liczne muzea, mury obronne z Bramą Florjańską, basztami i zabytkowym barbakanem, liczne starożytne kościoły, stare pałace, pamiątkowe kopce (Kościuszki i Krakusa), wieżę ratuszową, sukiennice, stare synagogi, planty, ogrody, gmachy nowoczesne, pałac prasy, ciekawe obchody (Lajkonik, Emaus, Rękawka) i t. d.

W okolicy miasta są liczne malowniczo położone miejscowości historyczne i wycieczkowe jak: **Bielany** (klasztor), **Tyniec** (ruiny opactwa Benedyktynów), **Czerna** (stary klasztor — malownicze położenie), **Kalwarja Zebrzydowska** (cel pielgrzymek pątniczych), **Lipowiec** (ruiny zamku), **Mogiła** (kościół Cystersów — kopiec Wandy), **Niepołomice** (zamek kazimierzowski, kopiec grunwaldzki), **Tęczyn** (ruiny zamku), **Wiśnicz** (zabytkowy zamek), przedewszystkiem zaś **Wieliczka** jedna z największych osobliwości Polski. Jest to słynna na cały świat kopalnia soli znana jeszcze w średniowieczu, zawierająca niezliczone groty, chodniki, komory i t. d.

Z innych dalszych miejscowości województwa na uwagę zasługują: **Tarnów** (katedra, ratusz, mauzoleum Bema), obok **Mościce** (fabryka przetworów azotowych). Na południe od Tarnowa liczne zamki nad Dunajcem i stare ciekawe miasteczka (Melsztyn, Zakliczyn i Czchów).

Południowy obszar województwa, to teren turystyki górskiej przedstawiający niezrównaną piękność krajobrazową, począwszy od Beskidów w Żywiecczyźnie, po przez skalne wysokogórskie gniazdo tatrzańskie, Gorce, Pieniny, aż po kraniec Beskidów Zachodnich pod Krynicą. W terenie tym rozsiane są liczne miasta i miasteczka, a przedewszystkiem centra turystyki górskiej, uzdrowiska, zdrojowiska i letniska jak: **Biała, Andrychów, Żywiec, Zwardoń, Sól, Raycza, Milówka, Zawoja, Jordanów, Rabka, Szczawnica, Piwniczna, Żegiestów, Krynica** i t. d.

Na południu, u stóp Tatr, leży wielkie uzdrowisko wysokogórskie **Zakopane,** stolica letniej i zimowej turystyki polskiej, centrum uzdrowiskowe i wielki ośrodek sportowy. Poza tem cały obszar podtatrzański jest jednem wielkiem uzdrowiskiem. Z pośród miejscowości wymienić wypada przynajmniej: **Poronin, Bukowinę, Biały Dunajec, Bystre. Jaszczurówkę** i inne.

Z miast podgórskich, leżących w południowo-wschodniej części województwa zwrócić należy uwagę na: **Gorlice** (pobojowisko wielkiej wojny), **Biecz** (zabytkowy zamek),

Libusza, Zagórzany, Nowy Sącz, Jasło (placówka przemysłu naftowego) i wiele innych.

Niezwykle malowniczy teren województwa przedstawia wielką rozmaitość, gdyż od szerokich nizin nadwiślańskich wznosi się stopniowo na wyżyny gór o charakterze alpejskim. Jedną z największych osobliwości terenowych jest gniazdo **tatrzańskie** z pięknemi jeziorami (Morskie Oko) oraz przełom Dunajca w **Pieninach,** będący jedną z największych tego rodzaju osobliwości w Europie.

Teren województwa jest widownią niezmiernie ożywionej turystyki krajoznawczej, samochodowej, wodnej, górskiej i zimowej (wspaniałe tereny narciarskie w Beskidach Zachodnich (Babia Góra i Pilsko) oraz w Tatrach).

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE. Lublin: jedno z najstarszych miast w Polsce, zawiera rozliczne pamiątki swej przeszłości i historycznego rozkwitu. Na szczególną uwagę zasługują: brama krakowska, katedra, ratusz, kamienica Sobieskich, kościół Dominikanów (w którym ogłoszono Unję Lubelską), kościół Wizytek, zamek królewski i t. d. Z innych miast województwa zwrócić należy uwagę na: **Chełm** (resztki zamku księcia halickiego), **Siedlce,** (pałac Ogińskich), **Zamość** (zamek, kościół farny, domy podcieniowe w Rynku), **Radecznicę** (cel pielgrzymek pątniczych ludu ziemi lubelskiej — zwaną „Częstochową Lubelską“), ponadto pałace i zamki w **Radzyniu,** w **Lubartowie,** w **Białej Podlaskiej, Kątach** i t. p.

Z miejscowości nad Wisłą leżących najciekawszym jest **Kazimierz,** który zachował słynne renesansowe domy w rynku, spichrze nadbrzeżne, kilka zabytkowych kościołów, ruiny zamku kazimierzowskiego, starą synagogę, i wiele innych pamiątek. W pobliskich **Puławach** pałac i park po Czartoryskich. Nad Bugiem leży **Horodło** (kopiec Unji, wały Jagiełły). **Włodawa** (słynny barokowy kościół farny). **Liw** (ruiny zamku książąt mazowieckich). **Węgrów** i inne.

Teren województwa zawdzięcza swe piękno licznym rzekom, rozległym równiom i znacznym obszarom lasów liściastych.

WOJEWÓDZTWO LWOWSKIE. Lwów cieszy się mianem „najpiękniejszego miasta Polski“, zawdzięczając swą sławę niezwykle malowniczemu położeniu, licznym zabytkom architektury i nowoczesnemu zabudowaniu. Z ciekawszych objektów wymienić wypada katedrę ze słynną kaplicą Boimów, katedrę ormiańską, kościół Dominikanów, cerkiew wołoską, kamienicę króla Jana, mnóstwo zbiorów, zabytków, oraz interesujących pamiątek. **Borysław** jest centrum przemysłu naftowego i dzięki położeniu u stóp Karpat, przedstawia oryginalny urok pejzażowy, podobnie jak drugi ośrodek naftowy: **Krosno**. W tej części województwa leżą najważniejsze uzdrowiska jak: **Truskawiec, Iwonicz** i **Rymanów**.

Z głównych miast województwa, na uwagę zasługują: **Przemyśl** i obok niego leżący, jeden z najpiękniejszych zamków polskich: **Krasiczyn**. Ponadto ciekawe są: **Jarosław** i **Rzeszów**. Na południu województwa leżą wspaniałe tereny dla turystyki letniej i zimowej w Karpatach, zwłaszcza Bieszczady, z miejscowościami: **Sławsko, Tuchla** i t. d.

Teren województwa przedstawia ogromną różnorodność krajobrazową, od niziny sandomierskiej na północy, przez faliste pogórze podkarpackie w środkowej części, a kończąc na lesistych, pełnych uroku Karpatach — na południu. Wszędzie dużo rzek, stawów i lasów. Turystyka krajoznawcza, wodna i zimowa, znajduje w terenie województwa nader wdzięczne pole.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE. Łódź jest głównem centrum polskiego przemysłu włókienniczego, czemu zawdzięcza też nazwę „polskiego Manchesteru“. Poszczególne fabryki godne są poznania. Historycznie ciekawem miastem w województwie jest: **Piotrków** — gród trybunalski, i w jego sąsiedztwie **Sulejów,** (ruiny), **Łęczyca** i **Tum** (starożytny kościół romański). Specjalnie uwagi godnym jest zabytkowy i pięknie położony **Kalisz.**

Z terenowych osobliwości wymienić należy: jeziora w części Kujaw należącej do województwa, oraz ciekawe wodne szlaki turystyczne jak z **Sieradza** przez **Koło** i **Konin**

lub z **Kalisza** przez **Chocz** do **Pyzdr.** Szlakom tym zawdzięcza się znaczny rozkwit turystyki wodnej.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRODZKIE. Nowogródek jest stolicą pełnej uroku „Ziemi Mickiewicza". Zachowało się tu wiele pamiątek po wieszczu. W mieście na uwagę zasługuje: góra zamkowa z ruinami zamku, oraz piękny kościół farny. Cały teren województwa zachwyca swoistym pejzażem. Pomiędzy innemi godne zwiedzenia są: **Lida** z zamkiem Giedymina, starożytne **Korelicze, Nieśwież** (zamek Radziwiłłów, ratusz, słucka brama i t. d.). **Kleck, Słonim** z jego kościołami (Bernardynów, Benedyktynek i św. Andrzeja), oraz **Horodyszcze.**

WOJEWÓDZTWO POLESKIE. Piękno Polesia (główne miasto Pińsk) nie polega na poszczególnych miastach, których jest niewiele, lecz przedewszystkiem na osobliwościach pejzażowych i przyrodniczych. Polesie jest bardzo mało znane, mimo że jest jedną z największych osobliwości turystycznych, już nie tylko Polski, ale całej Europy, która nigdzie niema podobnego terenu. Żyją tu rzadkie gdzieindziej gatunki świata zwierzęcego i roślinnego, dzięki czemu Polesie jest idealnym obszarem myśliwskim.

Charakterystyczny urok zawdzięcza krajobraz poleski, licznym rzekom, niezliczonym stawom, zalewiskom i bagnom, dzięki czemu turysta wodny znajduje tu niezrównane warunki. Dla szerszego ruchu turystycznego kraj ten dostępny jest głównie latem, lub wczesną jesienią. W zachodniej części województwa, nie brak szos samochodowych, podczas gdy na wschodzie są drogi gruntowe. W całym terenie rozsiane są liczne pamiątki i zabytki architektoniczne, lub historyczne, godne bliższego poznania.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE. Toruń — miasto o dobrze zachowanym charakterze średniowiecznym, ma wiele cennych zabytków jak np. kościół św. Jana, mury miejskie z bramami, ruina pokrzyżackiego zamku, ratusz, pamiątki po Mikołaju Koperniku i t. d. Z miast wojewódzkich, leżących podobnie jak Toruń na prawym brzegu Wisły, warto zwiedzić: **Chełmżę** (katedra), **Chełmno** (ratusz,

stare kościoły i mury), **Grudziądz** (spichrze nad Wisłą, twierdza z zamkiem), **Rogoźno** i inne. W części województwa po prawej stronie Wisły, leży malownicze **Pojezierze Brodnickie** (ponad 100 jezior otoczonych łąkami i lasami). Po lewej stronie Wisły leży na południu t. zw. „Kaszubska Szwajcarja" (z licznemi jeziorami), na północy zaś największa atrakcja turystyczna tej części kraju — **polskie wybrzeże.** Głównem miastem i portem jest Gdynia, której budowę rozpoczęto w r. 1924 i która dziś przedstawia potężne świadectwo polskiej twórczości. Port — nowoczesne dzieło techniki, jest objektem ze wszech miar godnym zwiedzenia. Prócz wielkiej roli handlowej, jaką odgrywa Gdynia, rozwija się ona także jako kąpielisko nadmorskie. Wzdłuż całego wybrzeża morskiego istnieje poza tem szereg kąpielisk, z których najciekawszym jest **Hel,** leżący u końca długiego, nader wąskiego półwyspu. Z innych kąpielisk wymienić wypada: **Wielką Wieś, Hallerowo, Orłowo, Jastarnię** i wiele innych.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE. Poznań — obok nowoczesnego, wielkomiejskiego charakteru, posiada liczne pamiątki tysiącletniego rozwoju i wielkiej tradycji. Do najbardziej wartościowych pomników należą: renesansowy ratusz z ciekawemi wnętrzami, stara katedra z „kaplicą złotą" (mauzoleum Mieszka I,) kościół farny, (barok), i wiele innych, niezależnie od bogatych muzeów, zbiorów i t. d.). Na północny wschód od Poznania leży **Gniezno** z katedrą i pamiątkami po św. Wojciechu, kościołem św. Jana i licznemi zabytkami t. z. „kolebki" Polski. Pobliska **Kruszwica** nad Gopłem. zachowała „Mysią Wieżę" z legendarnych czasów Popiela. Na północy leży **Bydgoszcz,** wielki ośrodek przemysłowy, zarazem dzięki portowi na Brdzie — ośrodek sportu wioślarskiego i teren największych w Polsce regat. Z innych miast godne uwagi są: **Leszno, Szamotuły, Wągrowiec,** ponadto liczne dwory i pałace zawierające niezwykle ciekawe zbiory, bibljoteki i archiwa jak np. w **Gołuchowie, Kórniku, Rogalinie, Rydzynie** i t. d. Ziemia województwa bogata jest w zdroje lecznicze, z których największą sławą

cieszą się źródła w **Inowrocławiu.** Cały teren województw bogato zagospodarowany, obfituje w piękne krajobrazy i centra wycieczkowe np. Puszczyków, Pojezierze Sierakowsko-Międzychodzkie i okolice Chodzieży i t. p.

Wielkie walory turystyczne województwa poznańskiego sprawiają, że turystyka krajoznawcza, samochodowa i wodna rozwija się bardzo żywo.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE należy do najpiękniejszych części kraju, a górskie jego okolice są ośrodkami ruchu letniskowego, oraz turystyki letniej i zimowej. Szczególnie dolina górnego **Prutu,** gdzie powstały wielkie uzdrowiska w **Jaremczu** i **Worochcie,** jakoteż dolina górnego **Czeremoszu** skupiają wielki kontyngent turystów. Teren karpacki, a zwłaszcza okolica **Czarnohory,** oraz dziki, trudno dostępny i pełen pierwotnego uroku łańcuch **Gorganów** przedstawiają nader oryginalny teren turystyczny w lecie, a prawdziwe narciarskie „Eldorado" w zimie. Stan dróg, oraz piękno krajobrazu przyczyniły się do rozwoju turystyki samochodowej, a znakomite szlaki wodne, zwłaszcza na **Prucie** i na **Dniestrze** sprzyjają rozwojowi **turystyki wodnej.**

Na terenie województwa rozsiane są liczne ruiny zamków np. w **Haliczu, Rakowcu** i **Pniowie,** ponadto liczne zabytki architektoniczne i t. d.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE. Teren województwa przedstawia pod turystycznym względem, bardzo wielką różnorodność, gdyż dzieli się niejako na trzy strefy a to przemysłową, rolniczą i górską. Zagłębie przemysłowe, skupiające się około stolicy województwa **Katowic** i pobliskiej **Królewskiej Huty,** zadziwia nagromadzeniem kopalń, fabryk, dźwigów, maszyn i t. d. Z uwagi na nader wysoki poziom, reprezentowanego tutaj ciężkiego przemysłu, zagłębie to przedstawia w swym rodzaju jeden z najciekawszych objektów turystycznego zainteresowania w Polsce. Prócz wyżej wymienionych miast śląskiego zagłębia przemysłowego, wielkiemi centrami tej strefy są jeszcze: **Mysłowice, Wielkie Hajduki, Świętochłowice, Chorzów, Lipiny,**

Nowy Bytom, Ruda, Mikołów, Rybnik, Tarnowskie Góry i Lubliniec. W sferze rolniczej, w której leżą znane zdrojowiska śląskie jak **Goczałkowice i Jastrzębie Zdrój,** znajdują się duże obszary leśne o charakterze rezerwatów. W jednym z nich (u ks. Pszczyńskiego) dochowały się nieliczne dziś w Europie żubry. Osobliwością rolniczej strefy Śląska są zabytki architektury drewnianej.

Górską strefę stanowi **Beskid Śląski,** dzielący się na kilka pasm, z ważniejszemi szczytami jak **Barania Góra, Malinowska Skała, Klimczok, Równica, Czantorja, Stożek** i wiele innych. Górski ten teren tworzący korzystną podstawę dla rozwoju turystyki letniej i zimowej, zawiera szereg miejscowości letniskowych jak **Bystra Śląska, Ustroń, Wisła,** (w sąsiedztwie zameczek Prezydenta Rzeczypospolitej). Najważniejszemi miastami tej części województwa śląskiego są: **Cieszyn,** gromadzący interesujące zabytki z czasów piastowskich, oraz centrum przemysłu włókienniczego: **Bielsko.**

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE. Zainteresowanie, jakie z turystycznego punktu widzenia budzi województwo tarnopolskie, wynika z jednej strony z bardzo bogatej przeszłości dziejowej całego terenu, z drugiej zaś strony, z powodu wielkiego piękna, jakie cechuje tutejszy krajobraz. Ze wszystkich okresów rozwojowych, nie wyłączając czasów przedhistorycznych, pozostały liczne pamiątki w postaci grobów, grodów, kurhanów, ruin zamków, owianych wspomnieniami mimionych wieków: jak **Podhorce, Trembowla, Brzeżany, Okopy św. Trójcy, Skała, Zbaraż, Jazłowiec, Czerwonogród** i t. p. Z licznych, rozsianych na terenie województwa osobliwości przyrody, wymienić wypada ciekawy jar, przez który przepływa Zbrucz, którego okolica nosi nazwę **Miodoborów,** oraz słynne groty w **Krzywczu Górnem,** jakoteż liczne jaskinie gipsowe. W południowych powiatach województwa, a zwłaszcza w **zaleszczyckim,** panuje najcieplejszy w Polsce klimat, dzięki czemu okolica ta nosi nazwę polskiego Meranu.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE. Warszawa — stolica Rzeczypospolitej Polskiej przedstawia pod tury-

stycznym względem szereg osobliwości, z których wymienić wypada: zamek królewski (obecna rezydencja Prezydenta Rzeczyposp.), łazienki, stare miasto, kościół katedralny św. Jana, ratusz, teatr miejski, plac Józefa Piłsudskiego, grób Nieznanego Żołnierza, kościół św. Krzyża, Belweder, liczne muzea, zbiory, nowoczesne gmachy i urządzenia techniczne. W najbliższej okolicy Warszawy na szczególne uwzględnienie ze strony turysty, zasługuje **Wilanów,** z pałacem Sobieskiego.

Jednem z najciekawszych miast województwa jest **Płock,** należący do najstarszych miast w Polsce. Na uwagę zasługuje starożytna katedra z grobami królów i książąt i skarbcem, zamek, kościół farny, oraz kościół Minorytów. Z innych miast ciekawym jest **Czersk** z ruinami zamku, **Jabłonna, Modlin** z twierdzą napoleońską, **Borchów** pod **Sochaczewem, Ciechanów** ze starożytnym kościołem i ruinami zamku piastowskiego, prastary **Czerwińsk,** wreszcie **Włocławek,** szczycący się katedrą z XIV wieku, starożytnym kościołem św. Witalisa i kościołem Minorytów. Pod względem etnograficznym, najbardziej zaciekawia **Łowicz** i jego najbliższa okolica. Z ważniejszych uzdrowisk województwa wymienić należy **Ciechocinek** z jego słynnemi solankami.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE. Wilno, wyróżnia się nietylko bardzo dużem nagromadzeniem zabytków architektury sztuki i historji, ale także niezwykle pięknem położeniem. Z najcelniejszych zabytków tego prastarego miasta, na uwagę zasługują: kościół katedralny św. Stanisława, kościół św. Piotra i Pawła z licznemi freskami, ruiny górnego zamku królewskiego, kościół św. Anny, kościół św. Jana, gmachy uniwersyteckie z obserwatorjum astronomicznem, a przedewszystkiem: świętość narodowa, cudowny obraz Matki Boskiej w Ostrej Bramie. W okolicach Wilna leżą, lasami porosłe **Góry Ponarskie,** nieco opodal **Jezioro Trockie** z ruinami prastarego zamku na wyspie. Piękną jest wycieczka rzeką Wilją do **Werek,** niedaleko których leżą **Zielone Jeziora,** które obok Jeziora Trockiego stanowią najpiękniejsze

zakątki w pobliżu Wilna. Z dalej położonych miejscowości wymienić należy: **Postawy** (pałac), **Głębokie, Miedniki Królewskie** (ruiny murów zamkowych), **Holszany** (pałac), **Krew** (ruiny zamku).

Jedną z największych osobliwości terenowych ziemi wileńskiej, jest największe z polskich jezior: **jezioro Narocz, jezioro Miadzioł** oraz liczne jeziora leżące w powiecie brasławskim (**Dryświaty, Drywiaty, Nawiaty** i t. d.). Na uwagę wreszcie zasługuje **Puszcza Ławaryska.**

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE. Północna część województwa zbliża się bardzo charakterem swego pejzażu, bogatem nawodnieniem i gęstem zalesieniem do Polesia. Południowa część to Wołyń właściwy, gdzie leżą główne miasta Wołynia i gdzie znajduje się najwięcej ciekawych zabytków historycznych. Stolicą województwa jest **Łuck** nad Styrem, niemniej pięknemi są: **Dubno** (zamek Ostrogskich, pałac Lubomirskich, stare fortyfikacje), **Krzemieniec** (niezmiernie malowniczo położony u stóp góry królowej Bony, na szczycie której wznoszą się ruiny zamku). Na uwagę zasługuje **Włodzimierz**, a przedewszystkiem **Ostróg** (kościoły, cerkwie, zamek, stara synagoga), **Międzyrzecz Ostrogski** (z ogromnym klasztorem) i **Korzec** z fabryką porcelany. Największem miastem Wołynia jest **Równe,** które jest miastem nowem, szybko rozwijającem się.

Teren województwa przedstawia interesujące pole dla turystyki krajoznawczej, ponadto budzi wielkie zainteresowanie wśród myśliwych.

KOLEJOWE ZNIŻKI TURYSTYCZNE

Polskie Koleje Państwowe przewidują w taryfie osobowej, system kolejowych zniżek turystycznych, który stwarza znaczne **ulgi dla ruchu turystycznego.**

Najwięcej zainteresowania wśród szerokiego ogółu, budzą zniżki indywidualne t. j. takie, dzięki którym pojedynczy turysta, może opłacić niższą cenę za przejazd dokonywany w celach turystycznych. Najbardziej znanemi są: **„zniżki uzdrowiskowe“**, zniżki **dla członków „Związku Polskich Towarzystw Turystycznych“** i dla członków **„Polskiego Związku Narciarskiego“.**

Prócz zniżek „indywidualnych“ istnieją także zniżki **„grupowe“**, szczególnie ważne przy organizowaniu wycieczek gromadnych.

Wszelkich **informacyj** dotyczących biletów zniżkowych udziela każda placówka **Polskiego Biura Podróży,** gdzie **zakupić** też można bilety zniżkowe tak grupowe jak i indywidualne.

ZNIŻKI GRUPOWE.

Przy przejeździe **conajmniej 25 osób** w celach **naukowych, kulturalno-oświatowych, krajoznawczych, turystycznych, sportowych** i **odpustowych,** do miejscowości odległych conajmniej 50 km. uzyskać można w każdej Dyrekcji Kolejowej zaświadczenie, upoważniające do zakupu biletów w każdą stronę jazdy **ze zniżką 25%**. **Podanie** o takie zaświadczenie, złożyć musi Komitet **conajmniej na 7 dni przed datą** wyjazdu. Ulgi te przewidziane są zasadniczo dla **pociągów osobowych,** w miarę jednak warunków ruchu, może każda Dyrekcja Koleji, udzielić takiej samej zniżki, **na pociągi pośpieszne.**

Jeżeli o zniżkę tego rodzaju stara się zalegalizowane **Towarzystwo** naukowe, krajoznawcze, turystyczne, spor-

łowe i t. d., to niepotrzebuje koniecznie wykazać grupy 25 osób, lecz **dla otrzymania zniżki** wystarczy mu ilość **10 osób,** uczestniczących w wycieczce. Zezwolenie na tego rodzaju zniżki otrzymać może takie Towarzystwo nawet na stałe. O stałe zezwolenie zwrócić się jednak należy jedynie do Ministerstwa Komunikacji.

Zbiorowe **wycieczki szkolne** korzystać mogą z **50% zniżki** przy grupach dla 10 osób, przyczem dla uczniów w wieku poniżej lat 10, wydaje się bilety z 75% zniżką. Przy wycieczkach dla wychowańców szkół powszechnych i średnich, na każdych 10/płacących uczniów, jednego niezamożnego przewozi się za **darmo.** Ponadto, ze zniżek 50% mogą korzystać **wychowańcy szkół nie mających praw** szkół państwowych, grupy wychowańców **burs, ochronek,** dzieci wysyłane na **kolonje, związki harcerskie** i t. d.

Przy tej sposobności zwraca się uwagę na **rozdział D. „Taryfy osobowej Polskich Kolei Państwowych" cz. II** na podstawie której, kierownicy poszczególnych wycieczek szkolnych mogą przeprowadzić starania o uzyskanie potrzebnych zniżek. Przewidziane są odpowiednie formularze i zgłoszenia, o czem poucza wspomniany przepis „Taryfy".

Wszystkie placówki **Polskiego Biura Podróży** udzielają bliższych **wyjaśnień** dotyczących zniżek, oraz na żądanie **przeprowadzają potrzebne starania** celem uzyskania ulgowych przejazdów grupowych.

INDYWIDUALNE ZNIŻKI UZDROWISKOWE DLA KURACJUSZY POWRACAJĄCYCH Z UZDROWISK.

Przy **powrocie z uzdrowisk krajowych,** korzystać kuracjusze mogą z **50% zniżek** taryfowych, za przewóz w I, II i III klasie pociągów osobowych i pośpiesznych. Ulgi te stosuje się tylko w tym wypadku, gdy odległość danego uzdrowiska od stacji powrotnej, wynosi conajmniej 100 km.

Celem otrzymania zniżki „uzdrowiskowej" należy uprzednio nabyć w **Zarządzie** danego zdrojowiska, względnie w **Komisji Uzdrowiskowej** lub zarządzie gminy, odpowiednie

zaświadczenie Związku Uzdrowisk Polskich. Zaświadczenie to, w postaci specjalnego blankietu, zawierać musi **potwierdzenie,** że dana osoba przebywała w uzdrowisku w celach leczniczych lub wypoczynkowych, bez przerwy, **conajmniej 10 dni.** Z zaświadczeniem tem, należy zgłosić się w Polskiem Biurze Podróży „Orbis“ lub w kasie biletowej na dworcu, które wydają żądany bilet ulgowy ze zniżką 50%.

Ulgi „uzdrowiskowe“ stosuje się przy powrocie z uzdrowisk położonych **w następujących miejscowościach:**

a) w ciągu całego roku:

W Województwie krakowskiem: Bukowina (stacja kolejowa Poronin), **Bystra** (stacja kolejowa Wilkowice-Bystra), **Jaszczurówka** (st. kol. Zakopane), **Krynica, Poronin, Rabka** (st. kol. Rabka lub Chabówka), **Szczawnica** (st. kol. Nowy Targ lub Stary Sącz), **Zakopane, Żegiestów Zdrój, Żegiestów Wieś.**

W Województwie lubelskiem: Nałęczów (st. kol. Nałęczów lub Sadurki).

W Województwie lwowskiem: Hołosko Wielkie i Truskawiec Zdrój.

W Województwie poznańskiem: Inowrocław, Oborniki, Miłowody (st. kol. Oborniki), **Smukała** (st. kol. Bydgoszcz).

W Województwie stanisławowskiem: Jaremcze, Tatarów i Worochta.

W Województwie śląskiem: Bystra (st. kol. Wilkowice-Bystra), **Jastrzębie-Zdrój i Wisła.**

W Województwie tarnopolskiem: Zaleszczyki.

W Województwie warszawskiem: Otwock, Rudka (st. kol. Mrozy).

b) Corocznie w okresie od 15 maja do 31 października:

W Województwie kieleckiem: Busko (st. kol. Kielce, Jędrzejów lub Szczucin), **Czarniecka Góra** (st. kol. Niekłań), **Ojców i Pieskowa Skała** (st. kol. Kraków lub Olkusz), **Solec** (st. kol. Kielce, Jędrzejów lub Szczucin).

W Województwie krakowskiem: Białka (st. kol. Nowy Targ), **Biały Dunajec, Czarny Dunajec, Jabłonka, Lipnica Wielka, Orawka, Lipnica Mała, Jordanów, Jurgów, Rzepiska, Łapszanka, Dursztyn, Niedzica, Łapsze Niżnie, Kacwin** i **Czorsztyn** (st. kol. Nowy Targ, Czarny Dunajec, Poronin lub Zakopane), **Kościeliska** (st. kol. Zakopane), **Krościenko** (st. kol. Nowy Targ lub Stary Sącz), **Krzeszowice, Maków Podgórski** (st. kol. Maków), **Marcinkowice, Muszyna, Piwniczna, Podwilk** i **Podszkle** (st. kol. Czarny Dunajec, lub Raba Wyżna), **Porąbka** (st. kol. Kęty), **Rajcza. Rytro** (st. kol. Rytro lub Piwniczna), **Swoszowice, Witów** (st. kol. Podczerwone lub Zakopane), **Wysowa** (st. kol. Grybów lub Gorlice), **Zawoja** (st. kol. Maków), **Zubrzyca Górna** i **Zubrzyca Dolna** (st. kol. Czarny Dunajec lub Raba Wyżna), **Zubsuche** (st. kol. Poronin).

W Województwie lubelskiem: Kazimierz nad Wisłą (st. kol. Puławy).

W Województwie lwowskiem: Horyniec, Iwonicz, Lubień Wielki, Niemirów (st. kol. Rawa Ruska lub Jaworów), **Rymanów.**

W Województwie pomorskiem: wszystkie miejscowości położone nad morzem w powiecie morskim (leżą one przy stacjach kolejowych z wyjątkiem Karwi i Karwieńskich Błot, dla których st. kol. jest Krokowa, oraz Rozewja i Tupadeł, dla których st. kol. są Łebcz, Swarzewo i Wielka Wieś Hallerowo), **Czerniewice** (stacja kolejowa Stawki), **Kartuzy.**

W Województwie poznańskiem: Powidz (st. kol. Gniezno).

W Województwie stanisławowskiem: Delatyn, Diłok, Dora, Hrebenów, Hryniawa, Jamna, Kosów, Stary Kosów i **Kuty** (st. kol. Kołomyja lub Śniatyn Załucze), **Korczyn** (st. kol. Synowódzko Wyżne), **Morszyn, Mikuliczyn, Osmołoda** i **Podlute** (st. kol. Broszniów lub Rożniatów-Krechowice), **Skole, Tuchla, Zełemianka, Żabie** (st. kol. Worochta).

W Województwie śląskiem: Goczałkowice, Istebna

(st. kol. Ustroń), **Jaworze** (st. kol. Jaworze-Jasienica), **Moszczenica, Ustroń** (st. kol. Ustroń lub Polana).

W Województwie tarnopolskiem: Okopy św. Trójcy (st. kol. Iwanie Puste).

ZNIŻKI „TURYSTYCZNE"
DLA CZŁONKÓW POLSK. ZWIĄZKU TOWARZYSTW TURYSTYCZNYCH.

Członkowie Towarzystw Turystycznych, zrzeszonych **w Polskiem Związku Towarzystw Turystycznych,** korzystać mogą, **na podstawie legitymacji tego Związku,** ze zniżki 25% przy przejazdach w **celach turystycznych,** w wagonach wszystkich klas, pociągów osobowych i pośpiesznych, pomiędzy stacjami wyjazdowemi a stacjami docelowemi, o ile odległość przejazdu w danej relacji wynosi conajmniej 50 km.

Celem nabycia biletu ulgowego należy **w Kasie kolejowej** względnie **w Polskiem Biurze Podróży „Orbis"** okazać ważną na dany rok **legitymację** Związku Polskich Towarzystw Turystycznych, poczem kasjer wyda żądany bilet ze zniżką 25%. (Przy wyższych klasach drobne zaokrąglenia).

Ulgę „turystyczną" stosuje się przy przejazdach między stacjami:

Białystok, Bielsko, Bydgoszcz, Cieszyn, Drohobycz, Grudziądz, Katowice, Kielce, Kołomyja, Kraków, Lublin, Lwów, Łuck, Łódź, Nowy Sącz, Piotrków, Poznań, Radom, Sosnowiec, Stanisławów, Tarnopol, Tarnów, Toruń, Warszawa, Wilno, Włocławek i Żywiec, z jednej strony,

a stacjami:

Augustów, Bystra, Broszniów, Białowieża, Brasław, Chęciny, Cieszyn, Druskieniki, Germakówka, Gdynia, Hel, Hrebenów, Hucisko, Inowrocław, Iwanie Puste, Iwonicz, Jaremcze, Jeleśnia, Kartuzy, Kielce, Kolibki, Kołomyja, Kruszwica, Krzemieniec, Krynica, Landwarowo, Łyntupy, Ławoczne, Maków, Mikuliczyn, Milówka, Muszyna, Nadwórna, Nałęczów, Nowy Targ, Olkusz, Orłowo, Osielec, Piwniczna,

Płociczno, Puławy, Rabka, Raycza, Rymanów, Rytro, Sandomierz, Skole, Sławsko, Sianki, Stary Sącz, Sucha, Suwałki, Tatarów, Tleń, Truskawiec-Zdrój, Tuchla, Ustroń, Wąchock, Wejherowo, Węgierska Górka, Wilkowice-Bystra, Wisła, Worochta, Woronienka, Zakopane, Zaleszczyki, Zwardoń, Żegiestów Zdrój i **Żywiec.**

UWAGA: Ze zniżek tego typu, korzystać mogą także **w ciągu całego roku** członkowie Polskiego Związku Narciarskiego na podstawie swych legitymacyj członkowskich.

ZNIŻKI „NARCIARSKIE"
DLA CZŁONKÓW POLSK. ZWIĄZKU NARCIARSKIEGO.

Członkowie Towarzystw, należących do **Polskiego Związku Narciarskiego (P. Z. N.)**, korzystać mogą na podstawie legitymacyj ustalonego typu (czarne legitymacje P. Z. N.), przy przejazdach **z nartami**, w **celach sportowych**, w wagonach kl. I, II, III pociągów osobowych, mieszanych i pośpiesznych, z 25% zniżki w każdą stronę jazdy, od opłat według taryfy normalnej. (Przy wyższych klasach drobne zaokrąglenia).

Ulga powyższa stosuje się, zwykle **od dnia 1 grudnia do dnia 30 kwietnia każdego roku**, na podstawie **czarnej legitymacji P. Z. N.** z fotografją, zaopatrzonej w **nalepkę związkową, ważną na dany sezon.**

Ulga jest ważna pomiędzy stacjami (stacje wyjazdowe): **Będzin, Będzin Miasto, Biała Lipnik, Biała Podlaska, Bielsko, Borysław, Chebzie, Chorzów, Chrzanów, Chyrów, Cieszyn, Gdańsk, Dąbrowa Górnicza, Drohobycz, Dziedzice, Grybów, Hajduki, Iwonicz, Jasło, Kałusz, Katowice, Katowice-Ligota, Kielce, Knurów, Kołomyja, Kraków, Kraków-Bonarka, Kraków-Płaszów, Kraków-Podgórze, Krosno, Królewska Huta, Krynica, Krzemieniec, Limanowa, Lublin, Lwów, Łódź Fabryczna, Łódź Kaliska, Maczki, Mikołów, Mysłowice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Nowy Zagórz, Orzesze,**

Oświęcim, Poznań, Przemyśl, Pszczyna, Ruda Śląska, Rybnik, Rybnik-Paruszowiec, Sambor, Sanok, Sianki, Siemianowice Śląskie, Skawina, Skole, Sosnowiec, Stanisławów, Stary Sambor, Stary Sącz, Stryj, Szarlej, Szczakowa, Szopienice, Świętochowice, Tarnowskie Góry, Tarnów, Truskawiec-Zdrój, Trzebinia, Wadowice, Warszawa, Wilno, Wodzisław, Zakopane, Żegiestów-Zdrój i Żywiec — z jednej strony,

a stacjami:

Andrychów, Biała Lipnik, Bielsko, Bobowa, Borysław, Broszniów, Bystra, Chyrów, Cieszyn, Czarny Dunajec, Delatyn, Dora, Grodziec na Śląsku, Grybów, Hucisko, Iwonicz, Jamna, Jaremcze, Jaworze-Jasienica, Jeleśnia, Jordanów, Kalwarja Zebrzydowska, Kęty, Komańcza, Kozy, Kraków, Krzeszowice, Krynica, Lachowice koło Żywca, Limanowa, Lwów, Ławoczne, Łodygowice, Łojowa, Łupków, Maków, Mikuliczyn, Mikuszowice, Milówka, Mucharz, Muszyna, Nadwórna, Nałęczów, Nowy Sącz, Nowy Targ, Osielec, Piwniczna, Podleśniów, Polana, Poronin, Przemyśl, Ptaszkowa, Puławy, Rabka, Radziechowy, Raycza, Rytro, Sianki, Skole, Sławsko, Słoboda Rungurska, Skawce, Sokolniki, Sól, Stary Sącz, Stróże, Sucha, Synowódzko Wyżne, Tatarów, Tuchla, Truskawiec-Zdrój, Ustroń, Ustrzyki, Wapienica, Węgierska Górka, Wilkowice, Wilno, Wisła, Worochta, Woronienka, Zakopane, Zwardoń, Żegiestów-Zdrój, Żywiec

z drugiej strony, o ile odległość przejazdu w danej relacji, wynosi **conajmniej 50 km.**

Celem otrzymania ulgowego biletu narciarskiego, należy okazać w kasie „Polskiego Biura Podróży Orbis“ lub w kasie kolejowej na dworcu, legitymację P. Z. N. ważną na dany sezon.

UWAGA: Ponadto, członkowie **P. Z. N. mogą korzystać** w ciągu całego roku **na podstawie swych** legitymacyj członkowskich, z **ulg** przewidzianych **dla członków Związku Polskich Towarzystw Turystycznych** (poprzedni ustęp).

POLSKIE BIURO PODRÓŻY „ORBIS"

ZARZĄD CENTRALNY: WARSZAWA, KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 5.

Polskie Biuro Podróży „Orbis" Ska z ogr. odpow. w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 5. jest jedynem narodowem biurem podróży w Polsce. W myśl umowy z Ministerstwem Komunikacji posiada prawo sprzedaży biletów kolejowych wszelkiego rodzaju, jakoteż prawo drukowania biletów nakładu własnego.

Polskie Biuro Podróży „Orbis" jest oficjalnem biurem Propagandy Turystyki Polskich Kolei Państwowych i jako takie ma obowiązek przeprowadzania propagandy turystycznej na rzecz Państwa Polskiego w kraju i zagranicą.

Polskie Biuro Podróży „Orbis" posiada obecnie 48 Oddziałów i Ajencji w Kraju, a to:

1. Ajencja **Bielsko,** 3-go Maja, Bazar.
2. „ **Bydgoszcz,** Pomorska 1.
3. „ **Cieszyn,** Rynek 9.
4. „ **Częstochowa,** Al. N. P. Marji 11.
5. „ **Czortków,** Rynek 1.
6. „ **Gdynia,** plac Kaszubski.
7. „ **Gdańsk,** Elisabethkirchenstrasse.
8. „ **Gorlice,** ul. Mickiewicza 29.
9. „ **Inowrocław,** Król. Jadwigi 19.
10. „ **Iwonicz,** Komisja Zdrojowa.
11. „ **Jaremcze,** Kiosk P. T. T.
12. „ **Jarosław,** Grunwaldzka 3.
13. „ **Kalisz,** Piłsudskiego 18.
14. „ **Katowice,** Dworcowa 9.
15. „ **Kielce,** Sienkiewicza 67.
16. Oddział **Kraków,** Rynek Gł. 33.
17. Ajencja **Kraków,** Dietlowska 46.

18. Ajencja **Kraków,** Podgórze, Brodzińskiego 2.
19. „ **Kołomyja,** Piłsudskiego 4.
20. „ **Krynica,** Szkoła.
21. „ **Lwów,** Gródecka 93.
22. „ **Lwów,** Szpitalna 1.
23. Oddział **Lwów,** pl. Marjacki 8.
24. Ajencja **Lublin,** Krakowskie Przedmieście.
25. „ **Łódź,** Andrzeja 5.
26. „ **Muszyna,** ul. Piłsudskiego.
27. „ **Nowy Sącz,** ul. Jagiellońska 29.
28. „ **Oświęcim.**
29. Oddział **Poznań,** plac Wolności 9.
30. Ajencja **Przemyśl,** Hotel City.
31. „ **Rabka,** vis a vis dworca.
32. „ **Równe,** 3-go Maja 92.
33. „ **Rzeszów,** Mickiewicza 13.
34. „ **Sambor,** Lwowska 21.
35. „ **Sopoty,** Norddeutscher Lloyd.
36. „ **Stanisławów,** Sapieżyńska 19.
37. „ **Stryj,** Sobieskiego 12.
38. „ **Szczawnica,** Komisja Zdrojowa.
39. „ **Tarnów,** Krakowska 13.
40. „ **Tarnopol,** Mickiewicza 14.
41. „ **Truskawiec,** Willa Światowid.
42. Oddział **Warszawa,** Marszałkowska 98.
43. Ajencja **Warszawa,** Królewska 16.
44. „ **Warszawa,** Nalewki 6.
45. „ **Warszawa,** Wierzbowa 11.
46. „ **Wilno,** Mickiewicza 11.
47. Oddział **Zakopane,** Krupówki 2.
48. Ajencja **Zaleszczyki.**

Polskie Biuro Podróży „Orbis" jest oficjalnym przedstawicielem na terenie Rzeczypospolitej Polskiej następujących biur zagranicznych:

Anglja: American Express Company, London, S. W. 1. Haymarket 25.

	Wm. H. Müller & Co, London, E. C. 3. Lower Thames Street.
	Dean & Dawson Ltd. London N. W. 1. 7 Blandford Square.
Austrja:	Oesterreichisches Verkehrsbüro, Wien I. Friedrichstrasse 7.
Belgja:	Voyages Joseph Domoulin, 77 et 79, Boulevard Adolphe Max Bruxelles.
Czechosłowacja:	Ceskoslovenska Cestovni a Dopravni Kancelar „Cedok", Praha I. Prikopy 13.
Danja:	Nordisk, Göteborg, Södra Hamngatan 43.
Estonja:	Eesti Reisebüro, Tallin, Langstrasse 6.
Francja:	„Orbis", Bld. de Capucines, Compagnie Française du Tourisme.
Grecja:	Bureau de Voyages „Hellas", Athenes, Rue de Bucarest 1.
Holandja:	Zeeland, Dampfschiffahrtgesellshaft, Flissingen.
Japonja:	Japan Travel & Tourist Bureau, Tokyo Station Building.
Jugosławja:	Putnik, Beohrad, Kolarceva 1.
Łotwa:	Valsts Dzelscelu Celojumu un Transporta Birojs, Riga, Skunu Iela 30—32.
Niemcy:	Mitteleuropaisches Reiseburo, Berlin W. 9. Voss-Strasse 2.
	Mitropa, Mitteleuropaische Schlafwagen und Speisewagen A. G. Berlin W. 7. Universitätsstr. 2—3.
Norwegja:	Bennet's Reisebüro, Oslo, Karl Johans Gate 35.
Palestyna:	„Orbis", Sandzer i Żerykier.

Rosja: „Intourist“, Moskwa, Plac Swierdłowa, Hotel Metropol.

Rumunja: „Europa“, Internationale Reise und Fremdenverkehrs-Organisation, Bucuresti, I. Str. Doamnei 1.

Szwecja: Aktiebolaget Nordisk Resebureau, Göteborg Södra Hamngatan 43.

Węgry: Fremdenverkehrs, Einkaufs-Reise-und Transport A. G. Budapest IV. Maria Valeria 7.

Włochy: Compagnie Italiana pel Turismo „Cit“ Roma, Via Margera 2.

Biura powyższe **reprezentują równocześnie Polskie Biuro Podróży „Orbis“ w krajach europejskich** w związku z czem Polskie Biuro Podróży „Orbis“ sprzedaje w swoich placówkach **bilety kolejowe, okrętowe, lotnicze** etc. **wszystkich krajów europejskich, dysponują równocześnie przeszło tysiącem miejsc sprzedaży biletów polskich zagranicą.**

P. B. P. „Orbis założyło **samodzielną placówkę w Paryżu** pod firmą: Polskiego Biura Podróży „Orbis“ Ska z ogr. odpow. **przy Boulevard des Capucines 30,** która ma **na** celu przeprowadzanie **propagandy na rzecz Polski** na terenie francuskim, **obsługę klijenteli wyjeżdżającej do Polski,** jakoteż sprawne obsłużenie **wychodźtwa polskiego.**

Pozatem znajdują się w stadjum organizacji placówki **w Londynie i bliskim wschodzie.**

Polskie Biuro Podróży „Orbis“ jest **członkiem założycielem** Międzynarodowego Związku wielkich biur podróży **„Association des Grandes Organisation Nationales de Tourisme“** („Agot“).

Polskie Biuro Podróży „Orbis“ sprzedaje bilety wszelkiego rodzaju po cenach urzędowych bez żadnej dopłaty, urządza wycieczki w kraju i zagranicę, załatwia wizy, sprzedaje legitymacje

na Wystawy, Kongresy, Targi etc. przyjmuje ubezpieczenia podróżnych i bagażu, przeprowadza propagandę zdrojowisk i uzdrowisk, prowadzi dział wydawniczy etc.

Biura centralnego Zarządu Polskiego Biura Podróży „Orbis“ mieszczą się **od dnia 1. stycznia 1932 w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 5.**

NAJWAŻNIEJSZE MUZEA I ZBIORY W POLSCE

Spis poniższy, ułożony w porządku alfabetycznym, obejmuje zestawienie ważniejszych muzeów w Polsce, jakoteż zbiorów, dostępnych pod pewnemi warunkami ogółowi. Bibljoteki i archiwa, z wyjątkiem najważniejszych, nie mogły być uwzględnione. Podobnie też nie umieszczono w spisie wielu celniejszych zabytków, rozmieszczonych po klasztorach, kościołach i rezydencjach prywatnych.

Białowieża: woj. białostockie, pow. bielski. Muzeum przyrodnicze (flora, fauna, mineralogja puszczy).

Bielsko: woj. śląskie, m. pow. Muzeum Miejskie (przyrodniczo-etnograficzne).

Bobrek: woj. śląskie, pow. cieszyński. Muzeum śląskie, (etnograficzne).

Bydgoszcz: woj. poznańskie, m. pow. Muzeum Miejskie na starym Rynku. (Archeologja, numizmatyka, starożytności, ryciny i obrazy).

Chełm: woj. lubelskie, m. pow. Muzeum miejskie (malowidła kościelne).

Chyrów: woj. lwowskie, pow. starosamborski. Gabinet numizmatyczny konwiktu Jezuitów. Muzeum przyrodnicze konwiktu Jezuitów (ptaki i motyle).

Cieszyn: woj. śląskie, m. pow. Muzeum im. Szersznika (przyrodnicze). Muzeum miejskie (historja miasta). Muzeum śląskie (etnograficzne).

Częstochowa: woj. kieleckie, m. pow. Archiwum, bibljoteka, galerja i skarbiec w kościele jasnogórskim.

Dzików: woj. krakowskie pow. tarnobrzeski. Bibljoteka, rękopisy, galerja hr. Tarnowskich.

Gniezno: woj. poznańskie, m. pow. Archiwum i bibljoteka kapitulne, skarbiec katedralny.

Gołuchów: woj. poznańskie, pow. pleszewski. Zbiory, galerja i rzeźby ks. Czartoryskich.

Grodno: woj. białostockie, m. pow. Muzeum państwowe (archeologja, prehistorja, sztuka ludowa, sztuka współczesna i t. d.). Muzeum przyrodnicze miejskie (botanika, zoologja, mineralogja).

Grudziądz: woj. pomorskie, m. pow. Muzeum miejskie (prehistorja, archeologja, etnologja, numizmatyka, przyroda).

Gumniska: woj. krakowskie, pow. tarnowski. Archiwum i zbiory ks. Sanguszków, oraz obrazy ze zbiorów podhoreckich.

Jabłonna: woj. i pow. warszawskie. Zbiory Potockich. Archiwum Poniatowskich. Galerja obrazów.

Jarosław: woj. lwowskie, m. pow. Zbiory magistrackie.

Kalisz: woj. łódzkie, m. pow. Muzeum ziemi kaliskiej (etnografja, przyroda, przemysł.).

Katowice: woj. śląskie, m. woj. Muzeum śląskie (archeologja, zabytki, sztuka).

Kielce: woj. kieleckie, m. woj. Muzeum djecezjalne (sztuka kościelna). Muzeum Tow. Krajoznawczego (archeologja, przyroda, medale).

Kołomyja: Muzeum pokuckie (zniszczone podczas wojny — etnografja, wykopaliska).

Kórnik: woj. poznańskie, pow. śremski. Bibljoteka fundacji Zamoyskich (cenne inkunabuły i rękopisy oraz druki).

Kraków: m. woj. Archiwum akt dawnych w. Krakowa (dokumenty od początku XIV w.) Archiwum gminy żydowskiej (akta z XIV w. zabytki). Archiwum kapitulne (dyplomy i księgi). Archiwum konsystorskie, archiwum kościoła Marjackiego i innych kościołów, archiwum ziemskie i t. d. Bibljoteka Jagiellońska (najstarsza bibljoteka polska — najcenniejsze zbiory rękopisów, inkunabułów i rzadkich druków), bibljoteka Polskiej Akademji Umiejętności, bibljoteka Czartoryskich i liczne inne bibljoteki. Katedra na Wawelu i Skarbiec, zabytki w kościołach. Muzeum archeologiczne Polskiej Akademji Umiejętności (archeologja, antropologja, etnologja). Muzeum Fizjograficzne Polskiej Akademji Umiejętności (zoologja, entomologja, botanika

i mineralogja). Muzeum Im. E. Barącza (Oddz. Muzeum Narod., meble, broń, tkaniny, sztuka). Muzeum Czapskich (Oddz. Muzeum Narod., monety, medale, ryciny, lapidarjum i bibljoteka). Muzeum Czartoryskich (sztuka, zabytki starożytne, średniowieczne, sztuka nowożytna, wykopaliska, numizmatyka, zbrojownia, pamiątki historyczne, galerja obrazów, ryciny, rzeźby i t. d.). Muzeum djecezjalne (zabytki kościelne). Muzeum etnograficzne (zbiory i bibljoteka). Muzeum górnicze (przy Akademji Górniczej — mineralogja). Muzeum F. Jasieńskiego. (Oddział Muzeum Narod. — sztuka polska, sztuka japońska, meble, tkaniny, grafika, bibljoteka, ceramika i t. d.). Muzeum Jana Matejki (Oddz. Muz. Narod. rysunki i szkice Matejki, pamiątki i t. d.). Muzeum Narodowe (galerja obrazów, rzeźby, starożytności polskie, kamee, ryciny, pamiątki po poetach, wodzach i t. d. etnografja i w. i.) Muzeum Przemysłowe Miejskie (sztuka stosowana, modele, materjały, technologja, hafty, kobierce, broń, bibljoteka, przemysł artystyczny). Muzeum wawelskie (starożytności zamku, wykopaliska, kafle, broń, plany, modele odbudowy i t. d.). Muzeum zabytków żydowskich (dyplomy, rękopisy i t. d.). Zbiory Uniwersytetu Jagiellońskiego (gabinet archeologiczny, farmakognostyczny, historji sztuki, numizmatyczny, paleograficzny, geologiczny, mineralogiczny, zoologiczny, zbiory anatomiczne, zbiory w obserwatorjum astronomicznem, liczne obrazy, berła, pieczęcie i t. d.). Zbiory na Wawelu (pamiątki i dzieła sztuki, arrasy, urządzenia wewnętrzne i t. d. Liczne zbiory prywatne.

Krzeszowice: Woj. krakowskie, pow. chrzanowski. Zbiory Potockich.

Lublin: woj. lubelskie, m. woj. Archiwum kapitulne, konsystorskie, miejskie. Bibljoteki: Łopacińskiego (rękopisy, druki), seminarjum duchownego, Uniwersytetu i t. d. Muzeum djecezjalne (zabytki kościelne). Muzeum lubelskie (etnografja, przyroda, pamiątki ziemi lubelskiej).

Lwów: woj. lwowskie, m. woj. Archiwum kapituły, r. k. (dokumenty od XIV w.), archiwum, kapituły g. k. (dok.

od XVI w.), archiwum państwowe (dawne akta austrjackie), archiwum ziemskie (historja Małopolski). Bibljoteki: Baworowskich (rękopisy, druki, ryciny), Pawlikowskich (rękopisy, druki, mapy, rysunki, obrazy, numizmatyka, dyplomy, pieczęcie starożytności), Uniwersytetu (rękopisy, druki i t. d.). Galerja Narodowa m. Lwowa (sztuka dawna i współczesna), Muzeum archidjecezjalne (zabytki kościelne), Muzeum Baworowskich (galerja, meble, ryciny, pamiątki). Muzeum Dzieduszyckich (prehistorja, etnografja, przyroda). Muzeum historyczne m. Lwowa (pamiątki, broń). Muzeum Lubomirskich (część składowa Z. N. Ossolińskich — galerja, ryciny, rzeźby, monety, medale, broń, starożytności). Muzeum Miączyńskich i Dzieduszyckich (galerja obrazów, ryciny, lapidarjum). Muzeum Narodowe im. Króla Jana III. (pamiątki po Sobieskim, broń, portrety). Muzeum Przemysłowe Miejskie (przemysł artystyczny, sztuka ludowa, bibljoteka, obrazy, wyroby techniczne, materje i t. d.). Muzeum „Recordeum“ (wynalazki). Muzeum szkolne (pedagogika). Muzeum tow. ludoznawczego (etnografja). Muzeum im. Szewczenki (pamiątki ruskie), Muzeum Ukraińskie im. Szeptyckiego (druki, archiwum, malarstwo, zabytki cerkiewne, archeologja, etnografja). Narodnyj dom (zbiory obrazów, rycin, pamiątek, medali, numizmatyka). Zbiory Uniwersytetu Jana Kazimierza (archiwum, zbiory botaniczne, instytut archeologiczny, muzeum zoologiczne, zbiory geograficzne, anatomiczne, geologiczne, historji sztuki i t. d.). Zbiory Zakładu Narodowego i. Ossolińskich (prócz wymienionych wyżej zbiorów Pawlikowskich i Lubomirskich, obejmują: bibljotekę, różne archiwa, rękopisy, depozyty i t. d.). Ponadto we Lwowie liczne zbiory prywatne.

Łańcut: woj. lwowskie, m. pow. Zbiory Potockich (archiwum, galerja, bibljoteka, i t. d.).

Łowicz: woj. warszawskie, m. pow. Muzeum łowickie (archeologja, historja, zabytki).

Łódź: woj. łódzkie, m. woj. Miejska galerja sztuki (zbiór obrazów). Muzeum miejskie, (przyroda, higjena, wykopali-

ska, zabytki, dzieła sztuki, technika, towaroznawstwo, etnografja i t. d.). Ponadto liczne zbiory prywatne.

Łuck: woj. wołyńskie, m. pow. Muzeum krajoznawcze wołyńskie (etnografja, przyroda).

Miechów: woj. kieleckie, m. pow. Muzeum Tow. Kraj. (pamiątki, etnografja, przyroda).

Mława: woj. warszawskie, m. pow. Muzeum mazurskie (archeologja, etnografja, przemysł artystyczny, myślistwo).

Nałęczów: woj. lubelskie, pow. puławski. (Zbiory uzdrowiskowe, bibljoteka).

Nowy Sącz: woj. krakowskie, m. pow. Muzeum ziemi sandeckiej (dokumenty, obrazy, rzeźby, monety, etnografja).

Oblęgorek: woj. kieleckie, pow. kielecki. Zbiór pamiątek po Henryku Sienkiewiczu.

Olkusz: woj. kieleckie, m. pow. Muzeum powiatowe (przemysł ludowy, etnografja, przyroda).

Ostróg: woj. wołyńskie, m. pow. Muzeum Im. Ks. Ostrogskich (starożytności wołyńskie, rękopisy, wykopaliska, archiwum).

Ostrów: woj. poznańskie, m. pow. Muzeum (etnografja, przyroda).

Pabjanice: woj. łódzkie, pow. łaski. Muzeum krajoznawcze (przyroda, etnografja, sztuka stosowana).

Pińsk: woj. poleskie, m. pow. Muzeum poleskie (etnografja, przyroda),

Piotrków: woj. łódzkie, m. pow. Muzeum Tow. Krajozn. (prehistorja, bibljoteka).

Pleszew: woj. poznańskie, m. pow. Muzeum parafjalne (wykopaliska, pamiątki wojny).

Płock: woj. warszawskie, m. pow. Archiwum kapituły, bibljoteka katedralna, bibljoteka Im. Zielińskich. Muzeum djecezjalne (zabytki kościelne, świeckie i rękopisy). Muzeum Mazowsza Płockiego (fizjografja, kultura, walki o niepodległość, pamiątki wojenne).

Podhorce: woj. tarnopolskie, pow. złoczowski. Zbiory Sanguszków (znacznie zniszczone podczas wojny).

Poznań: woj. poznańskie, m. woj. Archiwum i Bibljoteka djecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej (szereg archiwów). Archiwum państwowe (księgi grodzkie i ziemskie), archiwum miast Wielkopolski. Bibljoteka Raczyńskich (bogaty księgozbiór, inkunabuły, zbiory Bibljoteka Tow. Przyjaciół Nauk. Bibljoteka uniwersytecka. Muzeum Mielżyńskich (galerja obrazów, gabinet Kraszewskiego, monety i medale, zbiory kulturalno-historyczne i t. d.). Muzeum prehistoryczne (prehistorja, archeologja). Muzeum przyrodnicze (część Muzeum Wielkopolskiego — przyroda, paleontologja i t. d.). Muzeum sztuki kościelnej (sztuka plastyczna, pamiątki, części kościołów i t. d.). Muzeum Wielkopolskie (etnografja, przemysł artystyczny, malarstwo polskie i obce, bibljoteka historyczno artystyczna). Muzeum Wojskowe (wojna światowa, broń nowoczesna, żołnierz i wódz polski i t. d.). Zbiory na Ratuszu (galerja obrazów). Liczne zbiory prywatne.

Przemyśl: woj. lwowskie, m. pow. Muzeum djecezjalne (galerja obrazów, zabytki kościelne). Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej (sztuka kościelna, pamiątki ziemi przemyskiej). Muzeum ukraińskie (zabytki ziemi przemyskiej).

Przeworsk: woj. lwowskie, pow. łańcucki. Zbiory Lubomirskich (galerja, archiwum i t. d.).

Puck: woj. pomorskie, pow. morski. Muzeum morskie (przyroda, ludoznawstwo).

Radom: woj. kieleckie, m. pow. Muzeum krajoznawcze ziemi radomskiej (archeologja, dokumenty, pamiątki).

Rzeszów: woj. lwowskie, m. pow. Muzeum przemysłowe (miejscowy przemysł zdobniczy).

Sandomierz: Woj. kieleckie, m. pow. Archiwum kapitulne (akta z XVI w.). Muzeum djecezjalne (wykopaliska, ceramika, dendrologja, porcelana, pamiątki, obrazy). Muzeum ziemi Sandomierskiej (archeologja, przyroda, etnografja).

Skierniewice: woj. warszawskie, m. pow. Muzeum im. Reymonta (pamiątki po W. Reymoncie).

Sucha: woj. krakowskie, pow. żywiecki. Zbiory Tarnowskich (archiwum, ryciny, dzieła sztuki, monety).

Suwałki: woj. białostockie, m. pow. Muzeum ziemi suwalskiej (bibljoteka, ryciny, obrazy, mapy).

Tarnów: woj. krakowskie, m. pow. Muzeum djecezjalne (rzeźba, malarstwo, tkaniny, przemysł artystyczny).

Toruń: woj. pomorskie, m. woj. Muzeum Miejskie (wykopaliska, przyroda, pamiątki, przemysł artystyczny, monety, obrazy i t. d.). Zbiory toruńskiego tow. naukowego (przyroda, numizmatyka, wykopaliska i t. d.).

Truskawiec: woj. lwowskie, pow. drohobycki. Muzeum truskawieckie (przyroda, pamiątki zdrojowiskowe).

Warszawa: stolica Rzeczypospolitej. Archiwum akt dawnych (dokumenta). Różne archiwa resortowe i społeczne. Bibljoteka ordynacji Krasińskich, ord. Przeździeckich, Zamoyskich. Bibljoteka im. Kierbedziów. Bibljoteka uniwersytecka i t. d. Muzeum archeologiczne centralne (wykopaliska, zabytki). Muzeum archidjecezjalne (rzeźba kościelna, malarstwo, tkaniny, sprzęty i t. d.). Muzeum Bersona Mathiasa (pamiątki żydowskie), Muzeum historyczne szkoły sanitarnej (mundury, dokumenta, ryciny). Muzeum Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych (mineralogja, zoologja). Muzeum mennicze (monety i medale). Muzeum Narodowe (galerja obrazów, kostjumy, pamiątki, meble, odznaki, etnografja, porcelana i t. d.). Muzeum pedagogiczne (przyroda). Muzeum pocztowo-telegraficzne (poczta, radjo, zabytki, druki manipulacyjne, filatelistyka i t. d.). Muzeum Policji Państwowej (akta, kryminologja, przemysł więzienny, uzbrojenie i t. d.). Muzeum przedhistoryczne im. Majewskiego (wykopaliska). Muzeum przemysłu i rolnictwa (archeologja, etnografja, przyroda, wykopaliska, przemysł i rolnictwo). Muzeum przyrodnicze (przyrodoznawstwo). Muzeum rzemiosł i sztuki stosowanej (narzędzia, modele, zabytki i t. d.). Muzeum społeczne (pamiątki życia społecznego). Muzeum Tow. Zachęty Sztuk Pięknych (współczesne malarstwo i rzeźba). Muzeum wojska (broń, mundury, pamiątki obrazy i t. d.). Muzeum Zakładu Mineralogji i Zoologji przy Politechnice (reliefy, preparaty i t. d.). Zbiory obserwatorjum astronomicznego (pamiątki i przyrządy). Zbiory archikon-

fraterni literackiej (obrazy, pamiątki). Zbiory Belwederu (sprzęty pamiątki). Zbiory Łazienek (galerja obrazów, sprzęty i t. d.), Zbiory P. I. G. (skamieliny). Zbiory Tow. Miłośników Historji (dzieje Warszawy). Zbiory Tow. Muzycznego (obrazy, pamiątki). Zbiory Uniwersytetu Warszawskiego (gabinety: archeologiczny, mineralogiczny, numizmatyczny, zoologiczny, odlewów gipsowych). Zbiory Zamku królewskiego (galerja obrazów, sprzęty, tkaniny, pamiątki). Ponadto liczne zbiory prywatne.

Wdzydze: woj. pomorskie, pow. kościerski, Muzeum kaszubskie (sztuka ludowa, kultura kaszubska).

Wieliczka: Woj. krakowskie, m. pow. Muzeum górnicze (obrazy, pamiątki),

Wieluń: woj. łódzkie, m. pow. Muzeum ziemi wieluńskiej (archeologja, etnografja, przyroda).

Wilanów: woj. warszawskie, pow. warszawski. Zbiory Branickich (pamiątki, sprzęty, tkaniny, obrazy, rękopisy i t. d.).

Wilno: woj. wileńskie, m. woj. Liczne archiwa i bibljoteki (archiwum kapitulne, konsystorskie, państwowe, miejskie, Przyj. Nauk Bibljoteka uniwersytecka i t. d.). Muzeum miejskie (przy archiwum m. — starożytności Wilna). Muzeum Przyj. Nauk (archeologja, numizmatyka, kult religijny, etnografja, przyroda, sztuka plastyczna, historja obyczajowa). Zbiory Tow. Miłośników żydowskich zabytków (pamiątki żydowskie). Zbiory Tow Naukowego Białoruskiego (ikony, numizmaty, ryciny, pasy, i t. d.). Ponadto liczne zbiory prywatne.

Włocławek: woj. warszawskie, m. pow. Muzeum djecezjalne (monety, wykopaliska, obrazy, sztuka kościelna). Muzeum Tow. Krajoznawczego (wykopaliska, numizmatyka, pamiątki).

Zakopane: woj. krakowskie, pow. nowotarski. Muzeum tatrzańskie (przyroda, sztuka ludowa, etnografja, dzieje Tatr i t. d.).

SZKOLNE SCHRONISKA NOCLEGOWE

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mając na uwadze wielkie znaczenie, jakie dla wychowania młodzieży ma turystyka i krajoznawstwo, przystąpiło do organizowania na terenie całego Państwa polskiego we wszystkich miejscowościach mających, znaczenie turystyczne — specjalnych, szkolnych schronisk noclegowych mieszczących się bądź w szkołach bądź też w specjalnych budynkach.

Do korzystania z tych schronisk mają prawo:

a) dziatwa i młodzież szkolna, odbywająca wycieczki w grupach pod kierownictwem nauczycieli lub kierowników organizacyj wychowawczych szkolnych.

b) drużyny i zespoły wędrowne uczniów (uczenic) oraz pojedynczy uczniowie, odbywający wycieczki piesze, wioślarskie, narciarskie, kolarskie i t. p.

c) nauczyciele, towarzyszący wycieczkom młodzieży szkolnej oraz zespoły wycieczkowe nauczycielskie.

d) o ile lokal schroniska jest wolny, mogą z niego korzystać wycieczki zespołowe młodzieży pozaszkolnej, nauczyciele, studenci szkół akademickich i członkowie Tow. Turyst., odbywający wycieczki turystyczne w grupach lub pojedynczo.

Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. wydaje co pewien czas specjalny informator, zawierający wskazówki i warunki korzystania ze schronisk oraz spis wszystkich szkolnych schronisk noclegowych. W obecnym roku, szkolne schroniska noclegowe mieszczą się w następujących miejscowościach (na podstawie danych Min. Wyzn. Rel. i O. P. informator V. r. 1931):

W WOJEWÓDZTWIE BIAŁOSTOCKIEM.

W Augustowie — w szkole powszechnej Nr. 2. — ul. Ks. Skorupki 24 — ł. 20.

W Białowieży — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Druskienikach — w publ. szkole powsz. im. Ks. Skargi, ul. Piłsudskiego — ł. 10.

W Grodnie — w Państw. Seminarjum Naucz. Męskiem — ul. Mostowa. — ł. 20.

W Morgownikach pod Nowogrodem Łomżyńskim — w Domu Wakacyjnym Min. WR. i OP. — ł. 20.

W Myszyńcu — w publicznej szkole powsz. — ł. 20.

W Serwach (pow. augustowski) — w Domu Wakacyjnym Minist. WR. i OP. — ł. 100.

W Wigrach (pow. augustowski) — w schronisku Pol. Tow. Kraj. „Nad Wigrami" im. Kazimierza Kulwiecia. Miejsc ogółem 60 — z czego połowa zarezerwowana dla młodzieży szkolnej. Opłata za nocleg dla młodzieży, 40 groszy.

W WOJEWÓDZTWIE KIELECKIEM.

W Bodzentynie — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Częstochowie — w publ. szkole powsz. Nr. 1. ul. Ks. Kordeckiego 11 — ł. 30.

W Janowie (Złoty Potok) -- w publ. szkole powsz. — 20 ł.

W Nowej Słupi — w publ. szkole powsz. — ł. 40.

W Ojcowie — w Schronisku Pol. Tow. Krajozn. Willa Reduta koło Bramy Krakowskiej -- ł. 40, ponadto szkolnych — ł. 30. Młodzież szkolna płaci za nocleg 50 gr.

W Olkuszu — w publ. szkole powsz. Nr. 2 — 20 ł.

W Opatowie — w 7 klasowej publ. szkole powsz. ul. Kościelna 2 — ł. 20.

W Sandomierzu — w 7 klasowej publ. szk. powsz. ul. N. Marji P. 3. — ł. 20.

W Skale pod Ojcowem — w publ. szk. powsz. — ł. 20.

W Sosnowcu — w Państw. Sem. Naucz. Męskiem, ul. Wawel l. — 40 ł.

W Ujazdowie — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE KRAKOWSKIEM.

W Krakowie — w Miejskim Domu wycieczkowym Aleja 3 Maja Oleandry, — ł. 200 (natryski, taras, świetlica). Opłata za nocleg dla młodzieży szkolnej 1 zł. wzgl. 70 gr.

W Jabłonce — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Kalwarji Zebrzydowskiej — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Krościenku — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Krynicy Wsi — w publ. szkole powsz. — 20 ł.

W Lipnicy Małej — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Lipnicy Wielkiej — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Maniowach — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Mszanie Dolnej — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Nowym Sączu — w Państw. Gimn. I. im. J. Długosza — ł. 20.

W Nowym Targu — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Rytrze — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Sromowcach Niżnich — w Domu Śląskiej Wojew. Komisji Tur. — ł. 50.

W Szczyrku — w 7 kl. szkole powsz. — ł. 20.

W Witowie na Podhalu — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Zakopanem — w Bursie Tow. Pomocy Naukowych ul. Krupówki — ł. 50. W schronisku Śląskiej Komisji Turyst. — opłata za nocleg. 50 gr.

W Zawoji — w schronisku Woj. Śląskiego „Stolarnia" — ł. 25. Opłata za nocleg 50 gr.

W Żywcu — w Państw. Gimn. im. M. Kopernika — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIEM.

W Kazimierzu nad Wisłą — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 40.

W Lublinie — w 7 kl. szkole powsz. Nr. 3. (Przedmieście Czwartek) — ł. 20. — W Bursie przy Gimn. Państw. im. Za-

moyskiego, ul. Królewska 11, w miesiącach wakacyjnych — ł. 40, w okresie nauki — 10 ł.

W Nałęczowie -- w Uniwersytecie Ludowym im. Żeromskiego na Pałubach — ł. 20.

W Puławach — w 7 kl. szkole powsz. Nr. 1 — ł. 20.

W Zamościu — w Państw. Sem. Naucz. Żeńsk. — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE LWOWSKIEM.

We Lwowie — w 7 kl. publ. szkole powsz. Im. Lenartowicza, ul. Weteranów — ł. 20.

W Drohobyczu — w 7 kl. publ. szkole powsz. męsk. — ul. Zawale — ł. 30.

W Dukli — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Krośnie — w Państw. Gimn. męskiem im. M. Kopernika — ul. ks. P. Skargi l. 567 — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIEM.

W Kaliszu — na przystani wioślarskiej Państw. Gimn. im Kościuszki — ł. 10.

W Łodzi — w 7 kl. publ. szkole powsz. Nr. 1. ul. Nowotargowa 24 — ł. 20.

W Piotrkowie -- w Państw. Sem. Naucz. Żeńskiem — ł. 20.

W Tomaszowie Mazowieckim — w publ. szkole powsz. Nr. 1. ul. Piliczna. — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE NOWOGRODZKIEM.

W Mirze — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Nieświeżu — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Nowogródku — zgłoszenia w Inspektoracie Szkolnym, gmach starego województwa, ul. Grodzieńska. — ł. 30.

Nad Świtezią — (23 km od Nowogródka, na drodze Nowogródek-Baranowicze). W schronisku P. T. Krajozn. im. Al. Janowskiego, miejsc, ogółem 32 — w tem łóżek szkolnych 20. Opłata dla młodzieży 80 gr., bez pościeli 20 gr.

W WOJEWÓDZTWIE POLESKIEM.

W Brześciu nad Bugiem — w Państw. Gimn. im. Traugutta — ł. 10.

W Łunińcu — w Państw. Gimnazjum — ł. 20.

W Pińsku — w Państw. Gimnazjum — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIEM.

W Brodnicy — w publ. szkole powsz. żeńskiej — ł. 20.

W Chełmnie — w publ. szkole powsz. żeńskiej — ł. 20.

W Chojnicach — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Cichem — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Czersku — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Działdowie — w publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Gdyni — w publ. szkole powsz. Stacja posiłkowa. (opłata za nocleg 40 gr.). — ł. 100.

W Golubie — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

Na Helu — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Jastarni-Borzc — w publ. szkole powsz. — ł. 10

W Kartuzach — w miejskiej szkole powsz. — ł. 20.

W Karwi — w publ. szkole powsz.. — ł. 10.

W Ostrzycach — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Rewie — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Toruniu — w męskiej szkole wydziałowej, Plac św. Katarzyny — ł. 20.

W Wejherowie — w publ. szkole powsz. ul. OO. Reformatów Nr. 16 — ł. 20.

W Wielu (pow. chojnicki w pobliżu jeziora Wdzydze) — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Wielkiej Wsi — w pub. szkole powsz. — ł. 20.

W Żarnowcu — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE POZNAŃSKIEM.

W Bydgoszczy — na przystani wioślarskiej Państw. Gimn. humanistycznego — ł. 20.

W Gnieźnie — w 7 kl. publ. szkole powsz., ul. św. Jana — ł. 20.

W Inowrocławiu — w szkole rolniczej Wielkopolskiej Izby Rolniczej (tylko w okresie letnim) — ł. 45.

W Kórniku — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Kruszwicy — w 7 kl. publicznej szkole powsz., ul. Szkolna 4. — ł. 20.

W Pleszowie — w szkole wydziałowej — ł. 20.

W Powidzu — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Poznaniu — w I. żeńskiej szkole powsz., ul. Cegielskiego — ł. 30.

W Poznaniu — w I. męskiej szkole powsz., ul. Marji Magdaleny — ł. 30.

W WOJEWÓDZTWIE STANISŁAWOWSKIEM.

W Delatynie — w 7 kl. szkole powsz. — ł. 20.

W Jaremczu — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Kosowie — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Kutach — w 7 kl. publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Nadwórnej — w 7 kl. publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Skolem — w 7 kl. publ. szkole powsz. żeńskiej — ł. 20.

W Stanisławowie — w publ. szkole powsz. żeńskiej, ul. Szopena 1 — ł. 20.

W Żabiem — w 3 kl. publ. szkole powsz. „Żabie Ilcia“ — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIEM.

W Bielsku — w bursie im. Paderewskiego, ul. Starobilska 3. — ł. 40.

W Brennej — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Bystrej — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Cieszynie — w bursie Pol. Macierzy Szkolnej — ul. Stelmacha 14. — ł. 40.

W Istebnej — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Katowicach — w Państw. Gimnazjum, ul. Mickiewicza — ł. 20.

W Królewskiej Hucie — w Państw. Gimnazjum, ul. Gimnazjalna 6. — ł. 50.

W Wiśle — w publ. szkole powsz. — ł. 40.

W WOJEWÓDZTWIE TARNOPOLSKIEM.

W Bilczu Złotem (pow. Borszczów) — w 7 kl. szkole powsz. -- ł. 20

W Buczaczu — w Państw. Gimn., ul. Słowackiego 18. — ł. 20.

W Okopach św. Trójcy — w publ. szkole powsz. — ł. 10.

W Podhorcach — w 4 kl. szkole powsz. — ł. 20.

W Skałacie — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Tarnopolu — w publ. szkole powsz. — ul. Lelewela — ł. 20.

W Trembowli — w 7 kl. publ. szkole powsz. męskiej — ł. 20.

W Zaleszczykach — w Państw. Sem. Naucz. — ł. 20.

W Zbarażu -- w 7 kl. publ. szkole powsz. im. Skrzetusskiego — ł. 20.

W WOJEWÓDZTWIE WARSZAWSKIEM.

W Płocku — w publ. szkole powsz. im. św. Jadwigi, ul. Dobrzyńska 17. — ł. 30.

W Łowiczu — w bursie sem. naucz. — ł. 20.

W Chodczu — w publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Warszawie — w 7 kl. szkole powsz. ul. Czerniakowska 128 — 40 ł. W 7 kl. publ. szkole powsz., ul. Grójecka 93. — ł. 45. W Państwowem Gimn. — im Batorego, ul. Myśliwiecka 6. — ł. 100, opłata za nocleg od osoby 1 zł. — W internacie dla kursów nauczycielskich. ul. Tłomackie 13. — 50 ł. (tylko maj i czerwiec) — opłata za nocleg od osoby 2 zł.

W WOJEWÓDZTWIE WILEŃSKIEM.

W Brasławiu — w 7 kl. publ. szkole powsz. — ł. 20.

W Dzisnej — w Państwowem Gimn. — ł. 20.

W Nowych Trokach — w Państw. Sem. Naucz. — ul. Szkolna 6. — ł. 30.

W Wilnie — w publ. szkole powsz. Nr. 14. im. J. Montwiłła, ul. Trocka 14, — ł. 20. — przy ul. Fabrycznej 4. (na Zwierzyńcu), — ł. 70.

W WOJEWÓDZTWIE WOŁYŃSKIEM.

W Kostopolu — w 7 kl. publ. szkole powsz. im. Staszica. — ł. 20.

W Krzemieńcu — w schronisku liceum krzemienieckiego — ł. 50.

W Ostrogu — w publ. szkole powsz. Nr. 1. im. Staszica (ul. 3 Maja) — ł. 20.

W Poczajowie — w 7 kl. publ. szkole powsz. w Nowym Poczajowie — ł. 20.

W Szacku — w publicznej szkole powsz. — ł. 20.

W Wiśniowcu — w 7 kl. szkole powsz. w Nowym Wiśniowcu — ł. 20.

ZDROJOWISKA, UZDROWISKA, LETNISKA I KĄPIELISKA W POLSCE

Mimo ogólnych narzekań na ciężki kryzys gospodarczy, mimo braku środków na wyjazdy do uzdrowisk, coraz więcej Polaków wyjeżdża na leczenie zagranicę, nie myśląc o tem, jak wielką wyrządza tem krzywdę zarówno państwu jak i uzdrowiskom krajowym.

A przecież Polska posiada liczne, wzorowe uzdrowiska i stacje klimatyczne, które bezwarunkowo nie ustępują zagranicznym. Ceny utrzymania i leczenia w poszczególnych uzdrowiskach, są znacznie niższe u nas, od cen w uzdrowiskach obcych. Mówi się dużo o tem, iż uzdrowiska nasze nie posiadają komfortu, nie mają należytych urządzeń leczniczych nie dostarczają przebywającym w nich kuracjuszom i letnikom tyle i takich przyjemności, jakie zapewniają im kurorty zagraniczne. Nie jest to zgodne z prawdą, albowiem większość uzdrowisk naszych posiada urządzenia lecznicze conajmniej tak dobre, jak zagranica, a także rozporządza doskonale urządzonemi hotelami i pensjonatami. O ile chodzi o rozrywki, to i tych nie brak w uzdrowiskach krajowych.

Nie trzeba zapominać, iż w czasie wielkiej wojny wszystkie niemal uzdrowiska polskie zostały bądź doszczętnie spalone, bądź też zdewastowane. Mimo ciężkich warunków powojennych wszystkie nasze uzdrowiska, odbudowały się, nawet się rozbudowały i jeśli do tej chwili nie wszystkie z nich osiągnęły pełnię rozwoju, jest to winą tych obywateli polskich, którzy zapoznając wartości lecznicze naszych uzdrowisk, ze szkodą tych ostatnich, a powodując się względami snobistycznemi, leczą się zagranicą.

Za wyjątkiem term glauberskich, jak np. termy w Karlovych Varach, odpowiadające ogrzanym wodom Morszyna, Polska posiada cieplice niezbyt gorące, jak cieplica obojętna w Jaszczurówce obok Zakopanego (+ 21 st. C.), nadająca się do zabiegów po wyczerpaniu organizmu chorobami,

a odpowiadająca wodom zagranicznym, w Badenweiler w Niemczech, Johannisbad w Czechosłowacji i Ragos w Szwecji, Warmbrunn i Wildbaden w Niemczech i cieplicom w Czechosłowacji.

Drugą termą polską o ciepłocie + 36 C. jest terma solankowa w Ciechocinku, nadająca się do leczenia zołzy, skazy wypocinowej, stanów zapalnych, chorób przemiany pierwiastków, cukrzycy, skazy kwasu moczowego, suchych schorzeń dróg oddechowych, gośćca stawowego i mięśniowego, chorób kobiecych, chorób skórnych i t. p. i odpowiadająca zdrojom zagranicznym w Reichenhall, Kreuznach, Kissingen, Wiesbaden, Bad Hall. Pozatem w Ciechocinku znajdują się liczne zdroje, których wody służą do picia lub kąpieli, przy chorobach wyżej wskazanych.

Szczawy proste, odpowiadające wodom selterskim, bilińskim, Bussang, Ems, znajdują się w Krościenku n/Dun., w Głębokiem i Wysowie.

Szczawy alkaliczne, zbawienne w chorobach dróg oddechowych, przewlekłych schorzeniach żołądka i jelit, wątroby i dróg żółciowych, nerek i dróg moczowych, przemiany materji, chorobach gruczołów i pokrewnych znajdują się w Szczawnicy, Krynicy (Zdrój „Zuber“), Truskawcu („Zdrój Naftusia“), oraz w Krościenku n/D. Wody te odpowiadają wodom zagranicznym w Obersalzbrunn, Ems, Svelen, Vichy i Luhaczowicach.

Szczawy żelaziste, znajdują się w Krynicy, Żegiestowie i Nałęczowie i nadają się do leczenia chorób serca i krwi, chorób kobiecych i wyczerpania nerwowego. Wody te odpowiadają wodom zagranicznym mineralnym w Nauheim, Pyrmont, Spaa, Contrexeville.

Solanki, oprócz Ciechocinka znajdują się także w Truskawcu, Druskienikach, Goczałkowicach, Inowrocławiu i Jastrzębiu-Zdroju i odpowiadają one solankom w Reichenhall, Kreuznach, Kissingen, Wiesbaden i Bad Hall, a wskazane są przy leczeniu zołzów, gośćca stawowego i mięśniowego nieżytu jelit, chorób narządów oddechowych i t. d.

Solanki jodobromowe odpowiadają zdrojom w Heil-

brunn i Wildegg, a znajdują się u nas w Iwoniczu, Rabce i Rymanowie-Zdroju. Solanki takie zalecane są przy skazie wysiękowej u dzieci i przy zołzach, przy chorobach oczu na tle zołzowym, w przewlekłych chorobach mięśni, nerwów i stawów pochodzenia gośćcowego, dnawego i urazowego, gruźlicy kości i stawów, kile w późnym okresie, przewlekłych nieżytach dróg oddechowych, chorobach narządu rodnego u kobiet, przy pozostałościach po przebytych zapaleniach przy chorobach serca i naczyń.

Wody gorzkie odpowiadające wodom Karlsbadu, Marienbadu, Franzensbadu, Franciszka Józefa, Hunyady, Apenta, Friedrichshaller, znajdują się w Morszynie i służą w chorobach jelit, wątroby, przemiany materji, w chorobach gośćca i podagry, przy zmianach w stawach, wysiękach po przebytych chorobach zapalnych, przewlekłych schorzeniach narządów rodnych u kobiet.

Wkońcu, wody siarczane, znajdują się w Busku, Solcu, Lubieniu Wielkim, Horyńcu, Niemirowie, Swoszowicach, Krzeszowicach i Szkle, a odpowiadają one wodom Baden, Weilbach, Akwizgranie, Piszczanach i Trenczynie. Wody powyższe służą do leczenia gośćca stawowego i mięśniowego, dny, zapalenia nerwów, wysięków pozapalnych, chorób kobiecych, skórnych, zatruć morfiną, alkoholem, nikotyną i rtęcią.

O ile chodzi o stacje klimatyczne, skuteczne w chorobach dróg oddechowych i gruźlicy, to poza Zakopanem, perłą Tatr i letnią stolicą Polski, wszystkie miejscowości górskie i podgórskie nadają się do leczenia tych chorób. Niektóre z tych miejscowości, mimo dość znacznego wzniesienia nad poziomem morza, są nietylko stacjami klimatycznemi, ale także zdrojowiskami.

(wg. danych Związku Uzdrowisk)

* * *

Spis poniższy obejmuje alfabetyczne zestawienie ważniejszych miejscowości wraz z szczegółami, dotyczącemi, tak warunków samej miejscowości, jak też warunków prze-

bywania dla kuracjuszy. Spis nie obejmuje miejscowości pomniejszych, w których jest wprawdzie ruch letniskowy w pewnym stopniu, niemniej miejscowości te nie są jeszcze odpowiednio przystosowane.

Szczegółowych informacyj o każdem uzdrowisku udziela korespondencyjnie Zarząd danego uzdrowiska, ponadto wyczerpujące wiadomości otrzymać można we wszystkich Biurach Polskiego Biura Podróży „Orbis".

Używane w opisie skróty mają następujące znaczenie:

Woj. — Województwo
pow. — powiat
n. p. m. — nad poziomem morza
S. k. — stacja kolejowa
O. p. — ostatnia poczta
Taksa — opłaty kuracyjne, letniskowe, gminne i t. d.
Inf. — do kogo zwracać się po informacje
w/m — w miejscu.

BIAŁKA SPISKA: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **700 m. n. p. m.** S. k. Nowy Targ (13 km. autobusem). O. p. w/m.

BIAŁY DUNAJEC: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **720 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m.

BARCICE: *zdrojowisko* (w rozbudowie.) Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. S. k. i O. p. w/m. 2 źródła siarczane, nie eksploatowane.

BATOWICE: *uzdrowisko i zakład leczniczy.* Woj. krakowskie, pow. krakowski. S. k. Bieńczyce. O. p. Raciborowice (komunikacja autobusowa z Krakowem, 9 km). Inf. Zarząd zakładu w Batowicach lub Dyrekcja w Krakowie, Garbarska 3.

BRENNA: *letnisko górskie.* Woj. śląskie, pow. cieszyński. **420 m. n. p. m.** S. k. Ustroń. O. p. Brenna.

BÓR: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. Jastarnia. O. p. Jastarnia. Inf. sołectwo w Borze.

BUKOWINA: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **910 — 1014 m. n. p. m.** S. k. Poronin (6 km).

O. p. Bukowina. Warunki klimatyczne zwłaszcza dla dzieci. Sezon letni od 15 maja do 15 września, zimowy 3 miesiące. Taksa: pierwszy członek rodziny za 7—14 dni: 6 zł., za cały sezon: 10 zł., każdy następny członek — połowa taksy. Wolni od taksy: dzieci do lat 10 i służba. Inf. Towarzystwo Przyjaciół Bukowiny w/m i w Warszawie, ul. Bonifraterska 12.

BUSKO: *zdrojowisko.* Woj. kieleckie, pow. stopnicki. **183 m. n. p. m.** S. k. Kielce (połączenie autobusem). O. p. Busko. 13 źródeł siarczano-słonych do kąpieli i picia. Sezon I. — od 1. V. do 30. VI.; II. — od 1. VII. do 31. VIII.; III. — od 1. IX do 31. X. Taksa: 24 zł. Inf. zakład zdrojowy.

BYSTRA KOŁO BIAŁEJ: *letnisko i stacja klimatyczna.* Woj. krakowskie, pow. bialski. **370 — 401 m. n. p. m.** S. k. Wilkowice-Bystra. O. p. w/m. Klimat podgórski. Sezon całoroczny. Taksa: do 14 dni — 4 zł., wyżej 2 tygodni — 8 zł. od pierwszego członka rodziny, po 5 zł. od następnych; urzędnicy, wojskowi i inwalidzi 50%. Inf. Komisja uzdrowiskowa i zarząd gminy w/m.

BYSTRA ŚLĄSKA: *letnisko i stacja klimatyczna.* Woj. śląskie, pow. bielski. **380 — 400 m. n. p. m.** S. k. Wilkowice-Bystra. O. p. w/m. Inf. Towarzystwo Przyjaciół Bystrej w/m.

CHAŁUPY: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. i O. p. w/m. Inf. Zarząd gminy.

CHEŁMNO: *letnisko.* Woj. pomorskie, pow. Chełmno. **80 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Inf. Magistrat m. Chełmna.

CHŁAPOWO: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. Hallerowo. O. p. Swarzewo. Taksa: 1 zł. tygodniowo od osoby.

CHOCHOŁÓW: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **740 m. n. p. m.** S. k. Podczerwone (na linji Nowy Targ-Sucha Hora).

CICHE: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **830 m. n. p. m.** S. k. Podczerwone.

CIECHOCINEK: *zdrojowisko cieplicowe.* Woj. warszawskie, pow. nieszawski. **46 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Kilkanaście źródeł solankowych; radjoaktywna cieplica; państwowy zakład zdrojowy otwarty cały rok. Taksa: 30 zł., dla dalszych

członków rodziny 20 zł., dla dzieci 15 zł. Inf. Zarząd Państw. Zakł. Zdr.

CIESZYN: *letnisko*. Woj. śląskie, pow. cieszyński. **308 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m.

CZARNIECKA GÓRA: *uzdrowisko leśne*. Woj. kieleckie, pow. konecki **330 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. Stąporków. Hypotoniczna woda — płókanka dla artretyków. Sezon całoroczny.

CZARNY DUNAJEC: *letnisko górskie*. Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **655 m. n. p. m.** S. k. w/m. (1.5 km). O. p. w/m. Sezon od 15. V. do 30. X.

CZERNIEWICE: *zdrojowisko*. Woj. pomorskie, pow. toruński. S. k. Stawki. O. p. w/m. Solanka gorżka, jodobromowa.

CZORSZTYN: *letnisko górskie*. Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **589 m. n. p. m.** S. k. Nowy Targ. (21 km. połączenie autobusem). O. p. w/m. Sezon letni i zimowy. Inf. Zarząd letniska Czorsztyn. Obok letnisko: Czorsztyn Nadzamcze.

DELATYN: *zdrojowisko i letnisko górskie*. Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **460 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Źródła słone, stacja klimatyczna. Sezon od 1. VI. do 30. IX. Inf. Zarząd Zakładu Inhalacyjno Solankowego.

DĘBKI: *letnisko nadmorskie*. Woj. pomorskie. pow. morski. S. k. Krokowo. O. p. w/m. Plaża nad wielkiem morzem.

DORA: *letnisko*. Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **535 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Sezon od 15 maja do 1 października. Taksa 5 zł. od osoby, urzędnicy państwowi i członkowie Kas Chorych 2.50. Inf. Urząd gminny w Dorze.

DRUSKIENIKI: *zdrojowisko*. Woj. białostockie, pow. grodzieński. **198 m. n. p. m.** S. k. Druskieniki (17 km. — autobusy). O. p. Druskieniki. Kilka źródeł solanki, pokłady borowiny. Sezon od 15 maja do 30 września. Taksa: za pobyt do dni 14 zł.: 5 — 15, za dłuższy pobyt: 8 — 25. Inf. Zarząd Zdrojowiska.

FALENICA: *letnisko*. Woj. warszawskie, pow. warszaw-

ski, obejmuje 8 miejscowości: Anin, Międzylesie, Radość Miedzeszyn, Falenica, Michalin, Józefów, Świder. S. k. w każdej miejscowości. O. p.: Radość, Falenica, Świder.

GDYNIA: *kąpielisko morskie.* (Miasto portowe). Woj. pomorskie, pow. morski S. k. i O. p. w/m. Kąpiele morskie. Sezon od 15 maja do 30 września. Taksa: od pierwszego członka rodziny do dni 14 — zł. 15., ponad 14 dni — zł. 20., od następnych o połowę mniej. Inf. Oddział Turystyczno-Klimatyczny Magistratu m. Gdyni.

GOCZAŁKOWICE: *zdrojowisko.* Woj. śląskie, pow. pszczyński. **266 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. 2 radjoaktywne źródła solanki jodobromowej do picia, kąpieli i wziewań. Sezon od 1 maja do 15 października. Taksa 25 zł., za drugą osobę tej samej rodziny 10 zł., za dalsze po 5 zł., dzieci i służba po 3 zł. Inf. Zarząd zdrojowiska.

HALLEROWO: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. i O. p. w/m. Kąpiele morskie. Sezon od 1 czerwca do 15 września. Taksa: od pierwszego członka rodziny do 14 dni — zł. 7.50, do 6 tygodni — 12 zł., przez cały sezon — 15 zł.; od następnych członków rodziny, o połowę mniej. Inf. Gmina Hallerowo.

HEL: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. i o. p. w/m. Sezon od 15 maja do 1 października. Taksa od pierwszego członka rodziny do 2 tygodni 10 zł. do 6 tygodni 16 zł., za cały sezon 20 zł., od następnych członków rodziny o połowę mniej.

HOŁOSKO WIELKIE: *nizinna stacja klimatyczna.* Woj. lwowskie, pow. lwowski. S. k. Lwów-Podzamcze. O. p. w/m. Sanatorjum. Inf. Lwów, Lindego 5.

HORYNIEC-ZDRÓJ: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. lubaczowski. **261 m. n. p. m.** S. k. w/m. (linja Jarosław —Rawa Ruska). O. p. w/m. Źródła siarczane, borowina. Sezon od 15 maja do 15 października. Inf. Zarząd dóbr horynieckich.

HREBENÓW: *letnisko górskie.* Woj. stanisławowskie, pow. skolski. **492 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. W pobliskiej Zełemiance źródła słone. Inf. Zarząd gminny.

INOWROCŁAW: *zdrojowisko.* Woj. poznańskie, pow. inowrocławski. **89 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Solanki, ług i borowina. Sezon od 1. IV. do końca października. Taksa 15 — 25 zł. od następnych członków rodziny 10 — 15 zł., służba 10 zł. dzieci do lat 10 — wolne. Inf. Zarząd zdrojowiska.

ISTEBNA: *Letnisko górskie.* Woj. śląskie, pow. cieszyński. **595 — 750 m. n. p. m.** S. k. Wisła (10 km). O. p. Istebna. Nie ujęte źródła siarczane, żelaziste i borowina. Sezon od 1 maja do końca września. Inf. Urząd gminny.

IWONICZ: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. krośnieński. **410 m. n. p. m.** S. k. Iwonicz. (11 km. od zakładu, dojazd autobusami). O. p. w/m. Zdroje solankowe, szczawy alkaliczne, słono-jodobromowe, wody do picia i kąpieli, borowina żelazisto-mineralna. Sezony od 1. V. do 15. X. Taksa w sezonie I. i III. — od pierwszej osoby 21 zł. od następnych w rodzinie po 17 zł., w sezonie II — od pierwszej — 31 zł. od następnych po 25 zł. Dzieci do lat 10 we wszystkich sezonach: pierwsze dziecko — 10 zł., następne po 7.50. Inf. Dyrekcja Zakładu zdrojowo-kąpielowego i Komisja Uzdrowiskowa.

JAMNA: *letnisko.* Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. S. k. Wodospad Jaremcze, Kamień Dobosza i Jamna. O. p. Jaremcze. Taksa: 3 zł. od głowy rodziny i po 1 zł. od dalszych członków rodziny. Inf. Urząd gminny.

JAREMCZE: *uzdrowisko klimatyczno górskie.* Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **525 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Sezon letni: od 1. czerwca do końca września, ponadto sezon zimowy. Taksa 10 zł., urzędnicy, wojskowi i studenci 50% zniżki. Inf. Komisja klimatyczna.

JASTARNIA: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. i O. p. w/m. Kąpiele morskie. Sezon od 1 czerwca do 1 września. Taksa 3 zł. na miesiąc. Inf. Urząd gminny.

JASTRZĘBIA GÓRA: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski S. k. Łebcz (Puck, Krokowa) O. p. w/m.

JASTRZĘBIE ZDRÓJ: *zdrojowisko.* Woj. śląskie, pow. rybnicki. **280 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. 2 źródła solanki jodowo-bromowej, do kąpieli, picia i wziewań, borowina do

kąpieli błotnej. Sezon od 15 lutego do 15 grudnia. Taksa: 20 zł., urzędnicy państwowi i komunalni, wojskowi, dziennikarze, aptekarze i księża 50% zniżki. Inf. pp. M. i J. Witczakowie.

JASZCZURÓWKA: *stacja klimatyczna i letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **932 m. n. p. m.** Naturalna cieplica. Szczegóły patrz Zakopane.

JAWORZE: *stacja klimatyczna.* Woj. śląskie, pow. bielski. **400 m. n. p. m.** S. k. Jaworze-Jasienica (13 km). O. p. w/m. Sezon letni od 15 V. — do 30. IX. zimowy od 15. XII. do 30 III. Taksa 5 zł. od osoby, 10 zł. od rodziny. Inf. Komisja Uzdrowiskowa w/m, lub Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości w/m.

JELEŚNIA: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. żywiecki. S. k. i O. p. w/m.

JORDANÓW: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. makowski. S. k. i O. p. w/m.

JURATA: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. Jurata. O. p. Jastarnia. Inf. Warszawa, ul. Królewska 18. m. 7. Inż. Pełka, lub Jurata, poczta Jastarnia.

JURGÓW: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **786 m. n. p. m.** S. k. Nowy Targ (20 km). O. p. w/m.

KARTUZY: *stacja klimatyczna.* Woj. pomorskie, pow. kartuzki. **220 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Sezon od 15 maja do 30 września.

KARWIA: *letnisko nadmorskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. Sławoszyna (6 km). O. p. Krokowa. Taksa: za pobyt do 14 dni, pierwszy członek rodziny 7 zł. dalsi i dzieci do lat 10 — połowę; za pobyt do 6 tygodni — 12 zł. i 6 zł. Za pobyt przez cały sezon 15 zł. i 7.50; urzędnicy państwowi 25% zniżki, lekarze i ich rodziny, wolne od taksy. Inf. sołtys.

KARWIEŃSKIE BŁOTO: *letnisko nadmorskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. Obok Karwi. Inne warunki jak w Karwi.

KAZIMIERZ DOLNY: (nad Wisłą) *letnisko*. Woj. lubelskie, pow. puławski S. k. Puławy (dojazd autobusem i statkiem). O. p. w/m. Taksa: 5 — 10 zł.

KONSTANCIN: *letnisko podwarszawskie*. **101 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. w Skolimowie. Sezon całoroczny. Taksa 20 zł. od pokoju za sezon.

KOSÓW ZA KOŁOMYJĄ: *stacja klimatyczna, obok zakład przyrodoleczniczy*. Woj. stanisławowskie, pow. Kosów. **400 m. n. p. m.** S. k. Kołomyja (32 km), Zabłotów (28 km), (dojazd autobusami). O. p. w/m. Sezon w Lecznicy Dra Tarnawskiego od 1 maja do końca października. Inf. Zarząd Zakładu Dra Tarnawskiego w Kosowie.

KOŚCIERZYNA: *letnisko*. Woj. pomorskie, pow. Kościerzyna. **250 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Sezon od 1 lipca do 15 października.

KOWANIEC POD NOWYM TARGIEM: *letnisko*. Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **590 m. n. p. m.** S. k. i O. p. Nowy Targ. 2 nie ujęte źródła siarczane.

KROŚCIENKO NAD DUNAJCEM: *letnisko i zdrojowisko*. Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **422 m. n. p. m.** S. k. Nowy Targ (32 km) lub Stary Sącz (35 km), (dojazd autobusami). O. p. Krościenko nad Dunajcem. 3 źródła szczawy alkaliczno-słono-wapniowej do picia. Sezon od 1 maja do 1 października. Taksa: do dni 14, 5 zł. powyżej — 10 zł., dalsi członkowie rodziny — połowę, urzędn. i inwalidzi 25% zniżki. Inf. Zarząd źródeł mineralnych lub zarząd gminny.

KRYNICA: *zdrojowisko i stacja klimatyczna*. Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **560 — 650 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Liczne zdroje lecznicze naturalne i wiercone. Szczawy wapniowo-magnezowo-żelaziste, szczawy alkaliczne, szczawy żelazisto ziemne, pokłady borowiny i t. d. Pierwszy sezon od 1 maja do 30 czerwca, drugi sezon od 1 lipca do 31 sierpnia, trzeci sezon od 1 września do 31 października; sezon zimowy od 1 listopada do 1 kwietnia. Taksa za pobyt do 2 tygodni od osoby 21 zł. dzieci do lat 10 i służba — 10.50. Urzędnicy państwowi, oficerowie, emeryci, inwalidzi i księża 9 zł.; za 2—6 tygodni 42 zł. Następny członek rodziny 37 zł.,

dzieci i służba 21 zł., urzędnicy państwowi i jak wyżej 16 zł., za każdy następny tydzień 6 zł. Inf. udziela Komisja Zdrojowa.

KRZESZOWICE: *zdrojowisko.* Woj. krakowskie, pow. chrzanowski. **290 m. n. p. m.** 2 źródła siarczane do picia i kąpieli. S. k. i O. p. w/m. Sezon od 1 maja do 30 września. Taksa: 10 zł. od osoby. Inf. Zarząd zdrojowiska.

KUTY: *stacja klimatyczna.* Woj. stanisławowskie, pow. kosowski. **380 m. n. p. m.** S. k. Zabłotów (28 km) lub Kołomyja (42 km), (dojazd autobusem, budowa koleji na ukończeniu). Sezon od 1 maja do 31 października. Inf. Ks. Samuel Manugiewicz.

KUŹNICA NA HELU: *letnisko nadmorskie.* Woj. pomorskie, pow. morski, S. k. Kuźnica (2 km). O. p. w czasie sezonu na miejscu. Sezon od 1. V. do 30. IX. Taksa 4 zł. miesięcznie.

LANCKORONA: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. wadowicki. **450 m. n. p. m.** S. k. Kalwarja (5 km). O. p. w/m. Obok inne letniska: Kalwarja Zebrzydowska, Brody, Bugaj, Izdebnik, Zarzyce.

LUBIEŃ WIELKI: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. gródecki. **295 m. n. p. m.** S. k. w/m. (1 km). O. p. Lubień Wielki koło Lwowa. 4 źródła siarczane silne i obfite i 1 radjoaktywne. Wody do kąpieli i wziewań — wyjątkowo do picia. Pokłady wybornej borowiny żelazistej. Sezon pierwszy od 15 V. do 20 VI. Sezon drugi do 20 VIII, trzeci do 25 IX. Taksy: opłata wstępna 12 zł. następnie 50 groszy za każdy dzień pobytu. Inf. zarząd zakładu zdrojowego.

ŁOMNICA: *zdrojowisko.* Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **477 m. n. p. m.** S. k. Piwniczna (2—5 km). O. p. Piwniczna. Kilkanaście źródeł szczawy żelazistej, zbliżonej do krynickiej. Zdrojowisko w rozbudowie. W sąsiedztwie inne letniska jak: Piwniczna, Hanuszów, Wierhomla Wielka i Rytro.

MAKÓW: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. makowski. **357 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. w/m. Taksa: 15 zł. od rodziny, od poszczególnej osoby 7.50. Urzędnicy 6 zł. z rodzinami 10 zł.

MARCINKOWICE: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **300 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. Klęczany. Sezon od 1. V. do 1. X., zimowy od 1. XII do 1. III. Taksa 1 zł. jednorazowo.

MIKULICZYN: *stacja klimatyczna górska.* Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **600 — 850 m. n. p. m.** S. k. w/m. (na krańcach dwa przystanki: Diłok i Podleśniów). O. p. Mikuliczyn. Inf. Zwierzchność gminna w Mikuliczynie. Obok kilka przysiółków letniskowych — najpiękniejszy z nich: Zahołycia.

MILÓWKA: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. żywiecki. **446 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m.

MIŁOWODY: *letnisko i zakład przyrodoleczniczy.* Woj. poznańskie, pow. obornicki. (obok wsi Kowanówko) **79 m. n. p. m.** S. k. Oborniki (1.5 km. na linji Poznań-Dziębówka-Piła, — dojazd autobusem). O. p. Oborniki. Sezon całoroczny. Taksa 13 zł.

MORSZYN: *zdrojowisko.* Woj. stanisławowskie, pow. stryjski. **320 m. n. p. m.** S. k. Morszyn (linja Stryj-Stanisławów). O. p. Morszyn. Kilka zdrojów słono-gorzkich. Wody służą do picia i kąpieli. Obfite pokłady borowiny. Sezon od 20 maja do końca września. Taksa 20 zł. Inf. Sp. Akc. Zdroje Polskie w Warszawie, ul. Piękna, lub Zarząd Zdrojowy w Morszynie.

MSZANA DOLNA: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. limanowski. **404 m. n. p. m.** S. k. w/m. (1.5 km). O. p. w/m.

MUSZYNA: *letnisko i zdrojowisko.* Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **458 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. 6 źródeł szczawy żelazisto-alkalicznej, pokłady borowiny. Taksa: lipiec i sierpień 5 zł. dzieci do 10 lat i służba 2.50. W jesieni i wiosną 3 zł. dzieci i służba 1.50. Inf. Biuro najmu mieszkań w Muszynie.

MYŚLENICE: *letnisko podgórskie.* Woj. krakowskie, pow. myślenicki. **314 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon od 15. V. do 15. IX.

NAŁĘCZÓW: *uzdrowisko i zakład przyrodoleczniczy.* Woj. lubelskie, pow. puławski. **217 m. n. p. m.** S. k. w miejscu

(linja Warszawa-Dęblin, 3½ km, dojazd autobusem). O. p. w/m. Źródła żelaziste oraz borowina. Zakład leczniczy. Sezon letni od 15 czerwca do 1 września. Pozatem przez cały rok tanie sezony. Taksa w głównym sezonie 15 zł. w pozostałych sezonach 12 zł.

NIEMIRÓW: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. Rawa Ruska. **220 m. n. p. m.** S. k. Rawa Ruska (na linji Lublin-Lwów 22 km) lub Jaworów, (na linji Lwów-Jaworów, 17 km), lub Horyniec (na linji Jarosław-Sokal, 11 km), (dojazdy autobusami). O. p. w/m. Trzy źródła siarczano-słono-alkaliczne, jedno źródło siarczanki do picia, pokłady doskonałej borowiny. Sezon letni od 10 maja do 15 października. Taksa 15 zł. od osoby za sezon. Inf. Zarząd Zdrojowiska.

OJCÓW: *letnisko i zakład przyrodoleczniczy.* Woj. kieleckie, pow. olkuski. **405 m. n. p. m.** S. k. Kraków (21 km), lub Olkusz (22 km), (dojazdy autobusami). O. p. w/m. Sezon od maja do końca września. Taksa 15 zł. Inf. Zarząd letniska i zakładu.

OKOPY ŚW. TRÓJCY: *stacja klimatyczna.* Woj. tarnopolskie, pow. borszczowski. **80 m. n. p. m.** S. k. Iwanie Puste. (27 km. na linji Wygnanka-Iwanie Puste). O. p. w/m. Klimat kontynentalny bardzo ciepły. W sąsiedztwie inne miejscowości bardzo ciepłe jak: Horoszowa, Zaleszczyki, Czerwonogród i t. d.

ORAWKA: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **677 m. n. p. m.** S. k. Chabówka (23 km). O. p. Jabłonka na Orawie i Lipnica.

ORŁOWO NAD MORZEM: *kąpielisko morskie.* Woj. pomorskie, pow. morski S. k. Kolibki-Orłowo (przystanek parowców, tudzież autobusów w/m. O. p. Kolibki. Sezon od 1 maja do 30 września. Taksa: od 7.50 — 15 zł. Dzieci połowę. Inf. Zarząd dóbr W. Kukowskiego Kolibki, lub zarząd kąpielowy Orłowa.

OTWOCK: *stacja klimatyczna.* Woj. i pow. warszawski. **97 m. n. p. m.** S. k. w/m. (Linja Warszawa-Dęblin oraz przystanek kolejki wawerskiej). O. p. w/m. Sezon całoroczny. Taksa 8.50 zł., rodziny liczniejsze płacą tylko za trzy osoby.

Inf. Magistrat m. Otwocka lub wydział administracyjno-klimatyczny.

PIESKOWA SKAŁA: *letnisko.* Woj. kieleckie. pow. olkuski. **475 m. n. p. m.** S. k. Olkusz (7 km). Inf. Zarząd, Warszawa, ul. Emilji Plater 35 m. 5.

PIWNICZNA: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **400 m. n. p. m.** S. k. Piwniczna Miasto. O. p. w/m. Klimat podgórski. Nie ujęte źródła szczawy żelazistej. Taksa: 2 zł. od osoby, od rodziny 5 zł. Inf. Magistrat.

PODLUTY: *letnisko i zdrojowisko.* Woj. stanisławowskie, pow. doliniański. **117 m. n. p. m.** S. k. Broszniów (44 km, stąd prywatną kolejką leśną). O. p. w/m. Dwa źródła siarczano-jodowe i wody mineralne do picia.

PORONIN: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **742 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon całoroczny. Taksa sezonowa 4 zł. od rodziny 10 zł.

POWIDZ: *letnisko.* Woj. poznańskie, pow. gnieźnieński. **94 m. n. p. m.** S. k. Gniezno (stąd kolejką pow. Gniezno-Anastarzewo, lub autobusem). O. p. w/m. Sezon od 15 maja do 15 września. Taksa 6 zł. tygodniowo.

RABKA: *zdrojowisko, stacja klimatyczna i letnisko.* Woj. krakowskie. pow. makowski. **478 — 550 m. n. p. m.** S. k. Rabka (3/4 km od zakładu). O. p. w/m. 12 źródeł silnej solanki, zawierającej jod i brom. Sezon od maja do 30 września, zimowy od 15 grudnia do 31 marca. Taksa za 6 tygodni 27 zł. od dzieci do lat 15 — zł. 18. Za każdy dalszy tydzień 3 zł. i za dziecko 2 zł. Urzędnicy państwowi i samorządowi 50% zniżki. Lekarze i dziennikarze wolni. W sezonie zimowym za pierwsze 3 tygodnie zł. 12, za każdy następny tydzień 2 zł. Dziecko od 1 — do 15 lat, za pierwsze 3 tygodnie 7.50, za każdy dalszy tydzień — 1.50. Dziecko w internacie w roku szkolnym — 4 zł. miesięcznie.

RAJCZA: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. żywiecki. **502 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon od 1. V. — 30. IX.

RUDKA: *uzdrowisko.* Woj. i pow. warszawskie. **187 m. n. p. m.** Uzdrowisko dla chorych piersiowo. Sanatorjum. Sezon całoroczny.

RYMANÓW ZDRÓJ: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. sanocki. **374 m. n. p. m.** S. k. Rymanów (8 km na linji Sanok—Jasło, dojazd autobusem). O. p. Rymanów. 3 źródła obfitej szczawy słono alkalicznej. Sezon od maja do 30 września. Taksa: od pierwszej osoby w rodzinie 15 zł. od drugiej 10 zł. od trzeciej 5 zł. dalsze wolne od opłaty. Inf. Zarząd Zdrojowiska.

RYTRO: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. sądecki. **538 m n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Źródła żelaziste i siarczane. Sezon od 1. VI. do 30. IX. Taksa: 3 zł. od osoby i 4 zł. od rodziny. Inf. Miejscowy Komitet letniskowy. W sąsiedztwie letniska: Sucha Struga, Ogłazy, Roztoczka, Ryterka i Młodów.

SKOLE: *letnisko.* Woj. stanisławowskie, pow. skolski. **438 m. n. p. m.** S. k. w/m. (na linji Lwów-Ławoczne). O. p. w/m. Inf. Magistrat Skole lub Dr. Z. Żółciński oraz Dr. H. Propst.

SMUKAŁA: *letnisko.* Woj. poznańskie, pow. bydgoski. S. k. w/m. (przystanek koleji pow. Bydgoszcz-Koronowo). O. p. w/m.

SOLEC: *zdrojowisko.* Woj. kieleckie, pow. stopnicki. **160 m. n. p. m.** S. k. Szczucin (14 km. lub z Kielc autobusem). O. p. Solec-Zdrój. Silne źródła siarczano-słone. Sezon od 1 maja do 1 października. Taksa: 21 zł.

SWOSZOWICE: *zdrojowisko.* Woj. i pow. krakowskie. S. k. w/m (1½ km), (dojazd autobusem z Krakowa) O. p. w/m. 2 zdroje silnej siarczanki wapniowo-magnezowej, radjoczynnej. Sezon od 1 czerwca do 1 października. Taksa: 2 zł. tygodniowo od osoby.

ŚRÓDBORÓW: *leśna stacja klimatyczna.* Woj. warszawskie, pow. Mińsk Mazowiecki. **105 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. Otwock. Sezon całoroczny. Inf. Towarzystwo Przyjaciół Śródborowa, Śródborów, Dom Szyfa.

ŚWIDER: *letnisko.* Woj. i pow. warszawskie. Szczegóły patrz: Falenica.

SZCZAWNICA: *zdrojowisko i stacja klimatyczna.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **520 m. n. p. m.** S. k. Stary Sącz (42 km), lub Nowy Targ, (41 km), (dojazd autobusem). O. p.

w/m. 7 źródeł szczaw alkaliczno-słonych do kąpieli, picia i wziewań. Sezon od 20 maja do 30 września. Taksa 25 zł. (funkcjonarjusze państwowi 50% zniżki) nadto odkażanie pokoju 4 zł. od ubikacji i 6 zł. od osoby na nowe zakłady oraz 1 zł. opłaty manipulacyjnej. Inf. Komisja Zdrojowiska.

SZCZYRK: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. żywiecki. **502 m. n. p. m.** S. k. i o. p. Łodygowice.

SYNOWÓDZKO WYŻNE: *letnisko.* Woj. stanisławowskie, pow. skolski. **395 m. n. p. m.** S. k. w/m. (o 1 ½ km na linji Stryj-Ławoczne — dojazd autobusem). O. p. w/m. Taksa: 3 zł. od osoby. Inf. Zwierzchność gminy. W sąsiedztwie letniska: Korczyn Szlachecki, Korczyn Włościański, Kruszelnica i Dębina.

TATARÓW: *uzdrowisko górskie.* Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **684 m. n. p. m.** Klimat podgórski. S. k. i O. p. w/m.

TRUSKAWIEC: *zdrojowisko.* Woj. lwowskie, pow. drohobycki. **400 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Trojakie wody: solanka, siarczanka i woda hypotoniczna. Wody radjoaktywne, borowina siarczano-żelazista oraz muł słono-siarczany. Sezon całoroczny. Taksa: 16 — 32 zł. Inf. Zarząd Zdrojowy.

TUCHLA: *stacja klimatyczna górska.* Woj. stanisławowskie, pow. skolski **539 m. n. p. m.** S. k. w/m (na linji Stryj-Ławoczne) O. p. w/m. Taksa: 3 zł. za sezon, dzieci wolne. Inf. Urząd gminny w Tuchli.

USTROŃ: *stacja klimatyczna i uzdrowisko mułowe.* Woj. śląskie, pow. cieszyński. **366 m. n. p. m.** S. k. w/m. (1 km). O. p. w/m. Pokłady borowiny i źródła żelaziste. Sezon od 15 maja do 30 września a ponadto sezon zimowy. Taksa: 10 zł. od osoby, 18 zł. od rodziny. Inf. Zarząd gminny.

WEJHEROWO: *letnisko.* Woj. pomorskie, pow. morski. (siedziba powiatu) S. k. i o. p. w/m. Inf. Magistrat — wydział meldunkowy.

WIELKA WIEŚ: *letnisko nadmorskie.* Woj. pomorskie, pow. morski. S. k. i o. p. w/m. Inne szczegóły patrz Hallerowo.

WIENIEC: *zdrojowisko.* Woj. warszawskie, pow. wło-

cławski. S. k. Włocławek (4½ km, stąd dojazd kolejką motorową). O. p. Włocławek. Silne źródła siarczano-wapienne. Sezon od 1 maja do 31 września.

WISŁA: *stacja klimatyczna górska.* Woj. śląskie, pow. cieszyński. **428 — 600 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon letni od 1 maja do 30 września, ponadto sezon zimowy od 1. XII. — 1. III. Taksa do 14 dni, od osoby 5 zł. do 30 dni — 8 zł., ponad 30 dni — 10 zł. Młodzież szkolna jednorazowo 3 zł. urzędnicy i wojskowi 50% zniżki. Inf. Zarząd gminy.

WITÓW: *letnisko.* Woj. krakowskie, pow. nowotarski. **800 m. n. p. m.** S. k. Podczerwone.

WOROCHTA: *stacja klimatyczna górska.* Woj. stanisławowskie, pow. nadwórniański. **750 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon całoroczny. Taksa 10 zł. od osoby, urzędnicy, wojskowi i ich rodziny o 50% taniej, lekarze i dziennikarze wolni od opłaty. Inf. Urząd gminny i Komisja Klimatyczna.

WYSOWA: *zdrojowisko.* Woj. krakowskie, pow. grybowski. **525 m. n. p. m.** S. k. Grybów (30 km), lub Gorlice (35 km — autobus). O. p. w miejscu. 5 szczaw żelazistych, 3 alkaliczno-słone. Sezon od 15 maja do 15 września. Taksa 3 zł., za picie wód 15 zł. urzędnicy 50%.

ZAKOPANE: *stacja klimatyczna górska i uzdrowisko.* Woj. krakowskie pow. nowotarski. **830 — 920 m. n. p. m.** S. k. i O. p. w/m. Sezon całoroczny. Taksa od jednej osoby za pobyt tygodniowy 8 zł. za pobyt dwutygodniowy 12 zł.; po czterech tygodniach pobytu płaci się pół taksy. Rodziny składające się z więcej niż trzech osób, płacą tylko za 3 osoby. Dzieci do lat 10, urzędnicy, żołnierze, oficerowie, uczniowie i akademicy płacą połowę taksy. Lekarze, dziennikarze, inwalidzi wojenni i dzieci do lat 5 nie płacą taksy. Prócz tego pobiera się na fundusz regulacyjny 1 zł. za każdy tydzień od osoby, oraz 1 zł. od osoby jednorazowo na fundusz walki z gruźlicą. Inf. Zarząd uzdrowiska w Rynku.

ZALESZCZYKI: *stacja klimatyczna.* Woj. tarnopolskie, pow. zaleszczycki. **180 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m. Sezon całoroczny. Taksa 10 zł. od osoby. od rodziny z trzech osób

15 zł. od rodziny większej 20 zł. za sezon. Inf. Komisja Uzdrowiskowa.

ZAWOJA: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. makowski. **560 — 600 m. n. p. m.** S. k. Maków (18 km, skąd autobus). O. p. Zawoja. Sezon całoroczny. Taksa 5 zł. Urzędnicy i młodzież 50 %, lekarze i dziennikarze wolni. Inf. Komisja Klimatyczna.

ZEŁEMIANKA: *uzdrowisko i stacja klimatyczna.* Woj. stanisławowskie, pow. skolski. **450 — 500 m. n. p. m.** S. k. w/m. O. p. Hrebenów. Obfite źródła solanki jodowo-bromowej-żelazistej. Sezon od 15 maja do końca września. Taksa: 3 zł. od dorosłej osoby. Inf. Zarząd Zakładu Zdrojowego w Zełemiance.

ZWARDOŃ: *letnisko górskie.* Woj. krakowskie, pow. żywiecki. **700 m. n. p. m.** S. k. i o. p. w/m.

ŻEGIESTÓW-ZDRÓJ: *zdrojowisko i stacja klimatyczna.* Woj. krakowskie, pow. nowosądecki. **500 m. n. p. m.** S. k. Żegiestów—Zdrój i Żegiestów. O. p. w/m. Obfite źródła szczawy ziemno-żelazistej. Sezon całoroczny. Taksa: Wstęp 4 zł. i tygodniowo w sezonie głównym 8 zł. W czerwcu i wrześniu 7 zł., w innych 4 zł. Urzędnicy i t. d. 40%. Inf. Zarząd zdrojowy.

UBEZPIECZENIE PODRÓŻY I BAGAŻU

PRZEZ P. B. P. „ORBIS".

Wszystkie Oddziały i Ajencje Polskiego Biura Podróży „Orbis" przyjmują ubezpieczenie podróżnych jak i ich bagażu, na następujących warunkach:

a) Podróżnych ubezpiecza się od wypadku zapomocą znaczków w ten sposób, że na odwrotnej stronie biletu kolejowego nakleja się znaczki ubezpieczeniowe.

W razie jazdy za biletem powrotnym ubezpiecza się podróżnego na czas podróży tam i zpowrotem w ten sposób, że na odwrotnej części biletu jazdy, ważnej na podróż w jedną i drugą stronę nakleja się odpowiedni znaczek ubezpieczeniowy.

Od ubezpieczenia wyłącza się osoby podróżujące za biletami uczniowskiemi, tygodniowemi robotniczemi, jakoteż za stałemi biletami, uprawniającemi do bezpłatnych przejazdów.

Składka (premja) od ubezpieczenia zapomocą znaczka ważnego na jednorazową podróż wynosi zł. 0.20 od każdego tysiąca złotych.

Ubezpieczenie rozpoczyna się od kwoty zł. 2.500.— i sięgać może sumy zł. 50.000.—.

b) Ubezpieczenie zapomocą polis:

Polisy wystawione są na dni 60 na następujące sumy: na zł. 2.500.— z premją zł. 3.75 i 5.000 z premją zł. 7.50 i 10.000 zł. z premją zł. 15.—. Najwyższa jednak suma ubezpieczenia jednej osoby nie może przekraczać sumy zł. 50.000.—.

c) Ubezpieczenie bagażu podróżnych:

Polisa na ubezpieczenie bagażu opiewa na dni 30 względnie na dni 60. W ciągu tego czasu może ubezpieczony dowolnie wracać do domu i znowu udawać się w podróż, zmienia-

jąc bagaż. Ubezpieczenie każdorazowe po wykupieniu polisy zaczyna się z chwilą wyniesienia bagażu z domu i kończy się po upływie czasokresu, na który polisa opiewa.

Bagaż ubezpiecza się na zł. 1.000 względnie wielokrotną tej kwoty w okrągłych sumach.

Składka (premja) za ubezpieczenie przy polisach na 30 dni wynosi 1%, przy polisach na 60 dni półtora procent sumy ubezpieczenia.

TURYSTYKA GÓRSKA

Polska posiada doskonałe warunki dla uprawiania turystyki górskiej. Na południu Rzeczypospolitej — od Cieszyna aż po granicę rumuńską ciągnie się łańcuch Karpat, przedstawiający niezwykłą rozmaitość krajobrazową i techniczną. Od łagodnych lesistych stoków Beskidu Zachodniego, przez skaliste — o alpejskim charakterze, wysokogórskie gniazdo Tatr, aż do rozległych, górzystych pustkowi Karpat Wschodnich, mamy całą skalę rozmaitości, zdolną pod każdym względem zadowolić wymagania najwybredniejszych zwolenników górskiego sportu, tak letniego jak i zimowego.

Turystyka górska jest uprawiana w Polsce najdawniej ze wszystkich gałęzi turystyki i ma też najbogatszą tradycję, ciesząc się obecnie bardzo wielką popularnością.

Zasadniczą podstawą komunikacyjną dla dostępu do naszych gór jest magistrala kolejowa Kraków—Lwów. Z magistrali tej prowadzą liczne linje dojazdowe do wszystkich ważniejszych centrów górskiej turystyki jak (licząc od zachodu): Cieszyn, Wisła, Bielsko, Żywiec, Zwardoń, Sucha, Zakopane, Krynica, Łupków, Sianki, Borysław, Sławsko, Worochta itd. Na linjach dojazdowych leży cały szereg miejscowości niezwykle ważnych dla turystyki górskiej.

Cały teren górski jest pod turystycznym względem odpowiednio zagospodarowany zapomocą schronisk (spis umieszczony jest w ciągu niniejszego ustępu) oraz zapomocą należycie wyznaczonych szlaków turystycznych.

Około turystyki górskiej i wysokogórskiej pracuje kilka towarzystw, z których najstarszem i najważniejszą pracę w górach wykonującem, jest **Polskie Towarzystwo Tatrzańskie** Organizacja ta założona w r. 1873, obejmuje zapomocą przeszło 30-tu samodzielnych oddziałów, szeregu fachowych sekcyj i licznych kół miejscowych, teren całego kraju, tak, że osoby pragnące wstąpić do Towarzystwa mają ułatwione zadanie.

Zarząd Główny **Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego** mieści się w Krakowie, ul. A. Potockiego 5, I p.

Adresy najważniejszych Oddziałów są następujące: Bielsko — Szkoła Przemysłowa, Bochnia — Gimnazjum, Cieszyn — Rynek 3, Dąbrowa Górnicza — Szkoła Górn.-Hutn., Drohobycz — S. A. Nafta, Jarosław — Kasa Skarbowa, Kalisz — Narutowicza 6, Katowice — Kr. Jadwigi 4, Kielce — Województwo (p. Kobyłecki), Kołomyja — Rada Powiatowa, Kraków — Potockiego 4, Kraków Odz. Akademicki — Grodzka 64, Krynica — Apteka pod Aniołem, Lwów — Sokoła 4, Łódź — Narutowicza 107, N. Sącz — I Gimnazjum (prof. Rapf), N. Targ — p. J. Czaja, Poznań — Chełmońskiego 8, Rabka — W. „Trzy Róże", Radom — Żeromskiego 46, Sanok — p. J. Chytła, Stanisławów — 3 Maja 19, Stryj — Mickiewicza 28, Szczawnica — p. Bielawski, Tarnów — III Gimn. (Dr. Carewicz), Warszawa — Żórawia 9, Wilno — Uniwersytet (prof. Czeżowski), Zakopane — Dworzec Tatrzański, Żywiec — Zarząd Dóbr (p. Fucik).

Członkowie Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, korzystają z całego szeregu **ulg i udogodnień,** a w szczególności: otrzymują wydawnictwa Tow., zniżki cen noclegowych i pierwszeństwo w schroniskach, udogodnienia przyznane przez Asocjację Słowiańskich Towarzystw Turystycznych (za wykupieniem specjalnej nalepki) na terenie Czechosłowacji, Jugosławji i Bułgarji, prawo swobodnego przekraczania granicy polsko-czeskosłowackiej w obrębie ustalonego „pasa turystycznego" na zasadzie konwencji turystycznej, zawartej między obu państwami, indywidualne zniżki kolejowe za okazaniem legitymacji Polskiego Związku Towarzystw Turystycznych, do którego należy w charakterze członka P.T.T. (Patrz ustęp: indywidualne zniżki turystyczne) i t. d.

Osoby, zamierzające wstąpić do Polskiego Tow. Tatrz., winny wypełnić w najbliższym oddziele deklarację i postarać się o dwóch członków wprowadzających, poczem po zawiadomieniu o decyzji Zarządu, wpłacić przewidziane wkładki.

Towarzystwo ma pod swą opieką przewodnictwo zawodowe tatrzańskie, oraz opiekuje się łódkarstwem na przełomie Dunajca w Pieninach.

Z sekcyj fachowych wymienić wypada: turystyczną,

narciarską, ochrony przyrody oraz, spełniającą ważne zadanie w Tatrach, sekcję ratowniczą (dawne Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), śpieszącą z niesieniem pomocy ofiarom nieszczęśliwych wypadków w Tatrach.

Prócz Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, turystyką górską zajmuje się kilka jeszcze innych organizacyj, a zwłaszcza Beskidenverein w Bielsku, Wzgórze 14.

Polska turystyka górska ma nader wysoki poziom ideowy, wyrażający się w należytym stosunku do świata górskiego oraz w przyjęciu zasad **ochrony przyrody.**

Najważniejsze hasła ochrony przyrody w górach są następujące:

Nie niszczcie lekkomyślnie roślinności!

Nie płoszcie zwierzyny!

Szanujcie ciszę gór! Nie zakłócajcie jej krzykiem, śpiewaniem, strzelaniem, czy innym hałasem!

Nie zaśmiecajcie gór! Nie piszcie swych podpisów na drzewach, skałach, ścianach schronisk, poręczach mostów, czy dróg! Przeciwdziałajcie kłusownictwu i niszczeniu przyrody! Nie kupujcie kwiatów i roślin, chronionych przez ustawę!

Pamiętajcie, że chroniąc przyrodę, przyczyniacie się do utrzymania pierwszorzędnych objektów turystycznego zainteresowania dla siebie samych i swych następców. Pamiętajcie, że nieskażona przyroda górska i piękno krajobrazu górskiego, są częścią majątku narodowego, którego nie wolno niszczyć.

Nasze góry wymagają w rozmaitych swych częściach niejednakowego **stopnia umiejętności.** W Beskidach Zachodnich i Wschodnich, nie brak terenów zupełnie łatwych, choć odrazu przestrzec należy przed jakąkolwiek lekkomyślnością. Turystyka w istocie swej nie jest niebezpieczna, wymaga jednak nietylko umiejętności technicznej i sprawności fizycznej, ale doświadczenia i zalet charakteru. Im teren jest trudniejszy, tem więcej potrzeba doświadczenia. Terenem trudnym są Tatry, choć i w nich także nie brak zupełnie łatwych szlaków turystycznych. Tatry to jednak

góry wysokie, ze wszystkiemi groźnemi zjawiskami gór wysokich, chodzić więc po nich trzeba ostrożnie i rozumnie. W każdym razie pamiętać trzeba, że w Tatrach najłatwiej jest o wypadek i dlatego unikać należy okoliczności, które mogą go sprowadzić.

WAŻNIEJSZE SCHRONISKA GÓRSKIE W KARPATACH I TATRACH

Spis poniższy uwzględnia położenie schronisk **od zachodu na wschód,** łańcucha karpackiego. Celem łatwiejszej orjentacji, został przeprowadzony podział terenów z uwzględnieniem t. zw. turystycznej użyteczności, wskutek czego podział ten odbiega od ścisłego podziału geograficznego. (Używane skróty: m. n. p. m. — metrów nad poziomem morza; O. s. k. — ostatnia stacja kolejowa).

BESKID ZACHODNI.

1) Schronisko **na Stożku,** 970 m. n. p. m. O. s. k. Wisła. Zagospodarowane. Własność P. T. T. Miejsc 75.

2) Schronisko **na Równicy,** 880 m. n. p. m. O. s. k. Ustroń lub Polana. Zagospodarowane. Własność P. T. T. Miejsc 50.

3) Schronisko **na Kozińcu.** 816 m. n. p. m. O. s. k. Wisła. Zagospodarowane. Własność prywatna. Miejsc 20.

4) Schronisko **na Baraniej Górze** (przy źródłach Wisły), 925 m. n. p. m. O. s. k.: Wisła, Milówka lub Zwardoń. Zagospodarowane. Własność P. T. T. Miejsc: 80.

5) Schronisko **na Klimczoku** (Kamitzerplatte) 900 m. n. p. m. O. s. k.: Bielsko. Zagospodarowane. Własność: Beskidenverein. Miejsc: 50.

6) Schronisko na **Przełęczy Magóry** t. zw. „Klementynówka". O. s. k.: Bielsko. Zagospodarowane. Własność: Beskidenverein. Miejsc: 45.

7) Schronisko **na Skrzycznem,** ok. 1000 m. n. p. m. O. s. k.: Bielsko. Nie zagospodarowane. (Klucze w B. V. Bielsko, Wzgórze 14). Własność: Wintersportklub B. V. Miejsc: 16.

8) Schronisko w **Salmopolu** obok Szczyrku. 780 m. n. p. m. O. s. k.: Bystra. Zagospodarowane. Własność: Beskidenverein. Miejsc: 12.

9) Schronisko **na Magórce,** 913 m. n. p. m. O. s. k.: Bielsko lub Bystra. Zagospodarowane. Własność: Beskidenverein. Miejsc: 60.

10) Schronisko **na Błatnej,** 917 m. n. p. m. O. s. k.: Bielsko lub Wapienica. Zagospodarowane. Własność: Tow. Naturfreunde w Bielsku. Miejsc: 50.

11) Schronisko **na Żarze,** 760 m. n. p. m. O. s. k.: Żywiec. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 12.

12) Schronisko **na Magórce w Beskidach Małych.** 930 m. n. p. m. O. s. k.: Łodygowice, Żywiec i Wilkowice-Bystra. Zagospodarowane. Własność: prywatna. Miejsc: 44.

13) Schronisko **na Przełęczy pod Prusowem,** (na Boraczej) 850 m. n. p. m. O. s. k. Milówka. Zagospodarowane. Własność: Ż. T. T. N.Makkabi w Bielsku. Miejsc: 50.

14) Schronisko **na Pilsku,** 1330 m. n. p. m. O. s. k.: Jeleśnia (Korbielów). Zagospodarowane. Miejsc: 100.

15) Schronisko **pod Pilskiem,** 800 m. n. p. m. O. s. k.: Jeleśnia. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 20.

16) Schronisko **na Babiej Górze** (na t. zw. **Markowych Szczawinach**). 1180 m. n. p. m. O. s. k.: Maków. Zagospodarowane. Własność P. T. T. Miejsc: 60.

17) Schroniska na **Babiej Górze** (dwa) (pod szczytem) 1616 m. n. p. m. O. s. k.: Sucha, Maków lub Hucisko. Zagospodarowane. Własność: Beskidenverein. Miejsc: 50.

18) Schronisko na Szczycie **Wielkiego Lubonia,** około 1000 m. n. p. m. O. s. k.: Rabka Zdrój lub Rabka Zaryte. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

19) Schronisko **pod Turbaczem** (na Hali Waksmundzkiej), około 1200 m. n. p. m. O. s. k.: Nowy Targ. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 38.

20) **Dworzec Tatrzański w Zakopanem,** 840 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 59.

21) **Dom Wycieczkowy im. X. Stolarczyka w Zakopa-**

nem, 900 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. K. Miejsc: około 100.

22) Schronisko **na Polanie Chochołowskiej,** 1150 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. (Budowa w toku). Zagospodarowane. Własność: Warszawskiego Klubu Narciarsk. Miejsc: 80.

23) Schronisko **na Hali Pysznej,** 1270 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Niezagospodarowane (klucze w dworcu P. T. T. w Zakopanem). Własność: P. T. T. Miejsc: 16.

24) Schronisko gospoda **na szczycie Gubałówki,** 1123 m. p. n. m. O. s. k.: Zakopane. Restauracja. Własność prywatna.

25) Schronisko **na Kalatówkach,** 1200 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność Tatrzańskiego Tow. Narciarzy. Miejsc: 30.

26) Schronisko nowe **na Hali Gąsienicowej,** 1520 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 120.

27) Schronisko **góralskie na Hali Gąsienicowej,** 1530 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: prywatna. Miejsc: 25.

28) Schronisko **w Dolinie Pięciu Stawów Polskich,** 1670 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 56.

29) Schronisko **w Roztoce,** 1030 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 50.

30) Schronisko **nad Morskiem Okiem,** 1396 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 60.

31) Schronisko **na Łysej Polanie,** 1000 m. n. p. m. O. s. k.: Zakopane. Zagospodarowane. Własność: prywatna. Miejsc: 15.

32) Schronisko **w Czorsztynie,** 500 m. n. p. m. O. s. k.: Stary Sącz lub Nowy Targ. Zagospodarowane. Własność prywatna. Miejsc: 36.

33) Schronisko **pod Trzema Koronami w Sromowcach Niżnich,** 490 m. n. p. m. O. s. k.: Nowy Targ. Zagospodarowane. Własność: Śląsk. Woj. Komisji Tur. Miejsc: 20.

34) Schronisko **w Szczawnicy Niżnej (na Piaskach),** 460 m. n. p. m. O. s. k.: Stary Sącz, ewentualnie Nowy Targ. Własność: P. T. T. Miejsc: 12.

35) Schronisko **im. Sienkiewicza na Polanie Przechodki (Pieniny),** 440 m. n. p. m. O. s. k.: Nowy Targ lub Nowy Sącz. Własność: P. T. T. Gospodarka restauracyjna.

36) Schronisko **na Runku pod Jaworzyną krynicką,** 1082 m. n. p. m. O. s. k.: Krynica lub Żegiestów. Nie zagospodarowane (klucze — Apteka „pod Aniołem" w Krynicy). Własność: P. T. T. Miejsc: 7.

KARPATY WSCHODNIE.

37) Schronisko W. F. **w Rozłuczu,** O. s. k. Rozłucz. Zagospodarowane. Własność Ośrodka W. F. O. K. X. Miejsc: 80.

38) Schronisko **K. T. N. w Sławsku.** 640 m. n. p. m. O. s. k.: Sławsko. Zagospodarowane. Własność: Karpackiego Tow. Narciarzy. Miejsc: 80.

39) Schronisko **pod Wełykim Wierchem (na Kazanowcu),** 800 m. n. p. m. O. s. k.: Sławsko. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 4.

40) Schronisko Czarnych **w Sławsku.** Niezagospodarowane. Własność: S. N. I. L. K. S. „Czarni". Miejsc: 20.

41) Schronisko **pod Czarną Górą im. Dra M. Swierza** w Malmanstalu, 650 m. n. p. m. O. s. k.: Synowódzko Wyżne, lub Borysław. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 14.

42) Schronisko **pod Ciuchowym Działem.** 800 m. n. p. m. O. s. k.: Borysław. Zagospodarowane. Miejsc: 4.

43) Schronisko **na Jali,** (Dolina Łomnicy), 1158 m. n. p. m. O. s. k.: Broszniów. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 25.

44) Schronisko **na Małej Borewce** pod Sywulą, 1350 m. n. p. m. O. s. k.: Broszniów. Niezagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 25.

45) Schronisko w **Ludwikówce,** 700 m. n. p. m. O. s. k.: Dolina. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

46) Schronisko w **Wyszkowie,** 680 m. n. p. m. O. s. k.: Dolina. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

47) Schronisko w **Dolinie,** O. s. k.: Dolina. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 4.

48) Schronisko **na Niżnej pod Doboszanką,** 1150 m. n. p. m. O. s. k. Nadwórna. Niezagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 30.

49) Schronisko w **Zielonicy** przy ujściu Sytneja. 800 m. n. p. m. O. s. k.: Nadwórna. Zagospodarowane. Miejsc: 10.

50) Schronisko w **Nadwórnej** (obok tartaku), 700 m. n. p. m. O. s. k.: Nadwórna. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 6.

51) Schronisko w **Zielonej,** 700 m. n. p. m. O. s. k.: Nadwórna. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 6.

52) Schronisko w **Mikuliczynie.** O. s. k.: Mikuliczyn. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 4.

53) Schronisko **przy Klauzie Prutca** pod Łysunią. 1000 m. n. p. m. O. s. k.: Mikuliczyn. Niezagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 20.

54) Schronisko w **Podleśniowie.** O. s. k.: Podleśniów. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

55) Schronisko w **Diłku,** 700 m. n. p. m. O. s. k.: Diłok. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

56) **Dworek Czarnohorski w Worochcie,** 730 m. n. p. m. O. s. k. Worochta. Zagospodarowane. Własność P. T. T.

57) Schronisko **na Zaroślaku** (pod Howerlą), 1300 m. n. p. m. O. s. k.: Worochta. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 50.

58) Schronisko w **Szybenym.** O. s. k.: Kołomyja. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

59) Schronisko w **Burkucie.** O. s. k.: Kołomyja. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

60) Schronisko w **Żabiu.** O. s. k.: Kołomyja. Zagospodarowane. Własność: P. T. T. Miejsc: 10.

JAK ZACHOWYWAĆ SIĘ W TATRACH?

Przykazania turystyki wysokogórskiej.

Czego wymaga TATRZAŃSKIE OCHOTNICZE POGOTOWIE RATUNKOWE?

Jak wołać o pomoc?

Idąc w **Tatry,** pamiętaj, że idziesz w **teren,** w którym o **wypadek nietrudno.** Pamiętaj, że rokrocznie ginie w Tatrach **górską śmiercią** kilkanaście osób. To też pozornie przesadna i zbyteczna ostrożność lepsza, niż nierozważna brawura. Zbytek odwagi w górach i lekceważenie ich niebezpieczeństw, pociągnęły już za sobą setki żywotów ludzkich.

Wychodząc w góry, pozostaw **zawsze wiadomość o kierunku** zamierzonej wycieczki (np. przez wpisanie do księgi schroniska, lub zawiadomienie znajomych w punkcie wyjścia) i **trzymaj się tego kierunku.** W ten sposób w razie wypadku ułatwisz ratującym ich zadanie.

Uważaj zwłaszcza w **niepogodę i mgłę** — zbłądzenie lub poślizgnięcie się na **mokrej skale** lub mokrych **trawkach** może łatwo kosztować życie.

Bez **towarzystwa doświadczonych,** nie wstępuj na **strome śniegi,** a zwłaszcza nie zjeżdżaj po śniegach. Śnieg jest dla niedoświadczonych, jednem z groźniejszych niebezpieczeństw górskich. Upadek na stromiznach zlodowaciałego śniegu letniego, kończy się prawie zawsze **ciężkiemi ranami, jeśli nie śmiercią.**

Trzymaj się **utartych szlaków** i własnym rozumem nie szukaj nowych dróg. Radź się przewodników drukowanych, wierz radom i ostrzeżeniom doświadczonych, chodź w góry o ile możności, jeśli nie **pod wodzą zawodowych przewodników,** to doświadczonych i **obytych** z terenem turystów. Unikaj chodzenia samotnego, wypadek bowiem dla samotnego turysty, pozbawionego natychmiastowej pomocy, jest znacznie groźniejszy.

Zapoznaj się z literaturą turystyczną, a zwłaszcza z podręcznikami turystyki górskiej. Wychodź w góry **w odpowiednim stroju** i ekwipunku.

Wychodź wczas rano; noc w górach, dla doświadczonych nawet — jest wręcz niebezpieczną. Pamiętaj. że w górach **odległości** nie liczy się na kilometry, lecz **na godziny marszu,** że na pokonanie odległości, którą przejdziesz na równinach w godzinę, w górach potrzebujesz nieraz i pięć razy więcej czasu. Chcesz z mapy w przybliżeniu obliczyć, ile czasu spotrzebujesz na drogę w górach — **oblicz kilometry i różnicę wzniesień,** i licz na **jeden kilometr** marszu **15 minut czasu,** a do tego dodatkowo **na każde 100** metrów wzniesienia przy podchodzeniu w górę **15 — 20 minut więcej,** przy schodzeniu 5 minut więcej, a otrzymasz mniejwięcej normalny czas potrzebny na dotarcie do celu.

W razie zabłądzenia, zwłaszcza we mgle lub w nocy, o ile nie jesteś pewien drogi, **przeczekaj lepiej czas krytyczny,** bo łatwo możesz zajść w miejsca, z których powrót może być niemożliwy. Schodząc **nie ufaj pozornie łatwym żlebom,** bo bardzo często **popodcinane** są one w dole, niedostępnemi urwiskami.

Pamiętaj, że prócz ciebie, w górach chodzą jeszcze **setki innych turystów. Nie strącaj więc nigdy kamieni,** bo nie wiesz, czy najstromszą nawet, pozornie niedostępną ścianą, nie wspinają się jacyś taternicy. Strącony lekkomyślnie kamień, niejednokrotnie był już **przyczyną śmierci ludzkiej.** Uważaj, byś przez lekkomyślność i nierozumną zabawę nie stał się mimowolnym zabójcą.

Nie hałasuj i **nie krzycz w górach,** bo nie tylko możesz przygłuszyć wołanie o pomoc będących w niebezpieczeństwie, ale bardzo łatwo możesz zmylić szukających i ratujących, wywołując wrażenie, że sam sygnalizujesz o pomoc. Bacz, **byś nie wywołał fałszywego alarmu!**

W razie wypadku **nie zostawiaj** o ile możności **towarzysza poszkodowanego bez opieki.** Jeśli tylko jest was trzech przynajmniej, niech jeden śpieszy po pomoc, a drugi czuwa nad ofiarą wypadku.

W razie wypadku, **hasłem wzywającego pomocy, jest jakikolwiek sygnał słuchowy lub optyczny, (krzyk, gwizd, strzał, machanie jaskrawym przedmiotem, światło) sześć razy na minutę w odstępach co 10 sekund — minuta przerwy — sześć razy na minutę jak wyżej — minuta przerwy i t. d.**

O ile **usłyszysz** wołanie o pomoc, **odpowiedz** jakimkolwiek sygnałem optycznym lub słuchowym (jak wyżej) **3 razy na minutę** w odstępach **co 20 sekund — minuta przerwy** — trzy razy na minutę — minuta przerwy i t. d.

Jeśli **nie jesteś doświadczonym taternikiem,** a wzywający pomocy znajduje się w trudno dostępnem miejscu, do którego nie mógłbyś dotrzeć, **śpiesz do najbliższego schroniska** lub osiedla i **alarmuj: albo Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe** (Sekcję Ratowniczą P. T. T.) **w Zakopanem, albo Pogotowie Ratunkowe Czesko-Słowackie.** Dobrze jest, aby jeden przynajmniej z twych towarzyszy pozostał w pobliżu miejsca wypadku.

O ilebyś potrzebował w górach pomocy Pogotowia Ratunkowego **telefonuj w Zakopanem** pod numery:

339 — Biuro pogotowia, Dworzec Tatrzański,
albo 607 — Przewodnik Andrzej Marusarz Jarząbek,
albo 608 — Kierownik Pogotowia, J. Openhaim.

Następujące schroniska i punkty w Tatrach są połączone **telefonami** z miejscowościami u stóp gór:

a) **po stronie polskiej:**
Schronisko na Hali Gąsienicowej,
Schronisko nad Morskiem Okiem,
Dom dróżnika przy Wodogrzmotach Mickiewicza,
Urząd Celny na Łysej Polanie,
Schronisko na Kalatówkach.

b) **po stronie czesko-słowackiej:**
Urząd Celny Czesko-Słowacki na Łysej Polanie,
Urząd Celny Czesko-Słowacki w Jaworzynie Spiskiej,
Schronisko nad Zielonym Stawem Kiezmarskim,

Schronisko przy Pięciu Stawach Spiskich,

Hotel „Kamzik“ u zbiegu dolin: Zimnej Wody i Staroleśnej,

Śląskie schronisko w Dolinie Wielickiej,

Schronisko nad Stawem Popradzkim,

Leśniczówka przy Trzech Studniach pod Krywaniem,

Leśniczówka w Pod Bańskiej,

Leśniczówka w Orawicach,

Leśniczówka (i schronisko) na Zwierówce w Dolinie Studziennej Wody pod Rohaczami.

Uważaj więc, byś nie stał się ofiarą wypadku w górach. Pamiętaj też, że **ratowanie ofiar wypadków górskich jest jednym z najcięższych i najniebezpieczniejszych obowiązków,** że możesz uległszy przez swą lekkomyślność wypadkowi sam — pociągnąć **dalsze ofiary** wśród ratujących. Niejeden już bowiem ratownik złożył swe życie w górach w cichej i bohaterskiej ofierze, ocalając życie innym.

TURYSTYKA ZIMOWA

Zagadnienie turystyki zimowej sprowadza się przedewszystkiem do **narciarstwa,** które uprawiane w Polsce od kilkudziesięciu lat, ma wielkie tradycje nie tylko sportowe, ale także turystyczne. Rozwojowi narciarstwa w Polsce sprzyjają w nader wybitny sposób, **znakomite warunki terenowe** i śniegowe.

Polskie tereny narciarskie przedstawiają niezwykłą **rozmaitość,** obfitując w turystyczne zadania bardzo rozległej skali, gdyż prócz łatwych i krótkich wycieczek, nie brak możliwości wypraw trudnych, dostępnych jedynie wyszkolonym i fizycznie zaprawionym narciarzom. Ponadto specjalnie w Tatrach, gdzie przeważają strome, choć niezwykle piękne zjazdy o charakterze alpejskim, nie braknie sposobności do wycieczek wysokogórskich, wymagających w wielu wypadkach dobrego technicznego wyszkolenia narciarskiego, doświadczenia i rozwagi.

NIEBEZPIECZEŃSTWA TURYSTYKI NARCIARSKIEJ.

Ogromna popularyzacja ruchu narciarskiego w Polsce, którą zawdzięcza się naczelnej organizacji — **Polskiemu Związkowi Narciarskiemu** — nie wyklucza konieczności, aby zwrócić uwagę szerokiego ogółu, na najważniejsze **niebezpieczeństwa** jakie związane są z uprawianiem turystyki zimowej. Niebezpieczeństwa te są liczne i pochodzić mogą **ze strony warunków zewnętrznych,** oraz z winy i **braku doświadczenia** turystów.

Najważniejsze niebezpieczeństwa pochodzące **z warunków zewnętrznych** są następujące: duży opad śniegu, lawiny i deski śnieżne, obsuwanie się śniegu, nawisy, nierówna konstrukcja powierzchni śnieżnej, szreń, lód, mróz, mgła, zadymka, silne światło słońca, noc, deszcz, wiatr, odwilż, ekspozycja terenu, skały, zalesienie, zasypane śniegiem a niezamarznięte potoki, nierówności i przeszkody w terenie i t. d.

Równie liczne niebezpieczeństwa tkwią w samym tu-

ryście, w jego ewentualnem **niedoświadczeniu,** lub nieznajomości rzeczy, oraz w złych warunkach fizycznych, jak np.: mała wytrwałość i brak sił, mały trening, niedostateczne wyszkolenie w jeździe, brak odporności na zimno, słabe oczy, brak zdolności orjentacyjnych, nieznajomość przyborów turystycznych (kompas, mapa i t. d.), nieodpowiednie lub niedostateczne odżywianie się, używanie alkoholu, wrażliwość na porażenia słoneczne, nieodporność na choroby górskie, podatność na kurcze w mięśniach i t. d., pozatem: nieznajomość niesienia pomocy, sygnalizowania, brak poczucia odpowiedzialności, zbytnia odwaga i brawura, brak ostrożności, złe wyekwipowanie w sprzęt, niedostateczne odzienie i t. d.

Zadaniem adeptów turystyki narciarskiej, jest staranie się o ustawiczne nabywanie doświadczenia, tak w teorji jak i w praktyce. Nie można zapominać, że góry w zimie są niebezpieczniejsze niż w innej porze, gdyż ma się do czynienia z żywiołem śniegu, lodu i mrozu, oraz z krótszym dniem.

WAŻNIEJSZE WYCIECZKI NARCIARSKIE

Aczkolwiek narciarstwo rozwija się na terenie całego kraju, to jednak dla turystyki narciarskiej główne znaczenie ma łańcuch karpacki, od Cieszyna po granicę rumuńską. Szkicowe **zestawienie najważniejszych wycieczek narciarskich,** traktowane według grup górskich jest następujące:

W terenach cieszyńskich: Stożek (957), Równica (883), Czantorja (995).

W grupie Baraniej Góry: Barania Góra (1214), Magórka (1129).

W terenach bielsko-bialskich: Klimczok (1119), Magóra (1095), Skrzyczne (1250), Malinowska Skała (1150), Małe Skrzyczne (1201), Magórka pod Białą (933).

W grupie Raczy: Wielka Racza (1236), Bugaj (1139), Muńcuł (1165).

W grupie Pilska: Pilsko (1557), Miziowa Hala (1391), Prusów (1109), Romanka (1366).

W paśmie Babiej Góry: Babia Góra (1725), Cyl — czyli

Mała Babia Góra (1517), Sokolica (1367), Polica (1367), Jałowiec (1110), Magórka (870).

W Tatrach:

a) *okolica Zakopanego:* Gubałówka (1123), Kalatówki (1187).

b) *Dolina Chochołowska:* Dolina Chochołowska (1140); Rakoń (1879), Wołowiec (2065), Trzydniowiański (1760), Kończysta nad Jarząbczą (2170), Starorobociański (2170), Przełęcz Iwaniacka (1444).

c) *Dolina Kościeliska:* Hala Pisana (1040), Przełęcz Iwaniacka (1444), Hala Pyszna (1350), Przełęcz Pyszniańska (1789), Błyszcz (2163), Bystra (2250), Kamienista (2128), Przełęcz Tomanowa (1689).

d) *Czerwone Wierchy, Giewont i Kasprowy:* Hala Kondratowa (1343), Przełęcz pod Kopą Kondracką (1895), Kopa Kondracka (2004), Małołączniak (2101), Krzesanica (2128), Ciemniak (2099), Giewont (1900), Przełęcz Kondracka (1735), Hala Goryczkowa (1412), Kasprowy (1989), Sucha Przełęcz (1960).

e) *Hala Gąsienicowa:* Boczań (1280), Kopa Królowej (1570), Przełęcz między Kopami (1560), Hala Gąsienicowa (1520), Kasprowy (1989), Sucha Przełęcz (1960), Beskid (2012), Liljowe (1960), Skrajna Turnia (2099), Zmarzły Staw (1797), Zawrat (2158), Żółta Turnia (2088), Krzyżne (2157).

f) *Dolina Pięciu Stawów Polskich* (1711): Gładka Przełęcz (1994), Zawrat (2158), Kozi Wierch (2295), Opalone (2095).

g) *Otoczenie Morskiego Oka:* (1393): Dolinka za Mnichem (1612), Szpiglasowa Przełęcz (2005).

W paśmie Gorców: Turbacz (1311), Obidowiec (1102).

W terenach sądecko-krynickich:

a) *Okolica Krynicy:* Krzyżowa (813), Jaworzynka (904), Jasiennik (796), Huzary (866), Jaworzyna (1116), Nad Kamieniem (1083), Magóra Orłowska (926), Pusta Wielka (1061), Kiczera (916).

b) *W paśmie Radziejowej:* Niemcowa Polana (1026),

Wielki Rogacz (1182); Radziejowa (1265), Prehyba (1195), Eljaszówka (1024).

W Bieszczadach: Trościan (1235), Pryslip (895), Orszowiec (1134), Pohar (889), Zielony Wierch (983), Ilsa (1066), Pliszki (1038), Wysoki Wierch (1245), Kiczerka (845), Kindrat (1158), Matachowiec (1230), Daszkowiec (1128), Tatarówka (1151).

W Gorganach:

a) *na zachodzie:* Przełęcz Borewki (1344), Ihrowyszcze (1707), Wysoka (1805), Sywula (1836), Borewka (1595), Pietros (1768), Koretwyna (1595), Popadja (1742), Grofa (1752).

b) *na wschodzie:* Połonina Barania (1340), Hrebla (1253), Chomiak (1544), Syniak (1654), Gorgan (1595).

W paśmie Czarnohory: Kiczera (1201), Kukuł (1548), Zaroślak (1301), Howerla (2058), Pożyżewska (1822), Turkuł (1935).

(Zestawienie **schronisk,** ważnych dla zimowego ruchu turystycznego, zawarte jest **w osobnym ustępie** p. t. „Schroniska w Karpatach i Tatrach").

KONWENCJA TURYSTYCZNA Z CZECHOSŁOWACJĄ.

Polskie tereny narciarskie ciągną się od Cieszyna aż po granicę rumuńską przeważnie wzdłuż **pogranicza czechosłowackiego.** Teren leżący na terytorjum czechosłowackiem, **może być zwiedzany** przez **turystów polskich,** na zasadzie **konwencji turystycznej** zawartej pomiędzy Polską i Czechosłowacją w r. 1925.

W obrębie t. z. **„pasa turystycznego"** po obu stronach granicy, mogą się turyści poruszać swobodnie, wykazując się **odpowiedniemi legitymacjami.** Są to legitymacje **Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego,** lub **Polskiego Związku Narciarskiego.** Legitymacja taka jest ważna, o ile zawiera **nalepkę na dany sezon,** jest opatrzona w wydawane bezpłatnie **potwierdzenie władzy administracyjnej** I instancji, oraz bezpłatną **wizę najbliższego konsulatu czeskosłowackiego.**

Jeśli o zimową turystykę chodzi, to **najważniejsze przepisy** dotyczące korzystania z uprawnień konwencyjnych są następujące:

Przekroczenie granicy nastąpić może jedynie **na nartach, lub z nartami** i to na drogach celnych lub turystycznych, lecz w tym wypadku bez bagażu, lub z bagażem umieszczonym w plecaku. Obowiązują **specjalne przepisy,** co wolno zabrać przez granicę bez cła (rzeczy podróżne, przybory fotograficzne, żywność, najwyżej 20 cygar, lub 50 papierosów, lub 50 gr. tytoniu).

Pas turystyczny składa się z 3 **części. Część zachodnia** obejmuje Beskidy Śląskie po linję kolejową Frydek—Frydland-Bila, całą Orawę, małą Fatrę, południową stronę Tatr po linję kolei Koszyce-Bogumin, oraz Spisz po Poprad. **Środkowa część** pasa turystycznego, leży na przedłużeniu kolei Lwów—Ławoczne i zawiera po czeskosłowackiej stronie pasmo Borsawy. Wreszcie **część południowo-wschodnia** obejmuje dorzecze Cisy, grupę Świdowca i Bliźnicy, oraz Karpaty Marmaroskie po granicę rumuńską.

Mapki pasa turystycznego, wraz z szczegółowemi **przepisami,** zawarte są zwykle **w legitymacjach konwencyjnych** tak Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (**legitymacje niebieskie**), jak i Polskiego Związku Narciarskiego (**legitymacje żółte**).

Obecnie toczą się **rokowania** w kierunku **rozszerzenia** obszaru pasa turystycznego po obu stronach granicy polsko-czeskosłowackiej, oraz w kierunku zawarcia **odrębnej konwencji z Rumunją.**

WSKAZÓWKI SMAROWANIA NART.

Z praktycznych wskazówek, ważnych dla turystyki narciarskiej, pomieszczamy poniżej jedynie najogólniejsze wiadomości, dotyczące **smarowania nart.** Umiejętność smarowania nart, stała się dziś warunkiem **powodzenia wycieczek.** Przez odpowiednie smarowanie, nie tylko oszczędza się i uodparnia drzewo nart, ale ułatwia się **podchodzenie pod górę,** oraz zapewnia równy i szybki zjazd.

W handlu znajduje się **ogromna ilość** przeróżnych fabrykatów, przeznaczonych do smarowania nart i niedoświadczony narciarz ma sporo kłopotów **z wyborem** odpowiedniego gatunku. W zależności od temperatury i gatunku śniegu, następuje wybór odpowiedniego rodzaju smaru.

Przedtem jednak pamiętać należy, że **powierzchnie ślizgowe nart**, muszą być przed smarowaniem **czyste i suche**, że najpierw należy położyć t. z. **„podkład“**, do którego zwykle używa się smaru zjazdowego, a potem dopiero, po stężeniu podkładu (najlepiej w tym celu wynieść na chwilę, na mróz), smaruje się **smarem specjalnym**, który ma tę właściwość, że nadaje się **zarówno do zjazdu**, oraz **„podlepia“** śnieg **przy podchodzeniu.**

Przy smarowaniu smarem specjalnym należy pamiętać o zasadzie, że im bardziej śnieg jest **zmrożony i sypki, tem cieniej** się smaruje i lepiej rozciera. Im zaś bardziej śnieg **jest odwilżowy**, tem grubszą trzeba położyć warstwę smaru i niewiele ją rozetrzeć.

Gdy jest **śnieg puszysty, dawno leżący** przy temperaturze **niżej —5 C**, to na uprzedni podkład smaru zjazdowego, kładziemy: „Oestbye Mix“, smar norweski, gdy zaś jest **bardzo zimno** (więcej jak —10° C.), „Oestbye-Medium“ — w obu wypadkach cienko. W tych samych warunkach temperatury i śniegu, użyć można z powodzeniem smarów uniwersalnych jak: „Goniec“ i „Kurjer“ (wyroby polskie) oraz „Dürschmidt“, „Dunzinger“ „Jordel“, jakoteż smary specjalne: „Guma Fińska“, „Bilgeri“, „Bratlie“ (gatunki na śnieg puszysty) i inne.

Przy **nawianym** śniegu, najlepiej smarować uniwersalnemi smarami grubo, przy **szreni** zaś, najlepsza jest równomiernie roztarta warstwa „Skare“.

Przy **śniegu odwilżowym**, lepkim i **mokrym**, smarować trzeba grubo, smarami uniwersalnemi, lub „Oestbye-Medium“, „Bratlie“, „Fińska Guma“, „Bilgeri“ (gatunki na śnieg odwilżowy) — w wszystkich wypadkach dość grubo.

Przy **śniegu wiosennym**, ziarnistym, t. z. **„firnie“** — używa się t. z. „klistrów“, których jest kilka gatunków jak: „Odo-

Klister" (krajowy), „Oestbye Klister", „Bratlie Klister", „Aluminium Klister" i t. d. Gdy wiosenny śnieg jest zamrożony, smaruje się oczywiście „Skare".

Wiadomości powyższe, dotyczące smarowania są oczywiście **najogólniejszej** natury. Przeciętnemu turyście wystarczą zresztą naogół, dwa gatunki smarów uniwersalnych („Dürschmidt"), oraz dobry smar zjazdowy na podkład („F. F." — wyrób krajowy). Dopiero w miarę postępu doświadczenia, można używać innych smarów specjalnych, których działanie jest doskonałe, ale tylko wtedy, gdy wybór gatunku jest zgodny z warunkami temperatury i śniegu.

ORGANIZACJA POLSKIEGO ZWIĄZKU NARCIARSKIEGO.

Zrzeszanie się turystów w organizacjach narciarskich jest ze wszech miar wskazane, gdyż **członkowie towarzystw narciarskich należących do Polskiego Związku Narciarskiego korzystają z całego szeregu udogodnień.** Najważniejsze z nich to **zniżki kolejowe** (patrz ustęp p. t. **„zniżki narciarskie"**), jakoteż uprawnienia wynikające z **konwencji turystycznej.** Z udogodnień tych korzystać mogą **jedynie zrzeszeni narciarze.**

Spis Członków Polskiego Związku Narciarskiego.

Adresy Towarzystw i Klubów.

1. Karpackie Towarzystwo Narciarzy — Lwów, Sokoła 4.
2. S. N. Akademickiego Związku Sportowego — Kraków, Kościuszki 12.
3. Tatrzańskie Towarzystwo Narciarzy — Kraków, Jagiellońska 11.
4. S. N. Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego — Zakopane, Dworzec Tatrzański.
5. S. N. I. L. K. S. „Czarni" — Lwów, pl. Marjacki 4, Hot. Europ., II p., pok. 41.

6. Wintersportclub des Beskidesnvereines — Bielsko-Biała, Wzgórze 14.
7. S. N. L. K. S. „Pogoń" — Lwów, Rutowskiego 23.
8. S. N. przy Śląskim Oddziele PTT. „Watra" — Cieszyn, Hoenheisera 9, p. Adam Sabela.
9. Warszawski Klub Narciarski — Warszawa, Czerniakowska 195, por. Trzepałko.
10. S. N. Akademickiego Związku Sportowego — Warszawa, Akademicka 5.
11. Oddział Narc. Tow. Gimn. „Sokół" — Zakopane.
12. Koło Narc. przy Oddz. Babiog. PTT. — Żywiec.
13. S. N. Ż. K. S. „Makkabi" — Bielsko, Kazimierza Wielkiego 7.
14. S. N. Akademickiego Związku Sportowego — Lwów, Marszałkowska 1, Nowy Uniwersytet.
15. S. N. W. K. S. 3 Pułku Strzelców Podhalańskich — Bielsko-Biała.
16. S. N. Wojsk. Klubu Sport. „Unja" — Lublin, ul. Wieniawska 8, m. 10, kpt. Sabatowski.
17. S. N. Lwowskiego Kl. Sport. „Lechja" — Lwów, ul. Ochronek 4, kpt. Klemens R., 6 Dyw. Żand.
18. Śląski Klub Narciarski — Katowice, ul. Król. Jadwigi 4.
19. Przemyskie Tow. Narciarskie — Przemyśl, Słowackiego 14.
20. S. N. Tow. Sport. „Wisła" — Zakopane, skr. pocztowa 175.
21. S. N. Akademickiego Zw. Sportowego — Wilno, ul. św. Jana 10.
22. S. N. Oddz. P. T. T. „Beskid" — Nowy Sącz, Szwedzka 5.
23. Krynicki Klub Narciarski — Krynica Zdrój, Dom Zdrojowy.
24. S. N. Oddziału Stanisławowskiego P. T. T. — Stanisławów, ul. 3 Maja 19, III p., drzwi Nr. 31.
25. S. N. Poznańskiego Oddziału P. T. T. — Poznań, Chełmońskiego 8, p. Dr. Smoluchowski.
26. S. N. Robotn. Kl. Sport. „Legja" — Kraków, Kremerowska 8, p. Kotarba Stefan.

27. S. N. Związku Strzeleckiego — Zakopane.
28. Śląski Klub Narciarski — Rybnik, skrz. poczt. 7.
29. S. N. Klubu Tenisowego 1924 — Lwów, ul. 3 Maja Nr. 12.
30. S. N. Kl. Sport. 6 Pułku Lotniczego — Skniłłów — Lwów, p. Sygniówka.
31. S. N. Tow. Gimn. „Sokół“ — Żywiec.
32. S. N. Tow. Sport. „Koszarawa“ — Żywiec, p. Bron. Ochoński, kasjer poczt.
33. S. N. Ż. K. S. „Makkabi“ — Kraków, ul. Gertrudy 18, p. inż. Abeles.
34. Skiabteilung des Deutschen Alpenvereines — Katowice, Wita Stwosza 6.
35. S. N. Warszawskiego Klubu Wioślarek — Warszawa, Krak. Przedm. 99, I p.
36. S. N. przy Kole Bialskim Oddziału Babiogórskiego P. T. T. — Bielsko (Śląsk), Władysław Zajączek, Kaz. Wielkiego, l. 25.
37. S. N. Żyd. Tow. Gimn. Sp. „Makkabi“ — Warszawa, Nalewki 2a.
38. S. N. Związku Młodzieży Chrześć. (Y. M. C. A.) Skimka — Kraków, Krowoderska 8.
39. S. N. Akademickiego Zw. Sportowego — Cieszyn, Miarki 24.
40. S. N. Wojsk. Kl. Sport. „Pogoń“ — Wilno, Dow. Obszaru Warownego, st. sierż. Drewnowski Bolesł.
41. S. N. Policyjnego Klubu Sport. — Wilno, Ostrobramska 6.
42. S. N. Wojsk. Klubu Sport. 1 p. p. Leg. — Wilno, Koszary I Bryg. Leg.
43. S. N. Klubu Sport. 21 Baonu K. O. P. — Niemenczyn.
44. Towarzystwo Narciarskie w Mościcach — Mościce, ad Tarnów, Państw. Fabr. Zw. Azot., inż. Barzykowski Tadeusz.
45. S. N. Akademickiego Związku Sport. — Gdańsk — Wrzeszcz, Heeresanger 11a.
46. S. N. Tow. Gimn. „Sokół“ — Chrzanów, Fabr. Lokomotyw. p. Stan. Loegler.

47. Sekcja Narc. Oddz. Warsz. Towarzystwa Krajoznawczego — Warszawa, Karowa 31.
48. S. N. Wileńskiego Tow. Wioślarek — Wilno, Mickiewicza 15.
49. S. N. Ż. K. S. „Hagibor" — Nowy Targ, ul. Kolejowa 4.
50. S. N. Rob. Kl. Sport. „Giewont" — Zakopane.
51. S. N. P. T. G. „Sokół-Macierz" — Lwów, Zimorowicza 8.
52. S. N. Kl. Sport. „Rodzina Wojskowa" — Warszawa, Al. Szucha 14/16.
53. O. N. „Sokoła" Wileńskiego — Wilno. Wileńska 10.
54. Podlaski Klub Narciarski — Biała Podlaska, ul. Samolotowa 3.
55. S. N. Żyd. Akad. Koła Miłośn. Krajozn. — Warszawa, Nowy Świat 21.
56. S. N. Związku Młodz. Wiejskiej — Warszawa, Wilcza 33, m. 3, p. Miłobędzki.
57. S. N. Tow. Sport. „Wisła" — Kraków, Karmelicka 10.
58. S. N. Akad. Zw. Sportowego — Poznań, Zamek.
59. Wintersportverein, Katowice, ul. 3 Maja 11.
60. S. N. Oddz. Drohobycz—Borysław P. T. T. — Drohobycz 2 — „Polmin", inż. Kozłowski.
61. S. N. Tow. Tur. „Przyjaciele Przyrody" w Polsce — Bielsko (Śląsk Cieszyński), restauracja „Tivoli".
62. O. N. „Sokoła" — Brzeszcze, pow. Oświęcim.
63. S. N. Żyd. Tow. Krajoznawczego — Warszawa, Ogrodowa 8 a.
64. S. N. Kolej. Przysp. Wojsk. — Kraków, pl. Matejki 12, Dyr. Kolei.
65. S. N. Kółka Sportow. „Krynica" — Krynica-Zdrój.
66. S. N. Oddziału Tarnowskiego P. T. T. — Tarnów, III gimn., Nowy Świat.
67. S. N. Żyd. Akad. Koła Miłośn. Krajozn. — Kraków, Lubicz 3.
68. O. N. „Sokoła" — Jordanów.
69. S. N. Tow. Prac. Kolej. „Ognisko" — Wilno, p. Nieciecki, Mickiewicza 30.

70. S. N. Kolejowego Przysp. Wojsk. — Limanowa, Dworzec Kolejowy.
71. O. N. „Sokół“ — Łodygowice.
72. S. N. Kolejowego Przysp. Wojsk. — Zakopane.
73. S. N. Zw. Urzędniczych Stow. Sport. „Zjednoczenie“ — Warszawa, Gal. Luksemb., Senatorska 29, lokal Zrzesz. Prac. Banku Polskiego.
74. S. N. Klubu Sport. „Jutrzenka“, Kraków, Sebastjana 22.
75. S. N. Koła Miejscowego Oddz. Stanisł. PTT. — Skole.
76. S. N. Oddziału Związku Strzeleckiego — Nowy Sącz.
77. S. N. Żyd. Tow. Kraj. (Oddz. w Zagł. Dąbr.) — Będzin, pl. 3 Maja 4.
78. S. N. Ż. T. G. S. „Makkabi“ — Żywiec II.
79. S. N. Kl. Sport. „Beskid“ — Andrychów.
80. S. N. Wojsk. Kl. Sport. 2 p. s. p. — Sanok.
81. S. N. Oddziałowego Koła Sport. 27 p. a. p. — Włodzimierz.
82. S. N. Polskiego Związku Żeglarskiego — Warszawa, Czerniakowska 195, m. 13.

Wszystkie towarzystwa zrzeszone są w naczelnej organizacji **Polskiego Związku Narciarskiego,** który powstał w r. 1919. Obecny **adres Polskiego Związku Narciarskiego** (P. Z. N.) **brzmi: Warszawa, Żórawia 23, m. 5, tel. 8-84-55. Skrót telegraficzny „Skipol“ Warszawa.** Sekretarjat czynny jest w poniedziałki, środy i piątki, w godzinach od 18—20-tej.

Obecnie — w miarę ustawicznie rosnącej popularności narciarstwa — powstają w różnych miejscowościach, **nowe towarzystwa** narciarskie, które pragną zapewnić swym członkom wspomniane **udogodnienia.** W tym celu **wstąpić one muszą do Polskiego Związku Narciarskiego,** z czem związane są następujące warunki:

Klub pragnący być przyjętym do P. Z. N., a mieszczący się w miejscowości, gdzie **niema dotychczas żadnego innego klubu narciarskiego,** musi liczyć przynajmniej 10 **członków.** W miejscowościach, gdzie **są już inne kluby,** organizacja kandydująca do P. Z. N. musi liczyć **conajmniej 25 człon-**

ków. Ponadto należy zażądać z sekretarjatu P. Z. N. **„deklaracji“** jakoteż statutu Związku, w którym zestawione są wszystkie przepisy, dotyczące przyjmowania nowych członków.

Zaznaczyć wreszcie trzeba, że i **pojedyńczy narciarze,** niezrzeszeni w towarzystwach narciarskich, korzystać mogą z udogodnień P. Z. N., o ile zgłoszą się na t. z. **„Członków Wspierających“.** Zgłoszenia tego rodzaju, należy kierować wprost do Związku Narciarskiego, przy wpłaceniu **rocznej wkładki** członka wspierającego, w wysokości 50 zł.

Organizacja Polskiego Związku Narciarskiego, podzielona jest terytorjalnie na **okręgi,** które są następujące:

1) **Warszawski** Okręgowy Związek Narciarski — Warszawa, Żórawia 23, tel. 8-84-55. Obejmuje teren województw: warszawskiego, pomorskiego, poznańskiego, łódzkiego, kieleckiego, białostockiego, poleskiego i lubelskiego.

2) **Wileński** Okręgowy Związek Narciarski — Wilno, Mickiewicza 30. Obejmuje teren województw: wileńskiego i nowogrodzkiego.

3) **Lwowski** Okręgowy Związek Narciarski — Lwów, Podlewskiego 7. Obejmuje teren województw: lwowskiego, wołyńskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.

4) **Podhalański** Okręgowy Związek Narciarski — Zakopane, Dworzec Tatrzański. Obejmuje teren powiatu nowotarskiego w województwie krakowskiem.

5) **Krakowsko-śląski** Okręgowy Związek Narciarski — Kraków, Fabryka Zieleniewskiego, Grzegórzki (p. Kormicki). Obejmuje teren województwa śląskiego i krakowskiego, z wyjątkiem powiatów: gorlickiego, grybowskiego, jasielskiego, limanowskiego i nowosądeckiego.

6) **Krynicki** Okręgowy Związek Narciarski — Krynica, apteka pod Aniołem (p. Nitribitt). Obejmuje powiaty województwa krakowskiego: gorlicki, grybowski, jasielski, limanowski i nowosądecki.

TURYSTYKA SAMOCHODOWA

Równolegle z rozwojem automobilizmu, nabrała i turystyka samochodowa w ogólnym ruchu turystycznym ogromnego znaczenia. Samochód bowiem, jest idealnym środkiem komunikacyjnym dla uprawiania turystyki. Swoboda ruchu, uniezależnienie od rozkładu jazdy, większa bezpośredniość i lepsza możność poznania zwiedzanego kraju, a wreszcie, stosunkowo do kolei, mniejsze koszta podróży, o ile się jeździ bez szofera i nie liczy amortyzacji wozu, powodują coraz większy rozwój turystyki samochodowej. I tak n. p. w 1930 roku, połowa turystów zwiedzających Italję przybyła na własnych samochodach, do Szwajcarji wjechało w 1930 roku 167.456 obcych samochodów. To też wszystkie państwa europejskie, zdające sobie sprawę ze znaczenia turystyki dbają, aby ruch samochodowy jak najbardziej ułatwić i udostępnić, łożąc olbrzymie sumy w budowę i dostosowanie istniejących dróg do nowoczesnego ruchu samochodowego. Zachęcają one obcych automobilistów do zwiedzania ich kraju. Zajmujące się organizacją turystyki Kluby Automobilowe i Touring Kluby dbają o wprowadzenie jaknajwiększych udogodnień w tym ruchu i w tym celu wydają publikacje, mapy i przewodniki, ustawiają na drogach znaki ostrzegawcze, informacyjne i drogowskazy i starają się drogą międzypaństwowych umów o jaknajwiększe uproszczenie w załatwianiu formalności celnych.

Turystyką samochodową w Polsce zajmują się podobnie jak zagranicą Kluby Automobilowe, a mianowicie:

Automobilklub Polski, Warszawa, Al. Szucha 10, jako Klub Narodowy oraz z nim afiljowane:

Krakowski Klub Automobilowy, Kraków, św. Jana 11.
Małopolski Klub Automobilowy, Lwów, Pl. Marjacki 4.
Automobilklub Wielkopolski, Poznań, Matejki 50.
Śląski Klub Automobilowy, Katowice, Stawowa 10.
Łódzki Automobil-Klub, Łódź, Piotrkowska 104.

Wileński Automobil-Klub, Wilno, Wileńska 33.
Pomorski Automobilklub, Bydgoszcz, Matejki 10.
Wołyński Klub Automobilowy, Łuck, Bolesława Chrobrego 9.

Automobilklub Polski i Kluby afiljowane należą do Międzynarodowego Zrzeszenia Uznanych Klubów Automobilowych w Paryżu (Association Internationale des Automobile-Clubs Reconnus — A. I. A. C. R.) i korzystają one, jak również i ich członkowie ze wszystkich udogodnień w dziale turystyki samochodowej, jakiemi to zrzeszenie na podstawie umów międzypaństwowych rozporządza.

Każdy Klub Automobilowy jest w stanie udzielić wszelkich informacyj z zakresu turystyki samochodowej, tak krajowej, jak i wszystkich państw należących do międzynarodowego zrzeszenia. W tym celu Kluby utrzymują sekretarjaty i biura turystyczne, które:

1) prowadzą ewidencję jakości dróg w kraju i są w stanie poinformować o drogach zagranicą.

2) Opracowują dla swych członków i członków innych Klubów, należących do międzynarodowego zrzeszenia, bezpłatnie marszruty do wszystkich krajów europejskich z uwzględnieniem najdogodniejszych i najciekawszych szlaków turystycznych, z podaniem ulic przejazdowych przez większe miasta, polecanych przez Kluby hoteli, garaży i warsztatów naprawczych, opłat wjazdowych obowiązujących w poszczególnych państwach i wogóle wszystkich danych, które potrzebne są podróżującemu automobiliście. Sekretarjaty i biura turystyczne Klubów, mają do dyspozycji odpowiedni materjał kartograficzny, przewodniki i „zbiór wiadomości turystycznych“, wydawnictwo A. I. A. C. R. obejmujące wszystkie państwa należące do tego zrzeszenia.

3) Wydaje członkom tryptyki na poszczególne państwa, lub książeczki z przepustkami granicznemi (Carnets de Passages en Douanes) ważne na przeciąg jednego roku, na 32 państwa europejskie i pozaeuropejskie.

4) Na podstawie upoważnienia Ministerstwa Robót

Publicznych, wystawiają członkom, Międzynarodowe Świadectwo Samochodowe i Międzynarodowe Pozwolenia na prowadzenie pojazdu potrzebne do wyjazdu samochodem zagranicę.

5) Wydają członkom legitymacje A. I. A. C. R. tak zwane Cartes de Presentation, na podstawie których to legitymacji, uzyskać można we wszystkich Klubach zagranicznych, należących do międzynarodowego zrzeszenia, informacje i takie pomoce, z jakich korzystają członkowie danego Klubu zagranicznego.

6) Kluby udzielają swym członkom porad i wskazówek, odnoszących się do wszystkich spraw automobilowych, interwenjują u władz w tych sprawach oraz w obronie praw, swoich członków.

7) Automobilklub Polski przy współpracy Klubów afiljowanych, ustanawia na drogach publicznych sygnały ostrzegawcze, drogowskazy, tablice orjentacyjne dla użytku automobilistów.

8) Przy Klubach istnieją dla użytku członków czytelnie z czasopismami, dotyczącemi automobilizmu i turystyki.

9) Kluby wydają swoje czasopisma lub komunikaty, w których informują członków o wszelkich zdarzeniach z dziedziny automobilizmu i życia klubowego.

Nie podajemy tutaj tych czynności i udogodnień dla automobilistów, które jeszcze nie zostały wprowadzone w życie, a których realizacja zamierzona jest na najbliższe lata, jak n. p. zorganizowanie technicznych stacji ratunkowych i t. d.

Przytoczyć teraz wypada warunki, w jakich rozwija się turystyka automobilowa w Polsce:

Stan dróg jest naogół jeszcze bardzo prymitywny. Jedynie województwo śląskie posiada gęstą sieć dróg o zmodernizowanych nawierzchniach. Województwa: poznańskie i pomorskie, mają gęstą i naogół w niezłym stanie pozostającą sieć dróg bitych. W województwach północno-wschodnich i wschodnich, dróg bitych jest mało, lecz z powodu nie-

zbyt dużego ruchu, przeważnie w dobrym stanie. W Małopolsce wschodniej, stan dróg jest średni. Najgorzej przedstawia się sprawa w województwach centralnych i w Małopolsce zachodniej, gdzie ruch samochodowy jest stosunkowo duży, a fundusze na utrzymanie dróg minimalne. Zwłaszcza w najbliższych okolicach większych miast, drogi są w najgorszym stanie.

W niedalekiej przyszłości spodziewać się jednak należy zmiany na lepsze, gdyż w związku z uchwaleniem funduszu drogowego, ma Rząd przystąpić z początkiem 1932 roku do przebudowy i zmodernizowania dróg. Na 1932 rok oddano już w przebudowę około 200 klm na najważniejszych szlakach turystycznych jak Warszawa — Kraków — Zakopane, Warszawa — Poznań i t. d. Żałować tylko wypada, że tak późno przystąpiono w Polsce do realizacji programu drogowego i że szereg lat zmarnowano, w ciągu których nasi sąsiedzi z zachodu i południa znacznie nas wyprzedzili.

Mapy drogowe i przewodniki. Posiadamy następujące wydawnictwa:

a) Mapa Samochodowa Polski w wydaniu f-my Trzaska, Evert, Michalski, w podziałce 1: 1.000.000, w jednym arkuszu, cena zł. 13.80.

b) Mapy Samochodowe Polski, wydawnictwo Instytutu Kartograficznego Gea w Warszawie — w 7-miu arkuszach.

c) Mapy Samochodowe w wydaniu Wojskowego Instytutu Geograficznego, w podziałce: 1: 300.000 (dotychczas wyszły 4 arkusze: Gdańsk—Gdynia, Bygdoszcz, Poznań, Kalisz, w cenie 2.70 zł. za arkusz.

d) Przewodnik Automobilowy po Polsce, w wydaniu Automobilklubu Polski, tom 1-szy w cenie zł. 16. —.

Mapy i przewodniki są do nabycia w Klubach Automobilowych i księgarniach.

Hotele. Lista hoteli polecanych przez Kluby Automobilowe ogłaszana jest w miesięczniku Automobilklubu Polski: „Auto“, oprócz tego Naczelna Organizacja Polskiego Przemysłu Hotelowego, wydała w trzech językach spis hoteli i pensjonatów w Polsce.

Na hotelach polecanych przez Kluby znajdują się tarcze polecające.

Urzędy celne czynne są w miesiącach zimowych (1/X do 1/III) od 8—12-tej i od 13—17-tej, w miesiącach letnich od 7—12-tej i od 14—19-tej. Pewne urzędy celne n. p. w Cieszynie, w Bytomiu czynne są całą dobę, zaś pewne urzędy na Podhalu, n. p.: Łysa Polana, Chyżne, Niedzica, o dużem znaczeniu dla turystyki, czynne są w miesiącach letnich do godz. 12-tej w nocy.

Przepisy ruchu. W Polsce jeździ się prawą stroną — wyprzedza się lewą. Na skrzyżowaniach, pojazdy nadjeżdżające z prawej strony, mają pierwszeństwo. Szybkość maksymalna w miastach i miejscowościach zabudowanych ograniczona jest do 40 klm na godzinę dla samochodów osobowych. W otwartym terenie nie ma ograniczonej szybkości maksymalnej byleby tylko kierowca, w każdej chwili mógł opanować pojazd. Samochody mają jeździć z zamkniętymi wydmuchami.

Ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej w razie wypadku, nie są w Polsce obowiązujące.

Opłaty od samochodów przeznaczone na fundusz drogowy wynoszą dzisiaj od samochodów osobowych do wagi 1.500 kg — 40 zł za 100 kg, powyżej 1.500 kg wagi — 600 zł. za 1500 kg i 50. — zł. za każde dalsze 100 kg rocznie. Wszystkie inne opłaty od samochodów na rzecz związków samorządowych, zostały zniesione ustawą o funduszu drogowym.

Dla samochodów zagranicznych, opłaty wjazdowe nie są przewidziane, z wyjątkiem Górnego Śląska, gdzie opłata zależnie od wielkości i karoserji samochodu, wynosi rocznie od 16 do 116. zł.

W porównaniu z państwami zachodniemi, znajduje się turystyka samochodowa u nas w stanie początkowym i przed nastaniem kryzysu gospodarczego doskonale się rozwijała. Obecnie jednak z powodu ciężkich warunków gospodarczych ulega pewnemu zastojowi, a zwłaszcza o ile chodzi o turystykę wewnątrz kraju. Przyczyną tego jest

również z dnia na dzień pogarszający się stan dróg nie konserwowanych należycie z powodu braku środków. Najważniejszym bowiem wymogiem rozwoju turystyki jest posiadanie dobrych i nadających się do komunikacji samochodowej dróg.

TURYSTYKA KAJAKOWA

Od niedawna przejawia się u nas **żywsze zainteresowanie turystyką wodną,** obudzone spopularyzowaniem **nowego rodzaju łodzi,** dotąd prawie u nas nieznanego — **kajaka.** Czy w formie kajaka drewnianego czy taniego dyktowego, czy w najdoskonalszej swej formie: **kajaka składanego** — kajak okazał się **znakomitą łodzią turystyczną,** kajak składany zaś nadto łodzią uniwersalną, nadającą się zarówno do turystyki **na wodach nizinnych,** jak na **górskich,** jak i **na morzu,** przytem zdatną również jako **łódź żaglowa i motorowa.**

Dzięki temu, oraz **dzięki wspaniałym naszym warunkom terenowym,** dzięki wreszcie **idealnemu połączeniu** czynników ściśle turystycznych z czynnikami zdrowotnemi: **słońca, powietrza i wody,** zdaje się nie ulegać wątpliwości, że turystyka kajakowa zajmie niebawem **dominujące stanowisko** wśród letnich sportów turystycznych, podobnie jak to się stało u naszych sąsiadów zachodnich.

Nasze wodne tereny turystyczne, odznaczają się **wielką różnorodnością.** Obok **górskich,** dzikich **szlaków karpackich,** posiadamy spokojne **szlaki nizinne,** obok wąskich, jarowych **szlaków podolskich,** — rozlane w dziesiątki ramion i kanałów **szlaki poleskie,** obok **szlaków jeziornych** — bałtycki **szlak morski.** Skala trudności naszych szlaków jest bardzo rozległa, przytem naogół spotykamy **niezbyt wiele przeszkód sztucznych** na naszych rzekach, dzięki słabemu wyzyskaniu siły wodnej.

OGÓLNY PRZEGLĄD POLSKICH SZLAKÓW WODNYCH.

A) **Dorzecze Górnej Wisły** — obejmuje **szlak górnej Wisły,** długości ok. 350 km. z Tyńcem, Krakowem, Puszczą Niepołomicką i Sandomierzem, szereg prawobrzeżnych **dopływów karpackich,** ze wspaniałemi szlakami górskiemi **Dunajca i Popradu** na czele, oraz kilka **lewobrzeżnych dopływów** z Wyżyny Małopolskiej.

B) **Dorzecze Środkowej Wisły** — o charakterze wybitnie nizinnym. **Szlak środkowej Wisły** liczy ok. 350 km. długości; nad nim leżą: Kazimierz, Puławy, Warszawa, Czersk i Płock. Główny szlak lewobrzeżny: **Pilica**; z prawobrzeżnych najważniejsze: **Wieprz, Bug** łączący się przez **Muchawiec i kanał królewski** z dorzeczem **Prypeci** i — **Narew,** wypływająca z Puszczy Białowieskiej, połączona przez **Biebrzę** i **Kanał Augustowski** z dorzeczem **Niemna** i grupą **jezior Suwalszczyzny,** a przyjmująca z prawego brzegu **szereg interesujących dopływów z jezior mazurskich.**

C) **Dorzecze Dolnej Wisły** — obejmuje szlak **dolnej Wisły,** długości ok. 250 km., z Toruniem, Świeciem, Chełmnem i Gdańskiem. — **Dopływy prawobrzeżne** z jezior mazurskich (z nich najważniejszy **Drwęca**) i **dopływy lewobrzeżne** z pojezierza pomorskiego: **Brda, Wda, Wierzyca** i inne.

D) **Dorzecze Warty** — podobne charakterem do dorzecza Środkowej Wisły. Główny szlak **Warty,** łączy się przez **Noteć** i **kanał Bydgoski** z dorzeczem dolnej Wisły i **grupą jezior pomorskich,** oraz z **jeziorem Gopłem.**

E) **Dorzecze Dniestru i Prutu** — obejmuje **szlak Dniestru** ze sławnym jarem, szereg **górskich dopływów prawobrzeżnych,** szereg **jarowych dopływów lewobrzeżnych, szlak Prutu,** stanowiący punkt wyjścia dla wypraw ku Morzu Czarnemu, i **szlak Czeremoszu,** przewyższający dzikością rzeki tatrzańskie.

F) **Dorzecze Prypeci** — odznacza się oryginalnym charakterem poleskim; stanowi zarazem prawdziwe **eldorado dla myśliwych i rybaków.** Główny szlak Prypeci łączy się szlakiem **Piny** i **Kanału Królewskiego** z dorzeczem Środkowej Wisły, a szlakiem **Jasiołdy** i **Kanału Ogińskiego** z dorzeczem **Niemna.** Jeszcze ciekawsze są **szlaki prawobrzeżne,** zwłaszcza **Styr z Ikwą i Horyń.**

G) **Dorzecze Niemna i Dźwiny** — o charakterze leśno-pagórkowato-jeziornym, obejmuje: szlak **Niemna,** łączący się poprzez szlak **Szczary (żeremia bobrów!)** z dorzeczem

Prypeci, a poprzez **szlak Czarnej Hańczy z jeziorami Suwalszczyzny** i z dorzeczem Środkowej Wisły; — jeziora: **Trockie, Świteź** i wiele innych. — **Szlak Wilji** z jeziorami **Świr, Narocz i Miadzioł,** krótki szlak granicznej **Dźwiny,** ważny jedynie jako punkt wyjścia dla wypraw na Łotwę i ku **Zatoce Ryskiej;** — wreszcie szlak **Dzisny.**

H) **Wybrzeże Morskie.** — Niewielki, lecz tem cenniejszy **szlak przybrzeżny,** zarazem **punkt wyjściowy** dla wypraw na zachód ku Rugji i Danji, na wschód i północ ku Prusom Wschodnim i Łotwie.

ORGANIZACJA TURYSTYKI KAJAKOWEJ.

Organizacją turystyki kajakowej kieruje **„Polski Związek Kajakowców"** w Warszawie (Myśliwiecka 3/5), łączący następujące kluby, wzgl. Sekcje Kajakowe w Polsce:

K. W. „Wisła" — Warszawa; Sekcja Wioślarska K. S. „Żoliborz" — Warszawa; Sekcja Kajakowa Akad. Związku Sportowego — Warszawa; Sekcja Turyst. Wodnej Żyd. Akad. Koła Miłośn. Krajozn. — Warszawa; 39 Harcerska Drużyna Żeglarska — Warszawa; Sekcja Kajakowa Akad. Związku Sportowego — Kraków; Koło Kajakowe Oddziału Wioślarskiego Sokoła — Kraków; Koło Kajakowe Ż. K. S. „Makkabi" — Kraków; Oddział kajakowy K. S. „Wawel" — Kraków; Sekcja Kajakowa Akad. Związku Sportowego — Poznań; Klub Kanoistów — Katowice; I Polski Klub Składakowców „Hellas" — Mysłowice; K. W. „Chorzowianka" — Chorzów; T. S. „Mościce" — Mościce; Sekcja Kajakowa Podlaskiego Klubu Narciarskiego — Biała Podlaska; Harcerska Żeglarska Drużyna — Ursynów; Związkowa Sekcja Kajakowców P. Z. K. — Warszawa;

Zakres działania Związku, względnie **poszczególnych Klubów,** obejmuje:

1) urządzanie wspólnych wycieczek i regat, 2) udzielanie swym członkom wszelkich informacyj z zakresu turystyki kajakowej, a w szczególności dotyczących szlaków wodnych polskich i zagranicznych (np. Sekcja Kajakowa A.

Z. S. Kraków ogłasza w sezonie, co piątek, komunikaty radjowe o warunkach wodnych w dorzeczu górnej Wisły), 3) udzielanie swym członkom porad i wskazówek co do sprzętu kajakowego, 4) budowę przystani i schronisk kajakowych, 5) utrzymywanie bibljotek i czytelń, zaopatrzonych w książki, mapy i czasopisma, dotyczące sportu kajakowego i turystyki wogóle, 6) wydawanie swym członkom zaświadczeń i legitymacyj, uprawniających do zniżek kolejowych i innych, oraz wydawanie tryptyków do tych państw, które to urządzenie wprowadziły, 7) współdziałanie w ochronie przyrody.

UDOGODNIENIA TRANSPORTOWE, CELNE, PASZPORTOWE I INNE.

Kajakowcy mogą korzystać z **25% zniżek kolejowych,** przysługujących w pewnych relacjach za okazaniem legitymacji Związku Polskich Towarzystw Turystycznych lub Polskiego Związku Narciarskiego. Członkowie Polskiego Związku kajakowców mogą, **w wypadkach większych wypraw,** na podstawie stwierdzenia P. Z. K., uzyskać **zaświadczenie Komendy Obwodu Przysposobienia Wojskowego,** uprawniającego do **50% zniżki.**

Dozwolone jest **zabieranie, jako bagażu ręcznego, do przedziałów wagonowych** osobowych, kajaków składanych, umieszczonych w **3—4 futerałach,** pod warunkiem, że nie przeszkadza to innym podróżnym i nie powoduje zanieczyszczenia lub uszkodzenia wagonów. (Okólnik Min. Kom. Nr. III, 4 Reg. 7459/31 z 28. VI. 31).

Kajaki zarówno składane, jak i nieskładane, można również przewozić **jako bagaż w wozach bagażowych,** przyczem opłata wynosi **za jeden kajak jak za 20 kg. bagażu.** (Dz. U, 61/31, poz. 496).

Kajakowcy, udający się **zagranicę,** mogą uzyskać **paszport żeglarski** (śródlądowy) za opłatą 3 zł. Paszporty takie wydają powiatowe władze administracji ogólnej, na podstawie zaświadczeń właściwych urzędów wodnych. Pa-

szporty te uprawniają posiadaczy do **wielokrotnego przekraczania granicy drogą wodną** i dwukrotnego na innej drodze. (Dz. U. 21/28, poz. 191).

Kajakowcy **uwolnieni są od opłaty celnej** za sprzęt sportowy, wywieziony dla celów uprawiania sportu, z Polski i przywożony przez nich zpowrotem do Polski. W razie posiadania większej ilości sprzętu, mogą oni sprzęt ten **odprawiać warunkowo.** Również sportowcy zagraniczni, przybywający w celach sportowych do Polski, są zwolnieni od opłaty celnej, względnie składania zabezpieczenia celnego, za przywożony sprzęt sportowy. (Rozp. Min. Sk. Nr. D. IV, 2861/1/31 z 18. VII. 31).

SCHRONISKA, OBOZOWNICTWO.

Specjalnych schronisk kajakowych **jeszcze nie posiadamy. Ważne dla turystyki kajakowej** są następujące **schroniska:**

1) **Schronisko** nad jez. **Narocz,** 2) schronisko Pol. Tow. Krajozn. nad jez. **Świteź,** 3) schronisko Ligi Morskiej i Kol. w Trokach nad jez. **Galwe,** 4) schronisko nad jez. **Wigry,** 5) hotelik „Pod Obłazem" w **Czorsztynie** nad Dunajcem, 6) Śląski Dom wycieczkowy w Sromowcach Niżnych **nad Dunajcem.**

Nadto **przystanie Klubów kajakowych, wioślarskich i żeglarskich:** w Czernichowie, Krakowie, Sandomierzu, Przemyślu, Warszawie, Modlinie, Płocku, Włocławku, Toruniu, Grudziądzu, Tczewie, Gdańsku, Gdyni, Mysłowicach, Nowym Sączu, Jarosławiu, Łomży, Ostrołęce, Pułtusku, Chełmży, Tomaszowie Mazowieckim, Bydgoszczy, nad jez. Charzykowskiem, nad jez. Garczyńskiem, w Koninie, Poznaniu, Kaliszu, Kruszwicy, Łucku, Pińsku, Grodnie, Wilnie.

Obozowanie pod namiotem nie natrafia na żadne przeszkody ze strony właścicieli gruntów przybrzeżnych.

PRZEPISY DROGI WODNEJ.

Przepisy drogi wodnej normują: ustawa wodna (Dz. U. 102/22), tymczasowe przepisy żeglugi na rzekach Państwa

Polskiego (Monitor P. 174-186/19), **Rozporządzenie o żegludze i spławie** na śródlądowych drogach wodnych (Dz. U. 29/28), **Rozporządzenie o statystyce taboru** żeglugi śródlądowej (Dz. U. 6/26) i inne.

W zastosowaniu **do turystyki** kajakowej **najważniejsze z tych przepisów** brzmią:

Kajaki winny trzymać się **zdala od parowców** i ciągów holowniczych. **Nie wolno zagradzać drogi** drugiemu płynącemu statkowi i przeszkadzać mu w dalszym biegu. **Wymijać należy w prawo.** Kajak obowiązany jest **ustępować z drogi parowcom, żaglowcom i wyścigowym łodziom wioślarskim,** zwłaszcza jadącym bez **sternika.** Jeżeli 2 łodzie **przecinają sobie kursy** tak, że może nastąpić zderzenie, to **ustępuje z drogi ta,** która ma drugą **ze swej prawej burty.** Statek **wyprzedzający** musi **ustępować** z drogi wyprzedzanemu.

Każdy kajakowiec powinien znać główne **sygnały dźwiękowe i optyczne,** jak również **oznaczenia szlaku** wodnego (np. na górnej Wiśle lewa strony nurtu jest oznaczona tyczkami białemi, prawa tyczkami z 2 wiechami, przeszkody są oznaczone tyczkami z ukośnym krzyżem).

Właściciele kajaków obowiązani są **zgłaszać swe łodzie corocznie do rejestracji,** przyczem otrzymują **„Poświadczenie Zgłoszenia".** Rejestrację przeprowadzają bezpłatnie właściwe **Zarządy Dróg Wodnych.**

KARTOGRAFJA I LITERATURA KAJAKOWA.

Narazie posługujemy się mapami **Wojsk. Instytutu Kartograficznego** w podz. 1:100.000, 1:75.000, 1:200.000, 1:300.000.

Ogólny przegląd szlaków wodnych Polski dają **mapy Romera:** Mapa Fizyczna Polski 1:2,500.000 (cena zł. 1.60), Romer i Szumański — Mapa Polski fizyczna 1:850.000 (cena zł. 30.—, mapa konturowa: zł. 2.40), mapy województw 1:200.000 (cena od zł. 24.— do 48.—) i Mapa polskich dróg wodnych, inż. Tillingera (cena zł. 15.—). Dwutygodnik „Sport Wodny" przynosi często **opisy** szlaków ze szkicami.

Posiadamy następujące **publikacje kajakowe** w języku polskim: **Lipawski — „Sport kajakowy“** (zł. 2.80); **Fonferko — „Jak zbudować kajak“** (zł. 2.20); **Bublewski — „Kajakami na szlaku wodnym“** (zł. 1.50); **Trzepałko — „Wskazówki dla wycieczek turystycznych z biegiem rzek“** (zł. 0.25), nadto z literatury wioślarskiej i żeglarskiej: **Grzelak — „Na wodach Narwi i Pilicy“** (zł. 3.—); **Grzelak — „Łódką z biegiem Wisły“** (zł. 3.50); **Aleksandrowicz — „Sport żeglarski“** (zł. 7.—).

Wiele materjału, interesującego także turystę, zawierają **dzieła hydrotechniczne**, np.: inż. Kędzior — „Roboty wodne“ (zł. 64.—); inż. Matakiewicz — „Żegluga śródziemna i budowa dróg wodnych“ (zł. 60.—) i in. Artykuły opisowe pomieszcza wydawnictwo P. B. P. „Orbis“ p. t. „Turysta Polski“.

WYTWÓRNIE SPRZĘTU KAJAKOWEGO.

Posiadamy w kraju następujące wytwórnie kajaków:

Wagner & Jenkner, Wytwórnia składaków, Bielsko.

„Mewa“, Wytwórnia łodzi składanych, Miłosław, Wlkp.

W. Urbaniak, stocznia łodzi drewnianych, Poznań, Kajaki dyktowe (klejankowe), w cenie kilkudziesięciu zł.. wyrabiają warsztaty szkół średnich i innych (np. Szkoła Rzemiosł w Pińsku).

Sprzęt kajakowy gumowy wyrabiają m. innymi: Fabryka Wyrobów gumowych, Wolbrom i „Vulcanit“, Fabryka przetworów kauczukowych, Warszawa, Turecka 2.

Prócz tego istnieją w Polsce zastępstwa wielu fabryk zagranicznych (Klepper, Hart, Berger, Kette, Pionier i in.).

JAK STARAĆ SIĘ O PASZPORT ZAGRANICZNY?

WSKAZÓWKI, PRZEPISY, OPŁATY I T. D.

I. INFORMACJE OGÓLNE.

Podanie i załączniki.

Celem uzyskania paszportu zagranicznego, należy czytelnie wypełnić podanie (formularz) według ustalonego wzoru. Na podaniu nalepić opłatę stemplową w kwocie Zł. 3-ch od podania i gr. 50 od każdego załącznika. Opłatę od załączników nalepia się również na podaniu.

Do podania należy dołączyć:

a) dowód obywatelstwa polskiego (stały dowód osobisty lub poświadczenie, akt uznania lub nadania obywatelstwa polskiego, legitymację urzędniczą, oficerską, książeczkę stanu służby oficerskiej i t. p.);

b) świadectwo kwalifikacyjne z Komisarjatu Policji Państwowej;

c) dowód wojskowy lub zezwolenie władz wojskowych (jak wyszczególniono powyżej);

d) jedną fotografję en face bez nakrycia głowy 6 x 7 cm. (taką samą, jak na świadectwie kwalifikacyjnem) i

e) dla niepełnoletnich — zezwolenie rodziców lub prawnych opiekunów, uwierzytelnione przez notarjusza lub władzę państwową.

Sposób uzyskania świadectwa kwalifikacyjnego.

Aby uzyskać świadectwo kwalifikacyjne, należy złożyć do właściwego Komisarjatu Policji Państwowej podanie wraz z dowodem osobistym, dowodem zameldowania i 2-ma fotografjami en face bez nakrycia głowy 6 x 7 cm. Do podania dołączyć opłatę stemplową w znaczkach stemplowych w kwocie 3 zł. od podania i 50 gr. od każdego załącznika. Opłatę za uzyskane świadectwo uiszcza się również w znaczkach stemplowych w kwocie 3-ch zł. Załatwienie podań

w sprawach świadectw kwalifikacyjnych przez Komis. Pol. Państw. trwa do 2-ch tygodni.

Od przedstawienia świadectwa kwalifikacyjnego są zwolnieni: urzędnicy państwowi, oficerowie W. P., profesorowie wyższych uczelni, adwokaci, osoby stanu duchownego.

Osoby w wieku wojskowym.

Mężczyźni w wieku wojskowym winni dołączyć do podania o paszport zagraniczny:

a) przedpoborowi (od 1-go stycznia tego roku, w którym kończą lat 18) — dowód rejestracji z Wydziału Wojskowego Magistratu swego miasta i dowód, stwierdzający konieczność wyjazdu;

b) poborowi zakwalifikowani do kategorji B — zaświadczenie Komisji Poborowej i dowód konieczności wyjazdu;

c) poborowi (od 1-go stycznia tego roku, w którym kończą lat 21, do dnia stawienia się przed komisją poborową) — dowód powtórnej rejestracji z Magistratu oraz dowód bezwzględnej potrzeby wyjazdu lub dowód na emigrację z rodziną; poborowi, którzy na Komisji Pobołowej uzyskali kategorję A, do chwili wcielenia do wojska, oraz poborowi, posiadający odroczenie służby wojskowej z tytułu studjów lub spraw rodzinnych, zaliczeni do ponadkontyngentowych, szeregowi urlopowani wskutek czasowej niezdolności do służby wojskowej — zezwolenie władz wojskowych.

Uwaga: Podanie w celu uzyskania zezwolenia, należy składać do właściwej Powiatowej Komendy Uzupełnień.

d) oficerowie: w służbie czynnej — zezwolenie Ministerstwa Spraw Wojskowych; rezerwy do lat 50-ciu — zezwolenie D. O. K.; w stanie spoczynku — legitymację oficerską, pospolitego ruszenia — książeczkę stanu służby oficerskiej;

e) szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia do lat 50-ciu — książeczkę wojskową, a w służbie czynnej wojskowej — zezwolenie Dowódcy Okręgu Korpusu.

II. OPŁATY I ULGI.

Paszporty zwyczajne.

Na zasadzie rozporządzenia Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z dnia 29 stycznia 1930 r. (Dz. U. Nr. 7 poz. 57) paszport może być wydany po uiszczeniu w gotówce następujących opłat:

1) opłaty stemplowej w myśl informacji w dziale I,

2) opłaty za paszport w gotówce w wysokości:

a) za jednorazowy wyjazd w celach osobistych nieemigracyjnych Zł. 200 (§ 1—a),

b) za wielokrotne wyjazdy Zł. 350 (§ 1—b).

3) opłaty w kwocie 1 zł. na koszta blankietu paszportowego (§ 11).

Opłaty za paszport i blankiety uiszcza się przez wniesienie odpowiedniej kwoty w gotówce do Oddziału Kasy Poborowej w Starostwie lub do P. K. O. na zasadzie zlecenia, które wydaje urzędnik, przyjmujący podanie.

Paszporty bezpłatne.

Poza dowodami wymienionemi w dziale I-ym (informacje ogólne); osoby ubiegające się o paszporty bezpłatne lub ulgowe winny złożyć:

Bezpłatne służbowe (§ 6 rozp.).

Urzędnicy państwowi, względnie oficerowie Wojsk Polskich, wyjeżdżający w sprawach służbowych winni przedstawić pismo przełożonej władzy państwowej, stwierdzające potrzebę wyjazdu w sprawach służbowych, dokładny rysopis, 2 poświadczone fotografje i (dla mężczyzn) — dowód wojskowy.

Bezpłatne emigracyjne.

I) dla otrzymania paszportów zagranicznych w celach:

a) emigracyjnych: 1) do krajów zamorskich — zaświadczenie Ekspozytury Urzędu Emigracyjnego, 2) do krajów zaś europejskich i azjatyckich — zaświadczenie Państwowego

Urzędu Pośrednictwa Pracy. Obowiązują tylko opłaty stemplowe (dział 1) i na koszta blankietu 1 zł. (jak wyżej). Paszporty te są bezpłatne.

Paszporty ulgowe.

Poza dowodami wymienionymi w dziale I (Informacje) winny złożyć osoby ubiegające o paszport ulgowy w celach:

b) handlowych: — jedno z zaświadczeń: Izby Przemysłowo-Handlowej, Izby Rzemieślniczej, Urzędu Celnego o wywożonych lub przywożonych towarach, Instytutu Eksportowego, Towarzystwa Rolniczego, lub dowodu, stwierdzającego bezwzględną potrzebę wyjazdu w celach handlowych i przemysłowych; opłata wynosi za jednorazowy wyjazd 25 zł. (§ 1—c i § 2), i za wielokrotne wyjazdy 200 zł. (§ 1—d i § 2);

c) żeglarskich — zaświadczenie Urzędu Dróg Wodnych; opłata za paszport 3 zł. (§ 3);

d) kształcenia się w szkołach średnich ogólnokształcących zawodowych i wyższych — zaświadczenie z podpisem dyrektora (rektora) uczelni o przyjęciu lub dowodu, uzależniającego przyjęcie na studja od osobistego zgłoszenia się; dla otrzymania zezwoleń na ponowny wyjazd w razie przyjazdu do kraju na wakacje świąteczne — studenci (uczniowie) winni udowodnić, że wykonywali w bieżącym okresie naukowym ćwiczenia i prace (jako dowód może być indeks, o ile na nim uwidoczniony jest przebieg studjów z podpisami profesorów, zaświadczenie o zdanych egzaminach, cenzurki). Do podań o prolongatę paszportów ulgowych na drugi i dalsze lata studjów, należy dołączyć zaświadczenie stwierdzające regularne uczęszczanie na studja oraz przejście na następny rok akademicki (szkolny). Opłata za paszport lub prolongatę — 20 zł. (§ 4 pkt. a);

e) Badań naukowych — zaświadczenie władz i instytucyj państwowych, organizacyj naukowych lub naukowo-zawodowych, stwierdzające potrzebę wyjazdu, opłata 20 zł. (§ 4 pkt. b);

f) kuracyjnych: 1) osoby cywilne — zaświadczenie lekarza powiatowego Starostwa Grodzkiego i świadectwo niezamożności z Urzędu Skarbowego, według miejsca zamieszkania; 2) osoby wojskowe w służbie czynnej — zaświadczenie komisyjne szpitala wojskowego, potwierdzone przez Szefa Sanitarnego Okręgu i zaświadczenie o wysokości poborów z zaznaczeniem, że poza poborami, majątku ani dochodów nie posiadają, lub zaświadczenie z Urzędu Skarbowego. Opłata za paszport 20 zł. (§ 4 c).

Uwaga: Paszporty ulgowe mogą być wydane o ile dochód nie przekracza: dla samotnego: 600 zł. miesięcznie, a dla żonatego 800 zł. i wartość majątku w obydwóch wypadkach 30000 zł.;

g) dla osoby, towarzyszącej niezamożnemu choremu, może być wydany paszport ulgowy, o ile lekarz powiatowy lub Komisja Szpitalna stwierdzi potrzebę opieki w podróży; opłata za paszport 20 zł. (§ 4 d.);

h) w celach uczestniczenia w zebraniach międzynarodowych, zjazdach naukowych, zawodach sportowych i t. p. — zaświadczenie Ministerstwa Skarbu (ul. Rymarska 3/5);

i) w sprawach społecznych petenci mogą uzyskać paszport ulgowy po przedstawieniu dowodu instytucyj państwowych lub samorządowych, stwierdzającego delegację ich w tych sprawach (§ 4—f);

j) dziennikarskich — podanie właściwej Redakcji czasopisma z wyszczególnieniem w niem: celu wyjazdu z kraju, do którego zainteresowany wyjeżdża i jak długi pobyt za granicą jest konieczny, oraz zaświadczenie właściwego Syndykatu Dziennikarzy, stwierdzające, iż wyjeżdżający jest zawodowym dziennikarzem. Redaktorzy odpowiedzialni mogą otrzymać paszport ulgowy bez zaświadczenia Syndykatu.

Wymienione pod punktem „j" paszporty ulgowe, mogą być wydane w ilości 1 do 8 za kontyngent jednego czasopisma. Opłata 20 zł.;

k) dziennikarskich Ajencyj Prasowych — podanie

właściwej Ajencji i zaświadczenie Syndykatu Dziennikarzy (jak pod punktem „j"). Opłata 20 zł.;

l) korespondentom pism zagranicznych może być wydany paszport ulgowy po dołączeniu do podania Prasowej Karty Legitymacyjnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych, ważnej na rok bieżący. Opłata 20 zł.;

m) literackich — zaświadczenie właściwego Związku zawodowego literatów — stwierdzające, że petent jest zawodowym literatem i że zachodzi potrzeba wyjazdu zagranicę (z wyszczególnieniem krajów) w sprawach zawodowych. Opłata za paszport 20 zł.;

n) w sprawach zawodowych autorów i kompozytorów scenicznych — zaświadczenie Związków wymienionych, stwierdzające, że petent wyjeżdża w celach zawodowych. Opłata 20 zł.;

o) osoby zamierzające wyjechać w sprawach familijnych, majątkowych i innych bardzo ważnych osobistych, winny dołączyć dowód, stwierdzający bezwzględną konieczność udania się zagranicę i zaświadczenie niezamożności (jak pod pkt. f), jeżeli wyjazd jest nagłym, ulga może być przyznana warunkowo za zobowiązaniem przedstawienia wymienionych dowodów po powrocie do kraju. Opłata za paszport 20 zł. (§ 5).

Obywatele o nieustalonej przynależności państwowej, wolni są od opłat paszportowych, o ile zamierzają wyjechać bez wizy powrotnej. Paszporty upoważniające do powrotu, mogą te osoby uzyskać wyłącznie na zasadach, wyszczególnionych w działach: I, II, III i IV.

Na wyjazdy do Gdańska wspomniani obywatele otrzymują paszporty i wizy powrotne bezpłatnie (po uiszczeniu opłaty stemplowej).

Dzieci do lat 14 o ile wyjeżdżają oddzielnie od rodziców, mogą uzyskać paszport bezpłatnie na zasadzie podania rodziców lub prawnych opiekunów. Podanie winno być uwierzytelnione przez Komisarjat Policji Państwowej lub Magistrat.

PASZPORTY KONSULARNE.

Paszporty konsularne mogą być przedłużone na powrót do miejsca zamieszkiwania zagranicą, o ile petenci zamieszkiwali w kraju nie dłużej 6-ciu miesięcy i czerpią środki utrzymania z zagranicy. Opłata za prolongatę 30 zł. od osoby i paszportu, wydanego na terenie wszystkich krajów z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Kanady. Paszporty wystawione w 2-ch ostatnich krajach podlegają opłacie 60 zł. za każde przedłużenie.

LEGITYMACJE TURYSTYCZNE I NARCIARSKIE.

W celu uzyskania poświadczenia legitymacyj turystycznych do Czechosłowacji, należy składać podanie bezpośrednio lub za pośrednictwem Towarzystwa Tatrzańskiego lub Związku Narciarskiego, załączając legitymację turystyczną, ważną na rok bieżący i dowód osobisty krajowy lub dowód obywatelstwa polskiego. Podania i poświadczenia legitymacji wolne są od opłat.

SPIS I ADRESY KONSULATÓW PAŃSTW OBCYCH W POLSCE.

Argentyna.

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Warszawa	Żabia 4	766-96	

Austrja.

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Warszawa	Koszykowa 11 b	8-64-96	11—13
Kraków	Wolska 4	152-60	11—13
Lwów	Sykstuska 35	3-97	11—13
Katowice	Zamkowa 3	25-18	11—13
Poznań	Pl. Wolności 18	18-30	11—13
Łódź	Targowa 63	196-60	11—13
Bielsko	Blichowa 27	17-30	11—13

Belgja.

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Warszawa	Świętokrzyska 25	752-82	10—13

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Katowice	Andrzeja 5	13-89	
Poznań	Słowackiego 55	65-51	
Łódź	Wólczańska 140	215-81	
	Brazylja.		
Warszawa	Krak. Przedmieście 58	604-09	10—14
Katowice	Marjacka 13	2-76	
Poznań	Kantaka 7	37-43	
	Bułgarja.		
Warszawa	Al. Ujazdowska 39	8-62-56	11—13
	Chile.		
Warszawa	Ujazdowska 9 a	8-14-86	
	Czechosłowacja.		
Warszawa	Koszykowa 18	8-03-68	11—13
Kraków	Gołębia 18	122-18	11—13
Lwów	Kornela Ujejskiego 4	6-85	11—13
Katowice	Mickiewicza 14	10-56	11—13
Poznań	Plac Sapieżyński 8	28-53	11—13
	Danja.		
Warszawa	Koszykowa 18	8-32-61	10—13
Poznań	Słowackiego 57	66-95	
	Estonja.		
Warszawa	Al. Ujazdowska 19	8-38-18	10—12
	Finlandja.		
Warszawa	Plan Napoleona 3	290-81	11—13
Katowice	Lompy 14	6-27	
Poznań	Focha 18	69-91	
Lwów	Łozińskiego 4	13-09	
	Francja.		
Warszawa	Aleja Róż 2	8-59-73	9½—12½

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Katowice	3 Maja 23	19-01	9½—12½
Kraków	Felicjanek 1	116-00	9½—12½
Lwów	Czarnieckiego 4	60-22	9½—12½
Poznań	Berwińskiego 1	64-28	9½—12½
Łódź	Al. Kościuszki 3	197-97	9½—12½

Grecja.

Warszawa	Marszałkowska 48	8-21-23	11—13
Kraków	Wiślna 3	102-28	

Hiszpanja.

Warszawa	Hotel Europejski	101 i 164	11—13

Holandja.

Warszawa	Czackiego 9	220-57	11—13
Łódź	Kopernika 40	147-12	11—13
Lwów	Mickiewicza 10		11—13
Poznań	Rzeczpospolitej 2	23-15	11—13
Kraków	Podwale 7	149-55	11—13

Japonja.

Warszawa	Foksal 10	614-73	11—13

Jugosławja.

Warszawa	Al. Ujazdowska 33	8-24-16 8-30-10	11—13

Kuba.

Warszawa	Przemysłowa 26		

Łotwa.

Warszawa	Szkolna 6	673-49	10—12
Łódź	Piotrkowska 143	174-64	10—12
Poznań	ul. 27 Grudnia 2	53-52	10—12
Lwów	Romanowicza 2		10—12
Wilno	Piaskowa 3	13-34	10—12

(Uwaga! Konsulaty w Warszawie i w Wilnie udzielają wiz dla wszystkich obywateli. — Pozostałe wizują tylko paszp. polskie).

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
	Meksyk.		
Warszawa	Hortensja 6	613-42	10—13
	Niemcy.		
Warszawa	Żórawia 42	747-12	9—11½
Kraków	Warszawska 7	125-11	9—11½
Łódź	Al. Kościuszki 85	128-70	9—11½
Katowice	Sokolska 8	7-81	9—11½
Bydgoszcz	Poznańska 2	1-79	9—11½
Poznań	Zwierzyniecka 15	66-22	9—11½
Toruń	Bydgoska 34/36	8-44	9—11½
	Norwegja.		
Warszawa	Foksal 3	655-53	11—13
	Paragwaj.		
Warszawa	Nowy-Świat 17		
	Peru.		
Warszawa	Oboźna 11	719-69	
Poznań	Plac Działowy 3	36-31	
	Persja.		
Warszawa	Kredytowa 8	442-82	11—13
	Portugalja.		
Warszawa	Foksal 14	657-60	10—13
	Rumunja.		
Warszawa	Wiejska 10	927-07	11—13
Lwów	Plac Marjacki 8	45-78	
Poznań	Plac Wolności 17	50-08	
	Stany Zjednoczone Am. Półn.		
Warszawa	Jasna 11	778-40	10—13

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
	Szwajcarja.		
Warszawa	Smolna 25	648-24	10—13
		w sobotę	do 12.
	Szwecja.		
Warszawa	Królewska 3	774-15	10—12
Katowice	J. Ligonia 3-5-7	22-71	
Poznań	Św. Marcina 26	20-71	11—13
Łódź	Cegielniana 20	198-50	11—13
Gdynia	—	12-01	
	Turcja.		
Warszawa	Szopena 2 a	8-25-49	10—13
	Urugwaj.		
Warszawa	Smolna 28	505-35	
	Wielka Brytanja.		
Warszawa	Czackiego 6	8-38-12	10—12½
Katowice	3 Maja 33	6-74	10—12½
Łódź	Ewangelicka 1	205-89	
	Węgry.		
Warszawa	Mokotowska 55	8-15-52	11—13
Kraków	Pl. Biskupi 7	130-44	11—13
Lwów	ul. 3 Maja 21	84-93	nieczynny
Katowice	Marsz. Piłsudskiego 5	6-49	11—13
Poznań	Sew. Mielżyńskiego 7	30-84	11—13
	Włochy.		
Warszawa	Plac Dąbrowskiego 6	619-15	wizy
Łódź	Kilińskiego 222	219-56	zniesione.
Katowice	Pocztowa 11	7-67	„

Związek Socj. Rep. Rad.

Miasto	ulica	tel.	godz. urz.
Warszawa	Poznańska 15	968-19	10—13
Lwów	Nabielaka 27	13-63	10—13
			(oprócz czwartków).

CO KOSZTUJĄ WIZY ZAGRANICZNE DLA OBYWATELI POLSKICH?

Argentyna.

Wiza pobytowa: zależna od kategoryj, których jest kilka, od zł. 43.70 do zł. 305.

Austrja.

Wiza pobytowa jednorazowa zł. 22, wielokrotna (1 rok) 44 złote, przejazdowa 1 stronna zł. 2.20, przejazdowa w 2 strony zł. 4.40.

Belgja.

Wiza pobytowa jednorazowa (do 3 mies.) zł. 20. Wielokrotna 3 mies. zł. 40, przejazdowa 1 stronna zł. 2, (ważność 2 tyg.). Przejazdowa 2 stronna 4 zł.

Studenci udający się poraz pierwszy na studja, winni załączyć:

1. Wypełniony formularz konsulatu, fotografję.
2. Dowód przyjęcia na uczelnię.
3. Zobowiązanie notarjalne ojca, matki lub opiekuna.
4. Świadectwo moralności.
5. Świadectwo lekarza urzędowego o stanie zdrowia.

(Wizę konsulat udziela na 1 rok za opłatą 20 zł.)

Osoby jadące na stały pobyt czy do rodziny, czy też celem objęcia posady winny załączyć:

1. 2 wypełnione formularze konsulatu, 2 fotografje.
2. Świadectwo pracy z Belgji (kontrakt) ewent. zobowiązanie któregoś z członków rodziny zam. w Belgji, poświadczone przez tamt. władze policyjne.
3. Świadectwo moralności.

4. Świadectwo lekarskie.

Sprawy podobne Konsulat przesyła do swego Rządu, celem otrzymania decyzji. — Czas trwania formalności wynosi od 4—5 tygodni.

Żony osób zamieszkałych stale w Belgji — które przedstawić mogą:

1. Wezwanie męża poświadczone urzędowo przez władze belgijskie.
2. Dowód policji belgijskiej o prawie stałego zamieszkiwania męża w Belgji.
3. Akt ślubny.
4. Świadectwo moralności.
5. Świadectwo lekarskie.
6. Wypełn. 2 formularze konsularne i 2 fotografje — otrzymują wizę natychmiastowo — bez uprzedniego zapytywania rządu belgijskiego.

Dla kupców pożądanem jest dołączanie zaświadczeń Izb Handl. Przem., świadectw przemysłowych i ewent. korespondencji z firmami belgijskiemi.

Brazylja.

Wiza pobytowa zł. 30. Należy wykazać się z posiadania gotówki w kwocie 250 dol. Zwolnione od powyższego przepisu są osoby wykupujące bilety okrętowe I i II kl. lub też posiadające „wezwania“ z Brazylji, poświadczone przez tamtejsze władze. Prócz tego wymagane jest: świadectwo moralności i lekarskie.

Bułgarja.

Wiza pobytowa (do 3 mies.) zł. 18.50, przejazdowa w 1 stronę także zł. 18.50.

Studenci na studja — za przedstawieniem dowodu przyjęcia na uczelnię bułgarską, otrzymują wizę bezpłatnie.

W sezonie letnim do 15/IX konsulat wydaje do kąpielisk morskich wizę bezpłatnie, tylko za opłatą karty kontrolnej 0.50 gr.

Czechosłowacja.

Wymagany 1 formularz. Wiza pobytowa (3 mies.) zł. 18.55. Wielokrotna 6 mies. zł. 37.10, przejazdowa 1 stronna (1 miesiąc ważności) zł. 2.65, przejazdowa 2 stronna 5.30 zł. Urzędnicy państwowi i wojskowi otrzymują na kurację wizę bezpłatnie. (Z wyjątkiem nauczycieli szkół państw.)

Danja.

Wiza pobytowa zł. 18. Przejazdowa 1 stronna zł. 7.20, (terminy 4—6 tygodni).

Estonja.

Wiza pobytowa zł. 18, przejazdowa 1 stronna 2 zł.

Finlandja.

Wiza pobytowa zł. 18 (do 2 mies.).

Francja.

Wiza pobytowa (do 1 roku) zł. 40.50. Wielokrotna to samo. Wiza tranzytowa zł. 2.50.

Konsulat wydaje równocześnie wizę do kolonij (Algier, Tunis, Marocco) za normalną opłatą zł. 40.50.

Studenci udający się po raz pierwszy na studja winni dołączyć:

1. Dowód przyjęcia na uczelnię francuską.
2. Zobowiązanie notarjalne ojca, matki lub opiekuna.
3. Świadectwo zamożności.
4. Maturę (Świadectwo dojrzałości).
5. Metrykę.

Opłata wynosi za wizę zł. 40.50, legalizację matury zł. 29,30, metryki zł. 24.50.

Dawni studenci mogą przedstawić tylko: dowód akademicki, oraz Kartę Identyczności.

Robotnicy, jadący w celach zarobkowych winni posiadać kontrakty pracy, poświadczone przez francuskie, Ministerstwo Pracy.

Grecja.

Wiza pobytowa Zł. 18.—, przejazdowa Zł. 3,60.

Hiszpanja.

Wymagany formularz. Opłata za wizę pobytową Zł.17.— przejazdową 2.— zł.

Holandja.

Wiza pobytowa 3 mies. Zł. 21.50, przejazdowa nie wymagana.

Italja.

Wiza dla obywateli polskich zniesiona.

Japonja.

Wiza pobytowa (1 rok) Zł. 18.—.

Jugosławja.

Wiza pobytowa Zł. 20.—. Wiza przejazdowa Zł. 2.— (w jedną stronę). Wiza przejazdowa w 2 strony Zł. 4.—.

Dla kuracjuszy konsulat wydaje wizę ulgową za Zł. 1.60.

Łotwa.

Wiza pobytowa Zł. 20.— (wymagany formularz).

Wiza przejazdowa Zł. 2.— (bez formularza).

Meksyk.

Wiza pobytowa Zł. 24.—, (na okres 6 mies. dla turystów) czyli 8 pesetów.

Wiza pobytowa Zł. 69.— dla emigrujących na stały pobyt, czyli 23 pesetów.

Niemcy.

Wiza jednorazowa pobytowa (do 2 mies.) Zł. 17.10. Wielokrotna 3 mies. Zł. 34.20 (tylko za zaświadczeniem niem. Izby Handl.), Przejazdowa w 1 kierunku Zł. 2.—. Przejazdowa w 2 strony Zł 4.—. Przejazdowa 2-krotna, z zatrzymaniem dwukrotnem (ważna 2 mies.) Zł. 34.20.

Norwegja.

Wymagane 2 formularze konsulatu. Wiza pobytowa do 2 mies. Zł. 17.—.

Persja.

Wiza pobytowa na 3 mies. Zł. 17.50. Na termin 1 roku Zł. 41.—.

Portugalja.

Wymagana 1 fotografja. — Wiza pobytowa Zł. 31.50. Przejazdowa to samo.

Rumunja.

Wymagany 1 formularz. Wiza pobytowa Zł. 20.—. Przejazdowa w 1 stronę Zł. 20.—. Osoby udające się w celach zarobkowych, winny okazać zezwolenie Inspektoratu Pracy.

Stany Zjednoczone Am. Póln.

Wiza pobytowa Dol. 10.—.

Szwajcarja.

Wiza pobytowa (3. mies.) Zł. 8.50. Wielokrotna (1 rok) Zł. 17.—.

Przejazdowa — bezpłatnie.

Szwecja.

Wiza pobytowa Zł. 16.80, przejazdowa Zł. 3.60.

Turcja.

Wiza pobytowa Zł. 25.—. Przejazdowa Zł. 10.—.

Wielka Brytanja.

Wymagany 1 formularz z fotografją. Wiza pobytowa Zł. 36.—, przejazdowa Zł. 5.—.

Kupcy winni legitymować się świadectwem przemysłowem, zaświadczeniem Izby Handl. Przem., ewentualnie korespondencją handlową z firmami angielskiemi.

Należy w miarę możności podać referencje znanych firm lub osób.

Wielka Brytanja. (Palestyna, Australja i Afryka).

Wiza **do Palestyny** Zł. 36.—. Osoby udające się na stały pobyt formalności wizowe winny załatwić za pośrednictwem Urzędu Palestyńskiego.

Turyści otrzymują 3 mies. wizę — winni jednak załączyć gwarancję bankową, minimum Ł. 40.— (czterdzieści funtów ang.).

Wizę do **Australji i Afryki poł.** konsulat wydaje posiadającym t. zw. affidavity (wezwania).

Węgry.

Wiza pobytowa Zł. 20.30. Przejazdowa 1 stronna Zł. 2.30. Przejazdowa 2 stronna Zł. 4.30.

Z. S. R. R. (Rosja).

Wiza pobytowa lub przejazdowa Zł. 50.90 oraz opłata za formularze. Wymagane 3 fotografje.

Chiny.

Wobec braku przedstawicielstwa na terenie Polski, po wizę należy kierować paszporty do Berlina. Wymagane 2 fotografje. Załatwia M. E. R. Berlin, Unter den Linden 57/58.

Egipt.

Wobec braku przedstawicielstwa w Polsce, należy kierować do **Berlina**, Wiednia lub Triestu.

Uwaga!

1) Paszporty przedstawione do wizowania winny być podpisane przez właściciela paszportu.

2) Paszporty do wizowania winny być kierowane do właściwych okręgów Konsularnych. W szczególności odnosi się to do konsulatów Francuskiego, Niemieckiego, Holenderskiego.

PRZEPISY DOTYCZĄCE PRZEKROCZENIA GRANICY WOLN. M. GDAŃSKA.

Osoby przekraczające granicę w. m. Gdańska, posiadać winny dowód osobisty, ze stwierdzonym obywatelstwem polskiem. Urzędnicy państwowi za okazaniem legitymacji służbowej.

Osoby nie posiadające obywatelstwa polskiego — w wypadkach kiedy przynależność państwowa nie jest ustalona — winny posiadać t. zw. dowód tożsamości (nansenowski), który wydaje Starostwo. Dowody takie winny być zaopatrzone w specjalną wizę wyjazdową i powrotną do Gdańska i z powrotem do Polski.

SKOROWIDZ ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI

Poniższe zestawienie obejmuje jedynie **najważniejsze kraje, miasta i rzeczy godne zwiedzenia zagranicą.** Z uwagi na konieczność **zwięzłego ujęcia,** spis powyższy **nie może być uważany za przewodnik** turystyczny. Chodzi głównie o to, aby turysta wybierający się w dłuższą podróż zagraniczną, **zorjentował się najogólniej**, jakie ciekawości przedstawia kraj, do którego jedzie i aby, **przy układaniu marszruty,** mógł ją ułożyć jaknajkorzystniej.

Dlatego też zestawienie to, obejmując **jedynie dane najważniejsze,** uzupełnione być musi przed podróżą, **gruntownem przestudjowaniem** drogi, co najlepiej uskutecznić w **biurze podróży.** Biuro podróży bowiem nie tylko zaopatrzy podróżnika **w bilet jazdy,** nie tylko udzieli **wszystkich potrzebnych informacyj i gotowego materjału informacyjnego,** ale **zapewnić może także hotel** prawie w każdem większem mieście Europy.

W Polsce biurem takiem jest **Polskie Biuro Podróży „Orbis“,** mające swe Oddziały i Ajencje **w każdem mieście kraju,** a ponadto zastępstwa w wszystkich ważniejszych miastach Europy. **Przed każdą podróżą zagraniczną należy poradzić się w „Orbisie“.** Nawet rutynowany i często zagranicę wyjeżdżający podróżnik, **tylko na tem skorzysta,** gdyż tak warunki komunikacyjne, jak też ceny i różne udogodnienia, ustawicznie się zmieniają we wszystkich krajach Europy.

Dla wygodnego przeglądu utrzymano **porządek alfabetyczny** krajów i miast, przyczem **przy nazwach tych** ostatnich, uwzględniono w większości wypadków używaną w Polsce **nomenklaturę.**

ANGLJA.

BIRMINGHAM: Kościół św. Marcina, Townhall, Bingley Hall. Hotel: Grand i t. d.

CAMBRIDGE: St. Peter College, Queens College, Bibljoteka uniwersytecka, Fitzwilliam Muzeum, Wieża Erazma. Hotele: University, Old Castle.

EDYNBURG (stolica Szkocji): Katedra, Dom Johna Knoxa, Pomnik Walter Scotta, Uniwersytet, Zamek. Hotel: North British Station.

GLASGOW (centrum handlowe Szkocji): Wielkie warsztaty, Giełda, Ratusz, Uniwersytet. Hotele: Central-Station, Grand.

LIVERPOOL: Doki, Giełda, Port, Town Hall, Seftn Park i t. d. Hotele: Midland, Adelphi, North Western.

LONDYN (stolica Anglji): Trafalgar Square, Most londyński, Ul. Królowej Wiktorji, Tower Hill, Piccadilly, San James Palast, Pall-Mall, Pałac Buckingham, Marble Arch, Whitehall, Muzeum brytyjskie, Tate Gallery, Opactwo westminsterskie, Westminsterska katedra, Parlament, Tower, Hyde Park, Katedra św. Pawła, Ogród zoologiczny. Wycieczki: do Burnham, do Windsoru, do Brighton. Hotele: Cecil, Victoria, Haymarcet, Imperial, Russel i t. d.

MANCHESTER: Katedra, Ratusz, Free Trade Hall, Owens College. Hotele: Midland, Queens.

OXFORD (najsłynniejsze miasto uniwersyteckie Anglji): Merton College, New College, Bibljoteka, Christ Church, Katedra i t. d. Hotel: Randolph.

SOUTHHAMPTON: Doki, Port, Warsztaty Tudor House, Hotel: South Western.

AUSTRJA.

BAD AUSSEE (letnisko i uzdrowisko). Wycieczki: do Grundelsee, Alt-Ausseersee i na Dachstein. Hotele: Post i wiele innych.

BADEN (słynne cieplice siarkowe). Hotele: Stadt Wien i wiele innych.

BAD GASTEIN (wysokogórskie centrum uzdrowiskowe): Dom zdrojowy, liczne spacery. Hotel: Salzburgerhof.

BAD GLEICHENBERG (uzdrowisko): Zdroje alkaliczne, Wziewalnie. Hotele: Mailand i wiele innych.

BAD HALL (słynne uzdrowisko jodowe). Wycieczki: do opactwa Benedyktynów. Hotele: Kaiserin Elisabeth i w. inn.

BAD ISCHL (letnisko): Dom zdrojowy. Hotele: Post i w. inn.

BREGENCJA: Muzeum krajowe. Wycieczka: na Gebhardsberg. Kolej linowa. Hotel: Post am See i w. inn.

FELDKIRCH: Zamek. Wycieczki: do Księstwa Liechtenstein. Hotele: Krone i w. inn.

GMUNDEN: Kąpiele, Zamek Cumberland. Wycieczka: do zamku Ortha; kolej linowa na Feuerkogel. Hotele: Krone i w. inn.

GRAZ: Ratusz, Uniwersytet, Muzeum krajowe, Zamek. Hotele: Grünes Baum i inn.

HOF GASTEIN: Termy radjoaktywne, Letnisko i stacja sportów zimowych. Hotele: Moser i w. inn.

INNSBRUCK: Baza turystyki wysokogórskiej i ośrodek sportów zimowych. Kościół „Goldenes Dachl“, Grobowiec Maksymiljana I, Muzeum ludowe, Ferdinandeum, Ogród botaniczny, Uniwersytet z bibljoteką. Wycieczki: na Berg Isel, do zamku Ambras (zbrojownia), na Zugspitze (kolejka linowa). Hotele: Wiktoria i w. inn.

KITZBÜCHEL: letnisko i zimowisko. Wycieczka: do Schwarzsee i na Hahnekamm (kolejka linowa). Hotel: Weisser Rössel i inn.

KLAGENFURT: Muzeum krajowe. Wycieczka: do Wörthersee. Hotele: Mosel Werdino i inn.

LEOBEN: Środowisko austrjackiego szkolnictwa górniczego.

LINZ: Stara i nowa katedra, Muzeum krajowe. Wycieczki: na Pöstlingberg (kolej górska), do św. Florjana i t. d. Hotele: Scharmühler i inn.

MARIAZELL (najsłynniejsze letnisko austrjackie): Kolej linowa na Bürgeralpe. Hotele: Drei Hufeisen i w. inn.

MÜRZUSCHLAG: Letnisko i centrum sportów zimowych. Wycieczki: na Raxalpe, na Schneealpe, Mürzsteg i t. d. Liczne hotele.

PÖRTSCHACH: Kąpielisko nad Wörthersee. Hotele: Pörtschacherhof i w. inn.

SALZBURG: Katedra, Rezydencja, Mozarteum, Twierdza. Wycieczka: do Hellbrun, „Augustinerstübli", do Berchtesgaden i do Königssee w Bawarji. Hotele Pitter i w. inn.

ST. ANTON AM ARLBERG: Letnisko i wysokogórska stacja sportów zimowych. Hotele: Goldenes Kreuz i w. inn.

ST. WOLFGANG: Kościół, ze słynnym ołtarzem Pachera. Wyjazd koleją zębatą na Schafberg. Hotele: Grand i w. inn.

SEMMERING: Słynne uzdrowisko wysokogórskie, stacja sportów zimowych. Wycieczki: na Rax i Sonwendstein. Hotele: Südbahn, Panhans i w. inn.

WIEDEŃ (Stolica Austrji): Ringi, Graben, Kärtnerstrasse, Katedra św. Szczepana, Kościół Kapucynów (groby Habsburgów), Kościół św. Karola, Kościół wotywny, Zamek cesarski (Burg), Skarbiec, Muzeum Sztuk Pięknych, Muzeum przyrodnicze, Ratusz, Uniwersytet, Gmach parlamentu, Gmach opery, Wystawa Sztuk Pięknych w gmachu „Secesji", Prater, Schönbrunn. Wycieczki bliższe: do Prateru, do Ogrodu zoologicznego, na Kahlenberg (polska kaplica); dalsze: na Semmering, na Rax, do Kobenzl, jazda parowcem do Wachau. Liczne hotele.

ZELL AM SEE: Stacja wysokogórska. Wycieczki: na Schmittenhöhe (kolej linowa). Hotele: Excelsior i w. inn.

BELGJA.

ANTWERPJA: Katedra, Muzeum, Port, Ogród zoologiczny. Hotele: Grand, Industrie i t. d.

BRUKSELA (stolica Belgji): Pałac sprawiedliwości, Zamek królewski, Katedra św. Guduli, Rynek, Domy cechowe, Ratusz, „Manneken piss", Galerja obrazów starej szkoły, Muzeum Würtza, Muzeum przyrodnicze. Wycieczki: do Malines, do Gent, Ruiny opactwa S. Bavon. Hotele: Palace, Albert I, Terminus Nord, Grand, Scheers, De Bordeaux i inn.

BRUGES: Wielki plac, St.-Saubveur, Kanały. Hotele: Grand, Memling Palace i inn.

LIEGE: Kościół św. Jakóba, Kościół św. Marcina, Pałac sprawiedliwości, Ratusz, i t. d. Hotele: d'Arlon, De Suède, du Chemin de fer i i.

OSTENDA: Port i kąpielisko morskie. Latarnia morska, Kościół farny, Ratusz, Muzeum przyrodnicze, Muzeum Libaerta, Akwarjum. Hotele: Continental, Helwecja, Wellington i inn.

SPA: Uzdrowisko. Kasyno, Park, i t. d. Hotele: de Leeken i w. inn.

BUŁGARJA.

SOFIA (Stolica Bułgarji): Nowa Katedra, Kościół św. Zofji, Meczet, Pamiątki tureckie. Hotele: Grand, Imperial, Union, Bulgarie i in.

RUSZCZUK: Port na Dunaju. Dzielnica turecka. Hotele: Bristol, Europe i in.

WARNA: Główny port Bułgarji. Kąpielisko morskie. Hotele: London, New York i w. i.

CZECHOSŁOWACJA.

BRNO: Kościół Kapucynów, Ratusz, Katedra, Park, Pomnik Karbonarjuszy, Spielberg. Hotele: Grand i w. in.

FRANZENSBAD (Frantiskovy Lazne): Zdrojowisko. Liczne hotele i pensjonaty.

KARLSBAD (Karlovy Vary): Słynne zdrojowisko, Sprudel, Muzeum Miejskie, Wieża sprudlowa, Wytwórnia soli karlsbadzkiej. Wycieczki: do Jahymowa (Joachimstal) i t. d. Hotele: Kroh, Grand, Park, Pupp, Anger, Olimpik, Post i t. d.

MARIENBAD (Marianske Lazne): Słynne zdrojowisko. Hotele: Palace, Grand, Casino, Ott, Neptun i t. d.

PRAGA (Stolica Czechosłowacji): Hradczyn, Stare miasto, Katedra, Wieża prochowa, Karlovy most, Pałac Wallensteina, Teatr Narodowy, Stara Synagoga, Cmentarz żydowski, Rudolfinum, Muzeum Krajowe, Muzeum Przemysłowe, Wysehrad i t. d. Liczne wycieczki w okolice.

Hotele: Paris, Ambassador, De Saxe, Grand, Sruobek, Atlantique i w. in.

PRESZBURG (Bratislava): Katedra, Zamek, Bulwar Dunajowy, Wycieczki: do Małych Karpat, Hotele: Central i w. in.

DANJA.

KOPENHAGA (Stolica Danji): Port, Muzeum Torwaldsena, Princens Palais, Gliptoteka, Muzeum Przemysłowe, Ratusz, Uniwersytet, Zamek Christiansborg, Ogród botaniczny, Muzeum mineralogiczne, Muzeum królewskie, Amalienborg, Rosenborg. Wycieczki: do Klampenborg, Skodslog, Helsingör (Helsingborg), oraz do Szwecji: Landskrona, Malmö. Hotele: d'Angletere, Palace, Cosmopolite i w. i.

REYKJAVIK (Stolica Islandji): Katedra, Uniwersytet, Interesujące budowle drzewne, Kilka hoteli.

FINLANDJA.

HELSINKI (Stolica Finlandji): Muzeum narodowe, Atheneum. Hotele: Kömp, Societets Houset.

WYBORG: Muzeum, Zamek, Park, Hotele: Andrea i in.

FRANCJA.

AIX-LES-BAINS (miejsce kąpielowe — termy): Kasyno, Łuk Kampanusa, Świątynia Diany i t. d. Wycieczki: Marlioz, Sax du Bourget, Haute Combe, Col du Chat. Hotele: Lafayette, Excelsior, G. H. d'Aix, de France i t. d.

AJACCIO (na Korsyce): Dom urodzenia Napoleona, Pomnik, 5-iu Bonapartych, Katedra, Kaplica Fesch z grobowcem matki Napoleona Letycji, Place de Palmiers, Ratusz i t. d. Wycieczki: do zamku Pozzo di Borgo, do Punta della Parata. Hotele: Grand Hotel d'Ajaccio, Hotel Continental, Hotel Globe.

AVIGNON: Muzeum Calvet, Ratusz, Katedra, Pałac papieski. Hotele: Dominion, Grand. i in.

BASTIA (na Korsyce): Stare miasto, Bulwar Paoli,

Rynek i plac św. Mikołaja, Pomnik Napoleona. Hotel: Imperial i in.

BIARRITZ: największe kąpielisko na południu Francji. Wycieczki: do Lourdes, do Hendaye, do San Sebastian (w Hiszpanji). Hotele: Continental, Grand, Metropole, Bellevue, Bayonne i w. i.

BORDEAUX: Port, Pomnik Żyrondystów, Muzeum, Katedra. Hotele: Continental, Regina i in.

BOLOGNE SUR MER: Bazylika Notre Dame, Jetèe du Nord Est. Hotele: Louvr & Terminus, Bristol-Chridol i in.

BREST: Muzeum, Port wojenny i handlowy, Most zwodzony. Hotele: France, De Voyageur.

CALAIS: Port, Latarnia morska, Notre Dame, St. Pierre lés Calais. Hotele: Terminus, Du Commerce, Excelsior, Metropole.

CANNES (Obok Nicei): Najważniejsza kuracyjna miejscowość Riwjery francuskiej. Allée de la Liberté, Municipjum, Kasyno. Wycieczki: Promenada nad brzegiem, Boullevards de la Croisette, Wyspy de le Rin (motorówką). Hotele: Majestic, Beau Sejour, Gray et Albion, Mont Fleury, Regina i inne.

CARCASSONE (Znana stacja turystyczna, — pomnik średniowiecza): Hotele: Bristol, de la Cité i w. in.

CHAMONIX: Wysokogórska stacja klimatyczna. Sporty zimowe. Hotele: des Alpes, Astoria, de la Poste, Carlton i t. d. Wycieczki: w grupę Mont Blanc i t. d.

GRENOBLE: Ratusz, Kościół św. Andrzeja, Pałac Sprawiedliwości, Muzeum, Notre Dame. Hotele: Suisse et Bordeaux, Moderne i in.

HAWR (Le Havre): Port. Wycieczki: do Trouville i Deauville. Hotele: Continental, Normandie, Strasbourg i in.

LILLE: Kościoły: Notre Dame, św. Andrzeja św. Katarzyny, Pałac Sztuk Pięknych, Giełda. Hotele: De l'Europe, de Mulhouse, Strasbourg i in.

LOURDES (cel pielgrzymek katolickich): Groa, Ba-

zylika. Wycieczki: do Centralnych Pireneji i t. d. Hotele: Bellevue, Splendid, Confort, La Provence i in.

LYON: Plac Carnota, Giełda, Pomnik Republiki, Muzeum tkanin, Bazylika, Pałac Sztuki, Muzeum, Park Tete d'Or. Hotele: Palace, Grand, Terminus i in.

MARSYLJA: Port, Palais Longchamps, Katedra, Tor wyścigowy, Park, Pałac prefektury. Wycieczka: do Chateau d'If (zamek z powieści hr. Monte Christo). Hotele: Grand Marseille, Grand Metropole, Regina, Orient i in.

MENTONA: Promenade du Midi, Boulevard de Garavan. Wycieczki: Cap. S. Martin, Point St. Louis. Hotele: Westminster Royal, Grand Hotel des Anglais, des Iles Britaniques, Majestic, St. James i in.

METZ: Pobojowiska, Katedra, Ratusz. Hotele: Royal, Grand, Europejski i in.

MONTE CARLO: Kasyno i słynny dom gry, Teatr. W czasie sezonu liczne imprezy. Wycieczki: do Monaco, (Muzeum oceanograficzne), do la Turbie i t. d. Hotele: Riviera Palace, Beau Rivage, Terminus i in.

MONT SAINT-MICHEL: Opactwo i stare mury. Hotel: Poulard i in.

NANCY: Plac Stanisława, Ratusz, Łuk triumfalny. Hotele: Excelsior, Angielski, Thiers i w. i.

NICEA: Promenade des Anglais, Promenade de la Jetée, Kasyno, Zamek. Wycieczki: San Remo, Monte Carlo, Cannes, Mentona, Villefranche, Grasse (fabryka perfum) i t. d. Hotele: Bristol, Regina, Metropole, de Paris, Mirabelle i w. in.

ORLEAN: Katedra, Ratusz, Muzeum. Wycieczka do źródeł Loary. Hotele: Grand, Moderne i in.

PARYŻ (Stolica Francji): Łuk triumfalny (grobowiec Nieznanego Żołnierza), Plac de la Concorde, Kościół Madeleine, Ministerstwo Marynarki, Pola Elizejskie, Trocadero, Wieża Eiffla, Inwalidzi, Parlament, Touilerie, Luxenbourg, Louvr, Pantheon, Kościół św. Genowefy, Sorbona, Muzeum Cluny, Notre Dame, Ratusz, St. Gervais, Plac Bastylji, Wielkie

Bulwary, Opera, Komedja Francuska, Pałac królewski, Bois de Boulogne, Plac Clichy, Montmartre, Bazylika Sacre Coeur i t. d. i t. d. Wycieczki: do Wersalu, do Malmaison, Fontainebleau, Sevres, Chantillie i t. d. Hotele: Claridge, Terminus Nord, Louvris, Livingstone, des Colonies, Monreal, Ambassador, Astor, Grand, Littré i w. in.

REIMS: Pobojowiska, Katedra Notre Dame, Plac królewski. Hotele: Grand, Lafayette i in.

ROUEN: Katedra, Pałac Sprawiedliwości, Stary Rynek, Wielki Zegar. Wycieczka: Colline Bon-Secours. Hotele: de la Post, du Nord i in.

ST. MALO: Kąpielisko, Port. Hotele: France i Chateaubriand, Cartier, i in.

STRASBOURG: Pomnik Gutenberga, Kościół św. Tomasza, Uniwersytet, Ratusz. Hotele: Union, Maison Rouge, Hotel de la Ville, de Paris, Pfeiffer i w. in.

TOULOUSE: Kapitol, Muzeum, Ogród królewski, Muzeum Sztuk Pięknych. Hotele: Grand, Compagnie du Midi i in.

TOURS: Ratusz, Katedra. Hotele: Métropole, du Croissonit.

VICHY: Uzdrowisko. Hotele: Ambassadeur, Astorja, Thermal, Albert I., Celestine i w. inn.

FRANCUSKA AFRYKA.

ALGIER: Port kolonji francuskiej. Dzielnica arabska Kasbach, Dzielnica arystokratyczna, Mustapha Supérieur, Ogród botaniczny, Meczet el Dscherid, Abd'el'Rhaman. Wycieczki: do Oazy — Bou Saada, do Biskry. Hotele: Régence Algier, de L'Oasis i w. in.

BATNA: Lasy cedrowe. Wycieczka: do Timgad i do Lambèse. Hotele: Angielski, Orient i in.

BISKRA: Stacja klimatyczno-zimowa. Wyrób dywanów, Stare miasto. Wycieczka na pustynię. Hotele: Palace Royal i in.

BONE: Wycieczka do ruin rzymskich (Hippona). Hotel: Grand d'Orient.

KONSTANTYNA: Dzielnica arabska, Pałac Achmed-Beja, Meczet Kebir. Hotele: Cirta Grand i in.

KAIROUAN: Miejsce pielgrzymek mahometańskich, Wyrób dywanów, Najstarszy meczet świata Sidi Okba. Hotele: Grand de France, Splendide.

TANGER (miasto w Marokku): Babel Marsa, Wielki meczet. Wycieczka do Kap Spartel. Hotele: Cecil, Continental i inn.

TUNIS (stolica i główny port Tunisu): Miasto mahometańskie, starożytne i nowe, Port. Wycieczka: do ruin Kartaginy. Hotele: Majestic, Tunisia Palace, St. Georges i inn.

HISZPANJA, PORTUGALJA I MADERA.

BARCELONA: Plazza de Cataluna, Muzeum del Parque, Santa Maria del Mar, Liczne kościoły i muzea. Wycieczki: do Vall Vidrera i na Tibidabo. Hotele: Riz, Continental, Espana i in.

BILBAO: Kościół Santiago, Paseo del Arsenal. Hotele: Carlton, Excelsior i in.

BURGOS: Katedra św. Mikołaja, Dom Cyda, Zamek. Wycieczka do klasztoru las Huelgas. Hotele: de Paris, Norte y Londra i inn.

CORDOWA: Katedra, Alcazar, Most nad Gwadalkwiwirem. Hotele: Regina, De Simon i in.

ELCHE: Jedyny w Europie las palmy daktylowej.

GRANADA: Alameda, Katedra, San Nicolas (panorama na Sierra Nevada), Alhambra, Generalife. Hotele: Alhambra, de Paris i in.

MADRYT (stolica Hiszpanji): Muzeum Prado, El Retiro, Muzeum archeologiczne, Akademja, Armerja (słynna zbrojownia), Zamek królewski, Puerta del sol; Walki byków. Wycieczki: do Eskurialu, Aranjuezu i do Toledo (katedra św. Krzyża, Alcazar, Santa Maria la Blanca). Hotele: Riz, Savoy, Metropolitano, Nacional i inn.

MALAGA: Alameda, Katedra, Jardines de Larios. Wycieczka na Gibralfaro (widok) i do egzotycznych ogrodów Koncepcji. Hotele: Principe de Asturias, Caleta Palace i inn.

SAN SEBASTIAN: Największe kąpielisko morskie Hiszpanji. Spacer do Koachy, Wyjście na Monte Urgull. Hotele: Maria Cristina, Continental, La Paz i in.

SANTIAGO (Znane letnisko): Katedra, Kościół św. Franciszka. Hotele: Suizo.

SEGOWJA: Rzymski wodociąg, Katedra, Alcazar. Hotele: Comercio, Europeo i in.

SEWILLA: Katedra, Ayuntamiento, Alcazar, Casa de Pilatos, Uniwersytet, Caridat (obrazy Murilla), Muzeum prowincjonalne, Arena. Hotele: Inglaterra, de l'Orient i inn.

WALENCJA: Katedra, Audjencja, Glorietta, Giełda jedwabiu. Wycieczka do Albufera. Hotele: Palace, Reina Victoria i in.

LIZBONA (Stolica Portugalji): Avenida da Liberdade, Alameda, Kościół Estrella, Ogród botaniczny, Nossa Senhora do Monte (widok na zatokę i ujście Tajo). Wycieczki do Belem i Klasztoru Hieronima. Hotele: Avenida Palace, De l'Europe, Frankfort i in.

FUNCHAL (stolica Madery): Zimowa stacja lecznicza, Katedra, Park. Wycieczka: na Monte i Camara de Lobos, Hotele: Reid Palace, Jone Bellavista i t. d.

GIBRALTAR: Port wojenny. Wycieczka: do Skał małpich (Europe Point) i do Tangeru w Marokko. Hotele: Grand Cecil, Bristol.

HOLANDJA.

AMSTERDAM (stolica Holandji): Port, Dom Rembrandta, Ogród zoologiczny i akwarjum, Giełda djamentów, Rijks Museum (kolekcja malarzy szkoły flamandzkiej), Pałac królewski. Wycieczka na wyspę Marken. Hotele: Amstel, Victoria, Fleissig i w. in.

ROTTERDAM: Miasto portowe, Port, Stare miasto, Biały dom, Lotnisko, Kościół św. Wawrzyńca (słynne organy), Ogród Zoologiczny, Muzeum Boymana. Hotele: del Europe, Monopole, Coomans i w. in.

JUGOSŁAWJA.

ARBE (Rab): Malownicza wyspa — rezerwat. Miejscowość kąpielowa, Katedra, wiele zabytków i pomników sztuki. Hotele: Grand, Imperial, Praha i w. in.

BELGRAD: Katedra, Zamek królewski, Teatr Narodowy, Twierdza. Hotele: Palace, Srbski Kralj, Excelsior i w. in.

BLED (Weldess): Miejscowość kuracyjna nad jeziorem Bled. Wycieczki: w Alpy Julijskie. Hotele: Parkhotel i wiele innych.

CATTARO (Kotor): Miejsce kąpielowe nad morzem. Wycieczki: drogą sztuczną przez Łowczen do Cetynji starej Stolicy Montenegro. Hotele: Slavija, Graz i inn.

CRIKVENICA: Najsłynniejsze kąpielisko morskie Jugosławji. Hotele i pensjonaty b. liczne.

DUBROWNIK (Raguza): Miasto historyczne, kąpielisko morskie i stacja klimatyczna. Stare miasto, Studnia Onufrego, Pałac Djiodici, Ratusz, Klasztor Dominikanów. Wycieczka: na wyspę Lokrum i do pobliskiej miejscowości Kupari (kąpielisko morskie). Liczne hotele i pensjonaty. (Imperial, Lapad, Victoria, Central i t. d.).

MOSTAR: Meczet, Stary most rzymski, Bazar i t. d. Hotele: Narenta i inne.

PŁYTWICKIE JEZIORA: Malownicze jeziora, otoczone zalesionemi wyżynami Karstu. Hotel: Plitwice.

SARAJEWO: Miasto o charakterze częściowo wschodnim, Wyrób dywanów, Dzielnica turecka, Meczety, Cerkiew staroserbska. Liczne wycieczki w okolice. Hotel: Europa i in.

SEBENICO (Sibenik): Katedra, Loggia, Spacer do twierdzy św. Iwana. Wycieczka do wodospadów. Hotel: Krk i in.

SPALATO (Spljet): Pałac Djoklecjana. Wycieczki do Salony (rzymskie wykopaliska). Hotele: Central, Slavija i in.

SUSAK: Główny port Jugosławji. Wycieczki do Crik-

venicy i do Tersatto, Punkt wyjścia wycieczek morskich. Hotele: Jadran, Continental i in.

ZAGRZEB: Plac Jelacica, Górne Miasto, Plac Zryni'ego, Pamiątki i zabytki, Muzea. Hotele: Esplanade, Palace, Royal, Imperial i in.

NIEMCY.

AKWIZGRAN: Ratusz, Muzeum. Wycieczki: do cieplic Burtscheid. Hotele: Palast, Union, Quellenhoff i in.

BADEN-BADEN: Najsławniejsze kąpielisko niemieckie, Dom zdrojowy, Stary zamek. Hotele: Kurhof, Europäischer Hof, Golf i in.

BERLIN (stolica Niemiec): Zamek, Aleja Zwycięstwa, Unter den Linden, Katedra, Uniwersytet, Muzea, Ogród Zoologiczny i t. d. i t. d. Wycieczki: do Grunewald, nad Wannsee i do Potsdamu (Zamek królewski). Hotele: Adlon, Esplanade, Central, Continental, Nordland, Harmonia i t. d.

BREMA: Port, Muzeum miejskie, Katedra, Giełda, Plac Targowy. Wycieczki: do Bremerhaven i na Helgoland. Liczne hotele: Hillmann, Kronprinz i i.

DÜSSELDORF (stolica reńskiego zagłębia przemysłowego): Muzeum historyczne, Most na Renie. Hotele: Palast, Bredenbacherhof i in.

DREZNO: Zamek królewski, Muzea, Kościół św. Zofji, Ogród botaniczny, Kościół P. Marji. Wycieczki: do Saskiej Szwajcarji i do Miśni (fabryka porcelany). Hotele: Bellevue, Continental, Europahof, Bristol, Rom i t. d.

FRANKFURT NAD MENEM: Kościół św. Pawła, Plac Göthego, Muzeum, Katedra, Kościół św. Mikołaja. Hotele: Frankfurterhof, Englischerhof, Hamburgerhof, Continental i in.

GARMISCH-PARTENKIRCHEN (znane letnisko i zimowisko w górnej Bawarji): Centrum sportu zimowego. Kolej linowa na Zugspitze. Hotele: Sonnenbichel, Neuwerdenfels, Garmischerhof i w. in.

HAMBURG: Port, Giełda, Hala sztuki, Ogród zoologiczny, Most djabelski, Muzeum. Wycieczka: do Cux-

haven, ewentualnie na Helgoland. Hotele: Atlantic, Streit, Reichshof i w. in.

HEIDELBERG: Uniwersytet, Zamek, Kościół św. Piotra. Hotele: Europäischer Hof, Schrieder, Baeyrischer Hof i w. in.

KOLONJA: Katedra, Most na Renie, Port. Hotele: Excelsior, Monopole, Metropole, Eden i w. in.

LUBEKA: Ratusz, Kościół P. Marji, Muzeum Sztuki i kultury. Wycieczka: do Travemünde (Kąpielisko morskie). Hotele: International, Kieler Hof, i inn.

MAGDEBURG: Ratusz, Katedra, Cytadela. Hotele: Magdeburger Hof.

MANNHEIM: Urządzenia portowe, Zamek. Hotele: Park, Royal i in.

MONACHJUM: Pinakoteka, Glyptoteka, Propyleje, Niemieckie Muzeum, Uniwersytet, Galerja obrazów, Browar dworski. Wycieczki do okolicznych zamków. Hotele: Bayerischer Hof, Grand, Vier Jahreszeiten. Sächsischer Hof i w. in.

NORYMBERGA: Muzeum germańskie, Klasztor Kartuzów, Stare miasto, Kościół P. Marji, Ratusz, Zamek, Mury obronne. Hotele: Grand, Wirtemberger, Central, Bamberger i w. in.

OBERAMMERGAU: słynie z przedstawień pasyjnych (co 10 lat). Hotele: Wittelsbach i w. in.

SZCZECIN: Ratusz, Zamek, Kościół św. Jakóba. Wycieczki: do Heringsdorfu i na wyspę Rugję. Hotele: Metropole, Preussen, Hof i w. in.

STUTTGARD: Zamek królewski, Teatr dworski, Akademja, Muzeum krajowe. Hotele: Schlossgarten, Royal i in.

WIESBADEN (największe uzdrowisko Niemiec): Zamek królewski, Teatr, Dom zdrojowy. Hotele: Nassauer Hof, Rose, 4 Jahreszeiten, Metropole i w. in.

WROCŁAW: Rynek, Ratusz, Katedra, Uniwersytet, Muzeum przemysłowe. Hotele: Monopol, Vier Jahreszeiten i w. in.

WÜRZBURG: Katedra, Rezydencja, Muzeum Luid-

polda, Stary most. Wycieczki: na Marienberg. Hotele: Russischer, Reichshof i w. in.

NORWEGJA.

OSLO (Stolica Norwegji): Etnograficzne muzeum, Muzeum Ludowe (okręty Wikingów). Holmenkollen, Frognerseteren, Ekeborg, Sandvika i t. d. Hotele: Grand, Bristol, Savoy, Windsor i t. d.

BERGEN (najważniejsze obok Oslo centrum handlowe): Targ rybi, Muzeum hanseatyckie i t. d. Hotele: Norge, Rosenkranz i in.

HAMMERFEST (najdalej na północ wysunięte miasto Europy): Kolumna południkowa. Hotel: Jansen.

NORDKAP: przylądek północny — wyjście na cypel.

SPITZBERGEN: grupa wysp w północnem morzu lodowatem na brzegu wiecznego lodu, cel wycieczek okrętowych.

TRONDHJEM: Katedra, Zamek Christjansena, Wodospady i t. d. Hotele: Britanja, d'Angleterre i in.

RUMUNJA.

BUKARESZT (stolica Rumunji): Muzea, Ateneum, Musel Calinderi, Lido. Wycieczki: do Lacul Snagov, do Sinaja (rezydencja królewska), do Brassov (dawniej Kronstadt). Hotele: Athene, Boulevard, Grand Majestic i in.

CONSTANZA: najsłynniejsze kąpielisko morskie Rumunji. Liczne hotele i pensjonaty.

GAŁACZ: port rumuński. Hotele: Grand, Metropole i in.

SZWAJCARJA.

BAZYLEA: Muzeum sztuki, Muzeum historyczne, Ratusz, Ogród zoologiczny. Hotele: Savoy, Jura i w. in.

BERNO (stolica Szwajcarji): Dom związkowy, Most nad Aarem, Pomnik pocztowy, Wieża zegarowa i t. d. Hotele: Belevue, Bären i w. in.

GENEWA: Muzeum, Pałac Ligi Narodów, Ratusz,

Teatr, Wyspa Rousseau i t. d. Wycieczka: do Chamonix i t. d. Hotele: Grand, Richemond, Des Alpes i w. i.

INTERLAKEN: Centralny punkt turystyczny Szwajcarji. Wycieczki: do Jeziora Brienz, Thun, w rejon Jungfrau, do Gründelwald. Górska kolejka na przełęcz Jungfrau. Hotele: Savoy, National, Victoria i w. in.

LOZANNA: Wielki most, Uniwersytet, Ratusz i t. d. Wycieczki: do Vevey, Montreaux i t. d. Hotele: Lauzanne Palace, Royal, Belvedere, Mirabeau i w. i.

LUGANO: Droga nad brzegiem jeziora. Wycieczki: do Paradiso, Castagnola, i t. d. Hotele: Grand, Bristol, Au Lac, Lugano, Continental i w. i.

LUCERNA: Lwi pomnik, Ogród lodowcowy, Mosty nad Reuseem, Stare miasto. Wycieczki: na Rigi, na Pilatus, przejazd jeziorem Czterech Kantonów (kaplica Tella), Axenstrasse, Flüellen i t. d. Liczne hotele i pensjonaty.

S. MORITZ: Jedno z największych centrów sportu zimowego w Europie. Uzdrowisko. Kolejki zębate i linowe. Wycieczki: doPontresiny, do Tirano, do Samaden, do Maloji, na Mureigl i t. d. Hotele: Grand, Carlton, Kulm, Belvedere, Eden, Post, Badrutt, Steffani i t. d.

ZÜRICH: Uniwersytet, Technika, Stare miasto, Muzeum krajowe. Wycieczki: na Itlü i w. i. Hotele: Grand, City, Excelsior, Central, Falken, Gothard i t. d.

SZWECJA.

GÖTEBORG: Port, Ogród botaniczny, Muzeum. Wycieczki: do Sarö, do Styrsö i t. d. Hotele: Eggers, Kontorist Foreningens i w. in.

STOCKHOLM (stolica Szwecji): Port, Ośrodek życia handlowego, przemysłowego i artystycznego krajów północnych. Zamek królewski, Giełda, Kościół św. Gertrudy, Stary ratusz, Most Nordbro, Muzeum narodowe, Muzeum północne, Muzeum biologiczne, Ogród zoologiczny. Wycieczki: parowcami do Saltjöbadan, Drotningholl, oraz do dawnej stolicy Szwecji Upsali. Hotele: Continental, Carlton, Grand, Kung Carl, Regina i in.

UPSALA (dawna stolica): Miasto uniwersyteckie, Katedra, Uniwersytet, Stary Zamek, Muzeum. Hotele: Upsala Gill.

WĘGRY.

BUDAPESZT (stolica Węgier): Stare miasto (Buda), Pałac królewski, Baszta rybacka, Kościół koronacyjny, Pomnik św. Stefana, Most łańcuchowy na Dunaju, Kościół farny, Kościół katedralny, Muzeum Narodowe, Parlament, Wyspa św. Małgorzaty, Muzeum sztuk pięknych, Park miejski, Ogród zoologiczny, Muzeum rolnicze. Wycieczki: na Schwabenberg, do Gödölö (stare miasteczko, fortyfikacje, katedra, minaret), do Lillafüred (uzdrowisko), na pusztę, oraz liczne wycieczki Dunajem. Hotele: Grand, S. Gellert, Britania, Hungaria, Central i w. in.

JEZIORO BALATON: licznie uczęszczana miejscowość kąpielowa nad Jeziorem Błotnem. — Liczne Hotele i pensjonaty.

DEBRECZYN: Centrum puszty.

WŁOCHY.

ABACJA: Nadmorskie miejsce kąpielowe. Wycieczki: do Lovrany, do Woloski, do Fiume, na Monte Maggiore, do grot Adelsbergu, na wyspy quarneryjskie, i t. d. Hotele: Palace, Quarnero, Bellevue, Excelsior, Grand, Eden Quisisana, liczne pensjonaty i t. d.

AGRIGENTO: Greckie świątynie, Hotele: Des Temples, Bretagne, Gellia i in.

ANKONA: Łuk Trajana, Wycieczka: do Loreto. Hotele: Roma e Pace, i t. d.

BOLZANO (Bozen): Wycieczki: w Dolomity. Hotele: Laurin, Greif, Mondschein.

COMO: Katedra, Muzeum miejskie. Wycieczki: Brunale (widok) Torno i t. d. Hotele: Grand Plinius, Metropole au Lac, San Gottardo i w. in.

BOLONJA: Kościoły: San Petronio, San Domenico, Krzywe wieże, Uniwersytet, Stadjon. Wycieczka do Ma-

donna di San Luca. Hotele: Grand, Majestic, Bologna, Roma, Regina i t. d.

BRINDISI: Corso Garibaldi, S. Giowanni al Sepolcro, Wielka kolumna. Hotel Grand-International i inn.

CAGLIARI: Terasa Humberta I., Wieża słoniowa, Katedra. Hotel: Scala di Ferro.

CATANIA: Katedra, Muzeum, Amfiteatr. Wycieczki: na Etnę i na Ita-Plaja. Hotele: Bristol, Grand Bretagne i w. in.

CORTINA D' AMPEZZO (centrum Dolomitów): Stacja sportów zimowych. Wycieczki: na Tre Croci, Misurina i t. d. Kolej linowa. Hotele: Tre Croci, Grand, Monte Cristallo, Corona, Cortina i w. in.

FERRARA: Castello, Casa dei Diamanti, Rynek, Katedra. Hotele: Ferrara i in.

FIUME: Muzeum morskie, Port, Katedra. Wycieczki: do Susaku, Abacji, na wyspy quarneryjskie i t. d. Hotele: Grand Europa, Bona Via i w. in.

FLORENCJA: Katedra, Baptisterium, Piazza della Signoria, Pałac Pittich, San Lorenzo (Groby Medyceuszów), Loggia, Palazzo vecchio, Uffici (najsławniejsza galerja obrazów we Włoszech), Santa Croce, Ponte vecchio. Wycieczki: Do Fiesole i t. d. Hotele: Excelsior, Italja, Majestic, Cavour, Parlamento, Milano, Terminus, i t. d.

GENUA: Port, Via Garibaldi, Via Independenza, Katedra, Galeria Mazzini, Campo Santo, Santa Annunziata, Castellaccio. Wycieczki: do Pegli, do Nervi i t. d. Hotele: Savoia, Majestic, Isotta, Miramare, Italia, Minerva i w. in.

LIVORNO: Port, Piazza Garibaldi, Pomnik, „Quattro Mori", Hotel: Palace.

MEDJOLAN: Katedra, Galerja Wiktora Emanuela, Santa Maria delle Grazie, Ospedale, La Scala, Muzeum, Castello, Akwarjum i t. d. Wycieczki: do Lago Maggiore, do jeziora Como, i t. d. Hotele: Grand Continental, Corso Splendid, Bristol Schmid, Parc i w. in.

MERAN (miejscowość klimatyczna): Hotele: Grand, Esplanade, Meranerhof, Emma, Continental i t. d.

MESSYNA: Katedra, Annunziata dei Catalani, Cmentarz. Wycieczka do Punta del Faro. Hotele: Grand, Select i w. in.

NEAPOL: Muzeum Narodowe, Castel Nuovo, Duomo San Genaro, Villa Nationale, Aquarium. Wycieczki: do Pompei i na Wezuwjusz, na Capri, do Sorrento i t. d. Hotele: Excelsior, Continental, Grand, Metropole, Patria, Riviera i t. d.

ORVIETO: Cmentarzysko etruskie, Katedra. Hotele: Palace, Grand Royal.

PADWA: Uniwersytet, Katedra św. Antoniego z jego grobowcem. Hotele: Grand, Storione i w. in.

PALERMO: Katedra, Palaco Reale, Katakumby, Politeama Garribaldi. Wycieczka: do Mon-reale i do la Favorita. Hotele: Grand des Palmes, Excelsior, De France, Savoy, Centrale i w. in.

PIZA: Katedra, Bapristerium, Campanila, Krzywa wieża, Cmentarz. Hotele: Minerva-Terminus, Nettuno i in.

POSTUMIA (Adelsberg): Największe i najpiękniejsze groty Europy. Hotele: Adria i Paternos.

RAPALLO: Zimowa miejscowość kuracyjna na Rivierze lewantyjskiej. Wycieczki: do Porto Fino, Rufa i t. d. Hotele: Excelsior & New Casino, Grand et Europe, Regina i w. i.

RIWA (nad jeziorem Garda): Wycieczki: do wodospadu Ponale i do Torbole. Hotele: Lido, Bellevue, Au Lac, Centrale, Europe, S. Marco i i.

RAWENNA: San Vitale, Katedra, Baptisterium, Akademja, Grób Dantego, Grób Teodoryka. Wycieczka do lasu pinjowego. Hotele: Royal, Marco, Byron i w. i.

RZYM (Stolica Włoch): Forum Romanum, Łuk Konstantyna, Colosseum, Forum Trajanum, Pałac na Palatynie, Termy Carracalli, Panteon, Via Appia, Katakumby, Grobowiec Cecylji Metelli, Kościół: Quo Vadis, Kościół św. Piotra, Watykan, (kaplica sykstyńska, bibljoteka i muzeum), Pomnik Wictora Emanuela, Santa Maria Maggiore, San Giovanni in Laterano, św. Schody, San Pietro in vincoli (sta

tua Mojżesza), Villa Borghese, Monte Pincio, Kapitol, Fontanna Trevi, Pomnik Garibaldiego, liczne muzea, wykopaliska i t. d. Wycieczki: do Tivoli (Villa d'Este, Villa Adriana), Castelli Romani, do Frascatti, do Genzano (przy jeziorze Nemi), do Ostji (port starożytny, miejscowość kąpielowa) i t. d. Hotele: Grand, Continental, Metropol, Imperial, Ludovisi, Boston, Locarno, Londres, Francini, Termini, i w. in.

SAN REMO: Stare miasto, Promenada nadbrzeżna. Wycieczki: do Bordighery. Hotele: Grand Bellevue, des Anglais, National et Hungaria, Savoy i i.

SIENA: Loggia della Mercantia, Pallazo publico, Katedra, Baptisterium, Akademja i t. d. Wycieczki: do Osservanca (klasztor), Monte Olivetto i t. d. Hotele: Continental, Royal i in.

TAORMINA: Teatr klasyczny, Zamek. Wycieczka: do Mola. Hotele: Excelsior, S. Domenica, Palace, Metropole, Regina i in.

TRIEST: Corso, nowy Port, Targ rybacki. Wycieczka: do Miramare. Hotele: Savoya, Excelsior, Metropole, Vanoli i in.

TRIPOLIS (w Afryce włoskiej): Łuk Marka Aureliusza, Zamek, Meczety. Wycieczki: do Oazy Tagiura i Leptis Magna. Hotele: Grand, Nationale i in.

TURYN: Pałac królewski, Zbrojownia, Królewskie ogrody, Akademja nauk. Wycieczka do Pinerolo. Hotele: Grand Europe, Suisse, Terminus, Roma i i.

WENECJA: Plac św. Marka, Kościół św. Marka, Wieża zegarowa, Campanilla, Prokuracje, Pałac Dożów, Most Westchnień, Most Rialto, Posąg Coleoniego, Giardini Publici. Wycieczki: do Lido, Murano, San Lazzaro, Burano. Hotele: Danieli, d'Italia, Bristol, Britannia, de la Gare, Flora, Nationale, Hungaria i t. d.

WERONA: Piazza Dei Signori, Pomnik Dantego, Katedra, Amfiteatr, Ogrody (prastare cyprysy). Hotele: Londra & Reale, Milano i in.

KRAJE LEWANTYŃSKIE.

Egipt — Palestyna — Grecja — Turcja — Syrja.

KAIR (Egipt): Miasto portowe, zarazem stacja klimatyczna. Meczety, Groby kalifów, Egipskie i arabskie muzeum, Ogród Zoologiczny, Kościół koptyjski, Cytadela, Bazar arabski, Groby mameluków, Stare miasto, Uniwersytet arabski. Wycieczki: do Piramid w Gizeh, do Sfinksa, do Helouanu, do Heliopolis, do Bedraszen (stare Memfis) i do Luxoru. Hotele: Continental, National, Cecile House i Shepheard.

ALEKSANDRJA (Egipt): Muzeum grecko-rzymskie, Rzymskie katakumby, Obelisk Pompejusza, Bibljoteka. Wycieczka: do Ramleh i Miramare. Hotele: Claridge, Majestic, Windsor i in.

ASSUAN (Egipt): Bazar, Groby Faraonów, Świątynia Izydy i t. d. Wycieczka: do pierwszej Katarakty. Hotele: Grand i Cataract.

CHARTUM (Egipt): Stolica egipsko-angielskiego Sudanu. Zwiedzenie pobojowiska Kerreri. Hotele: Sudan i Government.

LUXOR (Egipt): Świątynie Luxoru i Karnaku. Groby królewskie, Grób Tutankamona, Kolosy Memnona. Wycieczki: do Teb i t. d. Hotele: Luxor, Savoy i Winter-palace.

WADI HALFA (Egipt): Centrum handlowe przy drugiej kataraktcie.

HAIFA (Palestyna): Wycieczka na górę Karmel i do Zamku Akka. Hotel Windsor.

JAFFA (Palestyna): Zwiedzenie miasta (zwiedzenie Tel-Avivu, nowego żydowskiego miasta). Kilka hoteli.

JEROZOLIMA (Palestyna): Kościół św. Grobu, Meczety, „Mur płaczu“, Via Dolorosa, Muzea, Groby królów, Kościół Zbawiciela, Ogród Gethsemani i t. d. Wycieczki: na górę Oliwną, do grobu Racheli, do Betleem, do Jerycho, nad Jordan i nad Martwe Morze. Hotele: Grand. St. John i t. d.

NAZARET (Palestyna): Kościół Zwiastowania, Studnia P. Marji. Hotele: Hospicjum Franciszkanów.

ATENY (Stolica Grecji): Akropolis, Świątynia Zeusa, Łuk Hadrjana, Teatr Dionizosa, Aeropag, Cela Sokratesa, Stadjon, Królewski Pałac, Muzeum Narodowe, Stary Bazar, Świątynia Tezeusa, Maraton, Uniwersytet, Akademja Umiejętności, Wieża wiatrów. Wycieczka: do Eleuzis. Hotele: Grand Bretagne, Grand d'Angleterre i w. i.

ARGOS (Grecja): Punkt wyjścia dla zwiedzenia Miken. Hotel: Xenon.

KORFU (Grecja): Pałac królewski, Cytadela. Wycieczka: do Achilejonu i na wyspę Odysseusa (Ponti Konisi). Hotele: D'Angleterre, Belle Venise i i.

KORYNT (Grecja): Zwiedzenie Starego Koryntu (świątynia) i Zamku. Hotel: De la Grande Bretagne.

SALONIKI (Grecja): Biała wieża, Łuk triumfalny Galeriusa, Kościół św. Jerzego, Cytadela. Hotel: Majestic i w. i.

KONSTANTYNOPOL (Stambuł): Dawna stolica Turcji. Wieża Gałacka, Nowy Most, Bazar, Seraj, Wysoka Porta, Meczety, Cmentarz, Pałac Pera i t. d. Wycieczki: przez Bosfor do Skutari i t. d. Hotele: Pera Palace, Tokatljan, Grand de Londres i w. in.

SMYRNA (Mała Azja): Bazary, Most, Cmentarz mahometański, Dzielnica żydowska i turecka. Wycieczka: na górę Pagos. Hotele: Grand de la Ville, Splendid i w. i.

LARNACA (na Cyprze): Kościół św. Łazarza, Słone Jezioro. Wycieczka: do Nikozji i Famagosty.

INSTYTUCJE I ORGANIZACJE
ZAJMUJĄCE SIĘ TURYSTYKĄ W POLSCE.

Referat Turystyki przy Ministerstwie Komunikacji. Warszawa — Ministerstwo Komunikacji.

Referat Turystyki przy Ministerstwie Robót Publicznych. Warszawa — Ministerstwo Robót Publicznych.

Związek Polskich Towarzystw Turystycznych. Warszawa — Żórawia Nr. 9.

Automobilklub Polski. Warszawa — Al. Szucha 10. (Adresy klubów afiljowanych podane są w ustępie p. t.: „Turystyka samochodowa").

Biuro Wycieczkowo-Turystyczne Gminy Polskiej. Gdańsk — Wallgasse 16 A.

Deutscher Alpenverein. Katowice — ul. Marszałka Piłsudskiego 6.

Gdyński Związek Propagandy Turystycznej. Gdynia — Magistrat.

Miejskie Biuro Propagandy. Kraków — Smoleńsk 9.

Nadmorski Związek Propagandy Turystycznej. Wejherowo — Starostwo.

Podolskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze w Tarnopolu. (Posiada Oddziały w: Tarnopolu, Zbarażu, Zborowie, Złoczowie, Brodach, Radziechowie, Kamionce Strumiłłowej, Przemyślanach, Brzeżanach, Podhajcach, Buczaczu, Trembowli, Skałacie, Kopyczyńcach, Czortkowie, Borszczowie, Zaleszczykach).

Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. Kraków — ul. Potockiego 5. (Adresy Oddziałów podane są w ustępie p. t.: „Turystyka górska").

Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Warszawa — ul. Karowa Nr. 31. (Adresy Oddziałów Towarzystwa są następujące: w Bracławiu — Starostwo (Inż. Przyborowski); w Białymstoku — Warszawska 37; w Brześciu — Białostocka 45; w Bydgoszczy — Libelta 5; w Chełmnie — Gimn. Im. Czarnieckiego; w Chojnicach — Sąd Okręgowy; w Głę-

bokiem — Macierz Szkolna; w Grudziądzu — Lipowa 28; w Gdyni — Gimn. Zegarskiego; w Inowrocławiu — Ustronie 9; w Jędrzejowie — Sem. Naucz.; w Kaliszu — Sąd Okręg.; w Kartuzach — Nadleśnictwo; w Kielcach — Sem. Naucz. (N. Hubicka); w Krakowie — Grodzka 64 (Instytut Geograficzny); w Lublinie — Solna 5, m. 13; we Lwowie — Kościuszki 9; w Łodzi — Kościuszki 17; w Łowiczu — Kościuszki 12; w Nowogródku — Województwo; w Nowogrodzie Łomżyńskim; w Olkuszu — Szkoła Rzemieśln.; w Opatowie — Resursa Urzędnicza; w Ostrowcu — Górzysta 5; w Pabjanicach — Zamkowa 65; w Piaskach Luterskich — p. Matyaszewski; w Pawłowie Śląskim — Główna 63; w Pińsku — Kościuszki 65; w Piotrkowie — Rynek 3; w Poznaniu — Matejki 6 (p. Moskalewski); w Równem — Gimn.; w Radomiu — Podjazdowa 1; w Sandomierzu — Żeromskiego; w Sępólnie — Sąd Powiat. (Dereziński); w Sieradzu — Szkoła powsz.; w Skierniewicach — Szkoła, Kolejowa 4; w Słonimie — Kościuszki 7; w Suwałkach — Sąd Okręgowy; w Szczęśliwicach — p. Dobsch; w Święcianach — Starostwo; w Tomaszowie Maz. — Mościckiego 6; w Tomaszowie Lub. — Magistrat; w Toruniu — Konopnickiej 15; w Tucholi — Starostwo; w Warszawie — Karowa 31; we Włocławku — Słowackiego 1, a; w Wolborzu — Ks. Pertkiewicz; w Wilnie — Dominikańska 3 (Gimn. Mickiewicza); w Wołkowysku — Sem. Naucz.; w Zagożdżonie — Fabryka prochu; w Zamościu — Gimn.; w Żninie — Magistrat.

Polski Touring Klub. Warszawa — ul. Bagatela 3.

Polski Związek Kajakowców. Warszawa — Myśliwiecka 3. (Związek jednoczy 26 towarzystw, których adresy podane są w osobnym ustępie p. t.: „Turystyka kajakowa“).

Polski Związek Narciarski. Warszawa — Żórawia 23, m. 5. (Związek jednoczy 82 towarzystw, których adresy podane są w ustępie p. t.: „Turystyka zimowa“).

Polski Związek Towarzystw Wioślarskich. Warszawa — Foksal 18.

Polski Związek Turystyczny. Kraków — Szpitalna 36. —

Pomorski Związek Popierania Turystyki. Toruń — Konopnickiej 4.

Sekcja Turystyczno-Wycieczkowa Komisji Międzyzwiązkowej Kulturalno-Artystycznej. Warszawa — Chmielna 49.

Sekcja Wycieczkowa T. U. R. Warszawa — Czerwonego Krzyża 20.

Śląskie Towarzystwo Wystaw i Propagandy. Katowice — ul. Stawowa 14.

Towarzystwo Popierania Turystyki. Chojnice — Rynek 2.

Towarzystwo Turystyczne Beskidenverein. Bielsko — Wzgórze 14. (Towarzystwo posiada Oddziały: w Pszczynie, Nowym Bytomiu, Nowej Wsi i Królewskiej Hucie).

Wojewódzka Komisja Turystyczna. Katowice — Województwo.

Wojewódzki Związek Popierania Turystyki. Kraków — Długa 1. Izba Przem.-Handl.

Wołyńskie Towarzystwo Krajoznawcze. Łuck — Dyrekcja Robót Publicznych. (Towarzystwo posiada Oddziały: w Kostopolu, Kowlu, Krzemieńcu i Dubnie).

Związek Uzdrowisk Polskich. Warszawa — Świętokrzyska 17.

Związek Żydowskich Akademickich Kół Miłośników Krajoznawstwa. Warszawa — Nowy Świat 21. (Oddział w Krakowie — Lubicz 3; we Lwowie — Lindego 10; w Wilnie — Ludwisarska 4).

Żydowskie Towarzystwo Krajoznawcze w Polsce. Warszawa — Ogrodowa 8 A. (Towarzystwo posiada Oddziały: w Warszawie, Częstochowie, Łodzi, Zagłębiu, Łęczycy, Wilnie, Lwowie, Kaliszu, Włocławku, Kutnie i Chełmnie.

TREŚĆ

KRAKÓW, RYNEK GŁ. 32